

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

Mgr. Bc. Alžběta Kolková

**Vybrané aspekty domácího násilí v soudních spisech
a psychologických znaleckých posudcích**

**Selected aspects of domestic violence described in court files
and psychological expert opinions**

Praha 2017

Vedoucí práce: PhDr. Hedvika Boukalová, Ph.D.

Poděkování

V první řadě bych chtěla poděkovat vedoucí své diplomové práce PhDr. Hedvice Boukalové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a čas věnovaný konzultacím.

Dále bych chtěla poděkovat všem odborníkům, kteří si našli čas a byli ochotni podělit se se mnou o vědomosti a zkušenosti týkající se znaleckých posudků. Zvláštní dík patří PhDr. Ivě Košťálové.

Také bych ráda poděkoval pracovníkům Okresního soudu v Chrudimi, díky nimž jsem mohla uskutečnit empirickou část diplomové práce. Největší dík patří soudci Mgr. Renému Tinzovi, který se mi po celou dobu výzkumu intenzivně věnoval a poskytl mi mnoho podnětů k přemýšlení.

V neposlední řadě patří obrovský dík mému příteli Adamu Formanovi za psychickou a technickou podporu při psaní diplomové práce.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Chrudimi dne 25.7.2017

.....
Alžběta Kolková

Abstrakt:

Diplomová práce s názvem ‚Vybrané aspekty domácího násilí v soudních spisech a psychologických znaleckých posudcích‘ se věnuje forenzně – psychologické problematice. V teoretické části je vymezeno domácí násilí, jeho formy a druhy. Dále je ponechán prostor jednotlivým aspektům domácího násilí, mezi které je zařazeno pojednání o obětech a pachatelích domácího násilí, souvisejících mýtech a důsledcích. V této kapitole je zařazena i problematika způsobů pomoci. Samostatná část se zabývá soudním spisem, jeho obsahem a složením. Znaleckému posudku, jeho zadání a obsahu, je poté věnován závěr teoretické části. Empirická část, zaměřená na zkoumání vybraných aspektů domácího násilí, byla založena na analýze soudních spisů obsahujících posudek znalce psychologa a to v případech týrání podle §198 a §199 TZ.

Klíčová slova:

Domácí násilí, Soudní spis, Znalec psycholog, Znalecký posudek

Abstrakt:

The diploma thesis titled "Selected aspects of domestic violence described in court files and psychological expert opinions" deals with forensic - psychological issues. The theoretical part defines domestic violence, its forms and types. There is also space for individual aspects of domestic violence, including treatises on victims and perpetrators of domestic violence, related myths and consequences. This chapter also covers the issue of how to help. A separate part deals with the court file, its content and composition. The expert opinion, its assignment and content is then devoted to the conclusion of the theoretical part. The empirical part, focused on the examination of selected aspects of domestic violence, was based on an analysis of court files containing the psychological expert opinion in cases of abuse under §198 and §199 of the Criminal code.

Keywords:

Domestic violence, Court files, Expert witness psychologist, Expert opinion

Obsah

Seznam použitých zkratk:	9
Úvod	10
TEORETICKÁ ČÁST	
1. Domácí násilí	12
1.1 Definice DN	12
1.2 Formy DN	14
1.2.1 Fyzické násilí	15
1.2.2 Psychické násilí	16
1.2.3 Sociální násilí	17
1.2.4 Ekonomické násilí	17
1.2.4 Sexuální násilí	18
1.3 Výskyt DN v ČR	19
1.4 Mýty o DN	21
1.5 Aktéři DN	23
1.5.1 Ohrožená osoba	24
1.5.2 Násilná osoba	26
1.5.3 Děti jako svědci DN	28
1.6 Důsledky DN	29
1.6.1 Syndrom týrané osoby	31
1.6.2 Posttraumatická stresová porucha	33
1.7 Způsoby pomoci	34
1.7.1 Lékařská, sociální a právní pomoc	34
1.7.2 Psychologická pomoc	36
1.7.3 Organizace poskytující psychologickou pomoc obětem DN	38
2. Soudní spisy ve věcech DN	41
2.1 Forma a obsah soudních spisů	41
2.2 Důkazy	42

3. Psychologické znalecké posudky ve věcech DN	45
3.1 Znalec	45
3.2 Znalec psycholog	46
3.3 Znalecká zadání	47
3.3.1 Dělení podle zadavatele	47
3.3.2 Dělení podle procesního postavení	48
3.3.3 Dělení podle věku	48
3.4 Obsah znaleckých posudků	49
3.4.1 Psychodiagnostické metody	50
EMPIRICKÁ ČÁST	
4. Cíl výzkumu a výzkumné otázky	52
5. Výzkumný soubor	53
6. Metody sběru a analýzy dat	56
7. Výsledky	57
7.1 Formy domácího násilí	57
7.1.1 Fyzické násilí	57
7.1.2 Psychické násilí	63
7.1.3 Sociální násilí	67
7.1.4 Ekonomické násilí	69
7.1.5 Sexuální násilí	71
7.2 Důvod podání trestního oznámení	73
7.2.1 Fyzické napadení	74
7.2.2 Fyzické napadení osoby blízké	74
7.2.3 Strach o zdraví a bezpečnost	75
7.2.4 Strach o zdraví a bezpečnost dítěte	75
7.3 Psychické následky domácího násilí	75
7.3.1 Syndrom týrané osoby	76
7.3.2 PTSP	77

7.3.3 Další následky.....	77
7.4 Závěry soudu.....	80
8. Souhrn a diskuze.....	82
8.1 Souhrn a diskuze k výzkumným zjištěním	82
8.2 Diskuze k výzkumnému souboru	84
8.3 Další možné navazující práce	85
Závěr	87
Seznam použité literatury	88
Přílohy.....	94
č.1 Charakteristiky pachatelů a obětí	94
č.2 Znalecká zadání.....	95

Seznam použitých zkratk:

CAN	syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte
ČR	Česká republika
DN	domácí násilí
DSM-V	Diagnostický a statistický manuál duševních poruch
IC	intervenční centrum
KC	krizové centrum
MKN-10	Mezinárodní klasifikace nemocí
OČTŘ	orgán činný v trestním řízení
OSPOD	orgán sociálně právní ochrany dítěte
PTSP	posttraumatická stresová porucha
STO	syndrom týrané osoby
TČ	trestný čin
TZ	zákon č.40/2009 Sb. trestní zákoník
Zákon o DN	zákon č.135/2006 Sb. na ochranu před DN
Zákon o přestupcích	zákon č.200/1990 Sb. o přestupcích
Znalecká vyhláška	vyhlášky č.37/1967 Sb. k provedení zákona
Znalecký zákon	zákon č. 36/1967 Sb. o soudních znalcích

Úvod

„A ty jedna! Tak se odpovídá? Tak se mluví k muži? Dobrá. Je opatrné jako schoř, chytré jako kocór, ale šak v té pasti nebyl naposled. Jak jé dopadnu, zastřelím jé jako zvěř a tebe, běhno, tebe dočubám – tak ti dočubám, až z tebe tu hříšnou dušu vypráskám.“¹

Domácí násilí je jev, který se pojí s člověkem odpradáva. Je to fenomén, který byl, je, a dozajista i bude spjatý s lidskou povahou. Nikdy dříve se mu ale v České republice nedostávalo takové pozornosti, pokud jde o prevenci a informovanost. Většina lidí, a to možná i díky osvětovým kampaním, už ví, že týrána může být nejen žena, ale i muž nebo dítě. Každý má dnes právo obrátit se na soud nebo na intervenční centrum, pokud má dojem, že je obětí domácího násilí.

Ovšem týrání nerovná se domácí násilí a naopak. Odborníci z řad soudců, advokátů, psychologů, lékařů a dalších oborů stojí před problémem, kde přesně je průnik obou termínů. Velkou roli v této otázce hrají odborné články, konference, ale i praxe soudních znalců psychologů. Cílem mé diplomové práce je zmapovat vybranou problematiku domácího násilí, resp. týrání. Poukázat na nadřazenost slova týrání, které v sobě kromě domácího násilí ukrývá i další složky. A naopak vymezit oblast, která je domácím násilím, ale trestní právo se jí nevěnuje. Důraz jsem kladla na empirickou část mapující domácí násilí, které se dostane k soudu a následně je jako TČ Týrání odsouzeno.

Ráda bych v této práci spojila své znalosti jak z oboru psychologie, tak i z oboru práva. Domnívám se, že tato kombinace je zvláště u studia soudních spisů nedocenitelná. Zároveň bych ráda navázala na svou bakalářskou práci věnující se jednomu z typů domácího násilí a to domácímu násilí na mužích.

¹ Úryvek z Maryši (Bratři Mrštíkovi, 1894, s. 80).

TEORETICKÁ ČÁST

1. Domácí násilí

1.1 Definice DN

Definovat domácí násilí a říci, že toto je univerzální a vždy platné vymezení, jednoduše nelze. Každý autor se k tématu staví z trochu jiného úhlu. Na první místo pak klade znak, který je pro něj osobně důležitý a některé znaky naopak vynechává úplně. Obecně lze říci, že pro domácí násilí je typická dlouhodobost, eskalace, jasné rozdělení rolí a neveřejnost (Ševčík a Špatenková, 2011), přičemž všechny čtyři znaky jsou stejně důležité.

Dlouhodobost

Můžeme také pozorovat opakování. Za domácí násilí nelze pokládat jeden útok byť se závažnými následky (Matoušková, 2013). K domácímu násilí přes jeho subjektivní charakter může na druhou stranu docházet velmi dlouho, např. několik desetiletí.

Eskalace

Nejčastější vývoj domácího násilí je od urážek a sprostého oslovování, přes psychickou formu násilí jako takovou až k fyzickému napadání. Domácí násilí může v extrémních případech končit až usmrcením oběti (Gillernová a Boukalová, 2006).

Jasně rozdělení rolí

Toto rozdělení je nezpochybnitelné a neměnné. Za domácí násilí nelze považovat hádky a fyzické či psychické napadání, kdy se role oběti a pachatele pravidelně střídají (Walby and Allen, 2004).

Neveřejnost

Útoky probíhají zpravidla za zavřenými dveřmi, mimo kontrolu společnosti. Ani nejbližší sousedé nemusí mít ponětí, že ve vedlejší bytě nebo domě k nestandardní situaci dochází (Donovan and Hester, 2015).

O domácí násilí se jedná i v případě, pokud je některý ze znaků potlačen, resp. nedojde k jeho úplnému naplnění (např. oběť je napadána i na veřejných místech).

Pro doplnění je třeba uvést i jiné názory na koncepci domácího násilí. Čírtková (2013) zpochybňuje eskalaci jako typický znak DN. Ve své publikaci uvádí, že eskalace je spíše rizikový faktor než klasický znak. Gillernová a Boukalová (2006) uvádí dlouhodobost

a opakování jako dva samostatné znaky a jasné rozdělení rolí společně s neveřejností nahrazují tvrzením, že oběť má složitý postoj k pachateli. Uvádí, že „*po útocích zůstává v jeho blízkosti, je vystavena dále jeho psychické manipulaci a hrozbě dalšího útoku a na rozdíl od partnerských konfliktů a hádek má z násilníka velký strach.*“

Stejný problém jako u definice domácího násilí nastává i u jeho zařazení do kontextu násilných aktivit. Násilí obecně je agresivní jednání jedné osoby proti druhé nebo proti více osobám s cílem ublížit, poškodit nebo poranit (Groves and Thomas, 2014). Nikdo nemůže namítat, že by domácí násilí do této definice nespadlo. Ale jak je to s partnerským násilím, s násilím na dětech a na seniorech? Zahrnuje domácí násilí i tyto pojmy, nebo jsou mimo jeho dosah? A co rodinné násilí? Co autor, to jiný názor.

Buriánek a kol. (2006) uvádějí jako nejširší pojmy domácí násilí a násilí v rodině, které zahrnují kromě násilí mezi manžely také násilí vůči dětem, starším členům rodiny, násilí mezi sourozenci a někdy též vůči domácím zvířatům. Oproti tomu partnerské násilí resp. násilí v intimním vztahu, se uplatňuje výhradně mezi intimními partnery. Stejně dělení používají i Wallace and Roberson (2016). Matoušková (2013, s. 23) píše, že partnerské (intimní) násilí též spadá pod širší kategorii, a to pod domácí násilí. Partnerské násilí pak vymezuje takto: „*Násilné jednání je jakýkoliv výskyt ohrožujícího chování, násilí nebo zneužití psychického, fyzického, sexuálního, ekonomického nebo emocionálního mezi dospělými osobami, které jsou nebo někdy v minulosti byly intimními partnery nebo členy rodiny, a to bez ohledu na pohlaví.*“ Buriánek a kol. (2014) se kloní ke konstatování, že partnerské násilí je specifickým typem domácího násilí, které se vyskytuje u manželských párů, nesezdaných soužití a u párů homosexuálních. Marvanová-Vargová a kol. (2008) oproti tomu uvádí, že se definice domácího násilí a partnerského násilí shodují a ve své publikaci tyto termíny používá jako zástupné. Cimrmannová a kol. (2013) oproti ostatním vidí domácí násilí jako specifický druh rodinného násilí.

S odlišným dělením přicházejí Ševčík a Špatenková (2011), kteří pod nadřazený pojem domácí násilí zahrnují partnerské násilí, generační násilí a transgenerační násilí. Partnerské násilí v jejich pojetí znamená násilí ve vztahu manželském, partnerském, homosexuálním a ve vztahu druh - družka. Generační násilí páchají zletilé i nezletilé děti vůči svým rodičům, transgenerační poté zletilá i nezletilá vnoučata vůči svým prarodičům. Jiné dělení nabízí i Johnson (1995), který uvádí dva typy domácího násilí: běžné partnerské násilí a patriarchální teror. Oba typy se od sebe dělí svou podstatou, délkou trvání i pohlavím pachatele a oběti. Johnson (2006) následně zavádí čtyři typy domácího násilí: intimní

terorismus, vzájemné násilné ovládnání, situační násilí a společné párové násilí. V české literatuře se toto dělení nevyskytuje.

Český právní řád sice pojem domácí násilí zná, jelikož ho používá v zákoně č.135/2006 Sb. na ochranu před domácím násilím, ovšem jako samostatnou skutkovou podstatu ho v Trestním zákoníku nenalezneme. Pokud chceme domácí násilí trestat, musíme ho subsumovat pod trestný čin týrání. Jistě nelze říci, že by se pojem domácí násilí rovnal pojmu týrání. Obzvláště, když tento pojem nalezneme rovnou ve dvou paragrafech (§198 a §199). Co jeden člověk považuje za domácí násilí, může být pro druhého naprosto běžné manželské soužití. V současné době nám tedy nezbyvá nic jiného, než se spoléhat na judikaturu a praxi soudů.

Domácí násilí bylo definováno svými čtyřmi hlavními znaky výše. Týrání je oproti tomu definováno v TZ (2009) v §198 Týrání svěřené osoby, pokud jde o DN na dítěti, takto: „(1) Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.“ A v §199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí, pokud jde o DN na partnerovi nebo na seniorovi, takto: „(1) Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta.“ V dalších odstavcích uvedených trestných činů lze nalézt vyšší trestní sazbu, pokud pachatel páchal tento TČ delší dobu, způsobil oběti těžkou újmu na zdraví nebo čin spáchal zvláště surovým nebo trýznivým způsobem (TZ, 2009). V případě, že se pachatel domácího násilí dostane před soud, nemusí být obviněn pouze z trestného činu týrání, ale i z dalších trestných činů, pokud naplní jejich skutkové podstaty. Nejčastěji se jedná o TČ Z násilnění (§185), TČ Ublížení na zdraví (§146), TČ Těžkého ublížení na zdraví (§145), TČ Nebezpečného pronásledování (§354) nebo TČ Nebezpečného vyhrožování (§353). V některých případech je nahlášeno týrání společně s dalším trestným činem, v jiných se na domácí násilí přijde až při důkladnějším vyšetřování jiného trestného činu, přičemž se výskyt domácího násilí zprvu vůbec neočekával.

1.2 Formy DN

Jednotnost u autorů není v definici domácího násilí, ani v tom, jak nazvat jednotlivé ataky násilných osob – zda formy, druhy či typy DN. Tato diplomová práce se kloní k většinovému pojetí a dále v ní bude používáno pojmu formy DN pro označení fyzického, psychického, sociálního, ekonomického a sexuálního násilí.

Všechny výše uvedené formy vycházejí z tzv. Duluthského modelu, který je postaven na předpokladu, že každý pachatel domácího násilí má zpravidla stejný cíl a to získat moc nad obětí (Dutton and Corvo, 2007). Způsobů, jak k této převaze dospět, je nespočet. Agresor může využít jakoukoliv formu (např. zastrašování, citové týrání, izolaci, atd.) nebo jejich kombinaci (Bohall et al., 2016).

1.2.1 Fyzické násilí

„Fyzické násilí zahrnuje široké spektrum chování, jehož cílem je ublížit, zastrašit, přivodit bolest, zranění a fyzické utrpení.“ (Ševčík a Špatenková, 2011, s. 48). Do této formy domácího násilí můžeme tedy zařadit celou škálu fyzického jednání, které se obecně považuje za násilné. Conwayová (2007) uvádí ve své publikaci jako příklady fyzického násilí fackování, rány pěstí, bití, pálení, kousání, kopání, pokusy o škrcení, třesení, strkání ze schodů a bodání. Marvanová-Vargová a kol. (2008) souhlasí s Conwayovou v prvních sedmi případech a přidává mlácení o zeď a ohrožování nožem či jinou zbraní. Pikálková a kol. (2015) kromě výše uvedeného řadí mezi případy fyzického násilí i házení věcmi po oběti, kroucení jejích rukou, tahání za vlasy a opaření. Matoušková (2013) vidí fyzické domácí násilí i ve znehybňování a přivazování.

Fyzické násilí může zahrnovat i méně obvyklé fyzické akty. Conwayová (2007) ve své knize Domácí násilí předkládá demonstrativní výčet pěti z nich – nucení být ve studené lázni, přičemž agresor drhne oběti kůži do krve, nasazování rouбіku nebo pytle přes hlavu, znehybňování oběti se současným pliváním ze strany agresora, nucení oběti k požití drog a zamačkávání cigaret o kůži oběti. Ševčík a Špatenková (2011) spatřují v odpírání spánku nebo jídla a ve vytrhávání vlasů nebo ochlupení z genitálií též méně obvyklý fyzický akt domácího násilí.

Tato forma násilí je s ohledem ke svým následkům nejzjevnější a nejhrubší formou domácího násilí. V raných fázích DN se zpravidla nevyskytuje nebo nejsou jeho projevy patrné na těle oběti. V rámci déletrvajícího týrání intenzita útoků a jejich brutalita zpravidla stoupá. Oběť začíná mít na těle zjevné známky fyzického traumatu (škrábance, modřiny, popáleniny), objevují se opakující se poranění (výrony, zlomeniny) a známky traumatické ztráty vlasů či zubů (www.rosa-os.cz, 2016). Oběť se často vyhýbá vysvětlením, jak ke zraněním došlo nebo se uchyluje ke lži. Násilí ve svém důsledku nemusí být namířeno jen proti oběti jako takové, ale i vůči jejím blízkým, domácím mazlíčkům, či oblíbeným věcem (Kotková a kol., 2014).

1.2.2 Psychické násilí

Navzdory faktu, že je psychické násilí nejčastější formou DN, je velmi těžké ho dokázat. Čírtková (2008) ho proto označuje jako neviditelné násilí. Prakticky žádná oběť nevyhledá pomoc v případě, že se na ní agresor dopouští pouze psychické formy týrání. Na druhou stranu téměř ve všech soudních spisech obsahující týrání se psychické násilí objevuje a to společně s další formou DN, nejčastěji s násilím fyzickým.

Někteří odborníci dělí psychické násilí na další podkategorie. Pikálková (2004) například místo psychického násilí používá označení ‚slovní útoky‘ a ‚emocionální týrání‘. Bednářová a kol. (2009) vedle psychického násilí zavádí i pojem emocionální násilí, který se kryje s klasickým pojetím této formy násilí. Obecná definice ovšem neexistuje. Autoři psychického násilí nejčastěji definují výčtem jednotlivých druhů útoků.

Matoušková (2013) řadí pod psychické násilí slovní týrání, ponižování, zesměšňování, permanentní kontrolu, výslechy a vyhrožování. Na stránkách Intervenčního centra Libereckého kraje (www.intervencni-centrum.cipslk.cz, 2016) můžeme nalézt jiný výčet – urážení, obviňování, zákazy, vydírání, ničení věcí oběti a terorizování. Buriánek a kol. (2014) vidí psychické násilí v přehlížení názorů a pocitů oběti, v nátlaku dlouhodobým mlčením (tichá domácnost) a v neustálých výčitkách, vydírání pláčem či předstírání nemoci.

Kromě definice výčtem můžeme nalézt i rozvedení jednotlivých druhů psychického násilí. Bílý kruh bezpečí (www.domacinasili.cz, 2007) ponižování rozvádí jako nadávky, zesměšňování, snižování schopností, zpochybňování duševního zdraví, zlehčování obav, přehlížení přání a potřeb. Vyhrožování a vydírání definuje jako nucení k poslušnosti, vyhrožování bitím, přerušením kontaktů, sebevraždou, vydírání přes děti, vnoučata, vyvolání pocitů viny.

Psychické týrání není na první pohled vidět. Nejsou zde žádný šrámy na těle. Oběť má ale šrámy na duši, které u déletrvajícího psychického násilí mohou způsobit až syndrom týrané osoby. Pokud je napadán senior, lze u něj objevit typické znaky psychického týrání: depresi, beznaděj, bezmoc, zmatenost, dezorientaci, třes, krčení, vyhýbavost, výrazný úbytek hmotnosti, projevy související se stresem včetně zvýšení krevního tlaku či úzkost (www.rosa-os.cz, 2016). Nesmíme ovšem zapomínat, že jednotlivé projevy samy o sobě nemusí znamenat domácí násilí. Vždy je třeba na týrání pohlížet komplexně a bez předchozích hypotéz.

1.2.3 Sociální násilí

Sociální násilí, v některých publikacích označované jako sociální izolace nebo prostě jen izolace, se vyznačuje snahou agresora ovládnout oběť skrze zákazy a příkazy. Násilná osoba má v závažných případech domácího násilí nad obětí plnou moc. Zcela rozhoduje o všem. Oběť v rozvinuté fázi DN cítí stud a strach a nemá sílu s danou situací cokoliv dělat (Donovan and Hester, 2015).

Násilí v sociální formě lze rozdělit na dva hlavní proudy (www.intervencni-centrum.cipslk.cz, 2016), na zákaz kontaktů s rodinou a přáteli a na soustavnou kontrolu. Do zákazu kontaktů blízkých lidí je řazen zákaz telefonování s nimi a jejich odrazování při návštěvách oběti. Odrazování provádí agresor. Používá k tomu nepřeborné množství různých ponižujících a degradujících technik. Soustavná kontrola spočívá ve sledování telefonátů oběti, v jejím pronásledování a nečekaných kontrolních návštěvách nebo telefonátech. Agresor musí v každém okamžiku vědět, kde i s kým oběť je a co s danou osobou dělá (Marvanová-Vargová a kol., 2008).

Sociální týrání je velmi zrádné v tom, že jeho nástup je nenápadný, plíživý a okolí nemusí postřehnout, že k něčemu divnému vůbec došlo. Oběť se sama a postupně stahuje ze společenského života (Ševčík a Špatenková, 2011). Zpočátku je plně zaujata svým partnerem a společnost záměrně vyhledává v jeho přítomnosti. Pokud by následně chtěla společnost, přátele nebo rodinu začít vyhledávat sama, bude jí v tom agresorem bráněno. V plně rozvinutém domácím násilí nesmí oběť již opouštět domácnost vůbec a nezdědka přichází i o své zaměstnání.

1.2.4 Ekonomické násilí

Ekonomické násilí, někdy též nazývané ekonomická kontrola, je velmi rozmanitá forma týrání. V dřívějších dobách bylo standardním chováním. V současné době je takováto situace nemyslitelná. Nejčastějšími oběťmi jsou ženy na mateřské dovolené, kterým narozením dítěte výrazně poklesl příjem a jejich partner se stává hlavním živitelem rodiny. Další ohroženou skupinou jsou senioři. Ekonomické násilí na dětech a mužích je v našem státě spíše výjimkou.

Bednářová a kol. (2009) uvádí jako příklady ekonomického násilí omezování přístupu k penězům, neposkytování prostředků na společnou domácnost, popř. na potřeby dětí, absolutní kontrolu nad příjmy a výdaji oběti a zatajování ekonomické situace pachatele DN. Pikálková (2004) spatřuje ekonomické násilí v poskytování pouze malého kapesného pro oběť

a v užití celého výdělku oběti na náklady domácnosti. Ohrožená osoba pak nemá jinou možnost než žádat agresora o peníze na všechny její soukromé výdaje. Marvanová-Vargová a kol. (2008) řadí pod ekonomické násilí zákaz chození do práce nebo vzdělávání se a i opačný případ nucení do práce. Ševčík a Špatenková (2011) ve své knize kromě klasického ekonomického násilí uvádějí i dva méně časté projevy zneužívání věcí druhého (např. zabavení automobilu pro vlastní potřebu) a neoprávněné nakládání s majetkem ohrožené osoby (např. jeho rozprodávání). Zabavení rodinných úspor a jejich následné propití nebo prohrání a odmítání vynaložení peněz na hygienické potřeby ženy vidí Conwayová (2007) též jako projev ekonomické formy DN.

Specifickým projevem ekonomického násilí na seniorech je využívání jejich majetku a nemovitostí ze strany pachatele (www.rosa-os.cz, 2016). Není výjimkou, že pachatel majetek nebo nemovitost prodá či nenávratně poškodí.

1.2.5 Sexuální násilí

Tato forma týrání se nejčastěji vyskytuje v partnerském vztahu. Muži častěji používají fyzické sexuální násilí, ženy volí raději psychickou formu. Jelikož se jedná o oblast, která je pro oběť velmi intimní a je pro ni často ponižující a zraňující mluvit o jakémkoliv ataku, lze se domnívat, že valná část případů sexuálního násilí není nikdy ohlášena. Obecně lze sexuální násilí vymezit jako: „*Nedobrovolný sexuální kontakt jakéhokoli druhu, resp. jako jakoukoli situaci, kdy je jedinec nucen podílet se na nežádoucích, nebezpečných nebo ponižujících sexuálních aktivitách*“ (Ševčík a Špatenková, 2011, s. 51).

Mezi čtyři základní formy sexuálního týrání je řazeno znásilnění, sexuální napadení, nucení k používání nebo sledování pornografie a nucení k sexuálním praktikám proti vůli oběti (Kotková a kol., 2014). Conwayová (2007) výčet forem rozšiřuje o nucení k oblékání se do sexuálně atraktivních převleků, nucení k činnostem, které jsou považovány za ponižující a k nucení k pohlavnímu styku za přítomnosti jiných lidí. Ublížování při sexuálním aktu a vynucený sex bez ochrany proti početí či pohlavním chorobám vidí jako příklady sexuálního násilí Pikálková (2004). Marvanová-Vargová a kol. (2008) považuje za sexuální násilí odpírání sexu v souvislosti s ponižujícími komentáři, ponižování a výsměch ohledně sexuálních aktů, jejich provedení, délky a vzhledu intimních partií oběti.

Sexuální násilí se byť v menší míře nevyhýbá ani dětem a seniorům. U dětí se nejčastěji setkáme s tzv. syndromem CAN, tedy syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Dítě může být v takovém případě mimo jiné i sexuálně zneužíváno

a to jak aktivně (sexuální hry, pohlavní zneužití, ohmatávání), tak i pasivně (exhibice, sledování pornografie) (Widom et al., 2014). Setkat se můžeme i s incestními vztahy napříč generacemi. Senioři mohou být též oběťmi sexuálního násilí a to v jakékoliv jeho formě. Pachatelům často nahrává fakt, že senior není schopen dát nesouhlas najevo (např. po mozkové příhodě nemluví). Stejně tak nemá již dostatek fyzické síly k aktivní obraně (www.rosa-os.cz, 2016).

Sexuální násilí nemusí mít primárně za cíl uspokojení sexuálního pudu pachatele. Často je používáno jako účinný nástroj ponížení, pokoření a podrobení si oběti (Breiding, 2014). Z toho důvodu je v posledních letech nahrazováno pojmem sexualizované násilí, který lépe vystihuje podstatu problému – sexualitu jako nástroj moci (Kutálková a Kobová, 2014).

U některých případů domácího násilí se vyskytuje pouze jedna forma týrání, u jiných je to všech pět forem. Nikdy nelze říci, že by některá z nich byla méně důležitá a měl by být tudíž kladen menší důraz na její zjištění.

1.3 Výskyt DN v ČR

Napsat jediné přesné číslo týraných osob v České republice je zhora nemožné. V posledních patnácti letech bylo sice realizováno několik výzkumů věnujících se problematice domácího násilí, ovšem výsledky těchto studií se diametrálně odlišují. Na vině je zcela jistě i fakt, že některé studie zkoumaly domácí násilí jako takové, jiné zkoumaly jen ženy jako oběti a další se zaměřily jen na určitou formu DN. Následně uvedu výsledky nejvýznamnějších českých studií domácího násilí.

První reprezentativní šetření v tomto tisíciletí proběhlo v roce 2001. Bylo realizováno agenturou STEM na popud Bílého kruhu bezpečí. Výzkum byl proveden na 1720 respondentech starších 15 let. Závěrem bylo zjištěno, že každý šestý občan ČR přiznává násilí ve svém partnerském vztahu, tzn., že **16%** populace trpí DN (www.domacinasili.cz, 2007).

Další velkou studii týkající se týrání žen v ČR provedl Sociologický ústav Akademie věd České republiky spolu s Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy v roce 2002 (Pikálková, 2004). Výzkumu se zúčastnilo 1980 žen starších 18 let. **37,7%** žen uvedlo, že byly alespoň jednou v životě vystaveny násilí v partnerském vztahu (Pikálková, 2004).

Nezapomnělo se ani na týrané muže. V roce 2004 byla provedena studie, které se zúčastnilo 458 mužů starších 18 let. **4%** mužů přiznala fyzické napadení ze strany svých partnerek (Buriánek a kol., 2006).

Občanské sdružení ROSA v roce 2006 provedlo studii mapující výskyt násilí mezi teenagery. Dotazovaný vzorek čítal 200 respondentů ve věku 17-22 let. **11%** dívek a **3,8%** chlapců uvedlo, že je partner/ka uhodil/a. Stejně procentuální poměry platily i ve vztahu k ponižování (Hronová, 2006).

V roce 2006 proběhlo druhé šetření agenturou STEM, opět na základě zakázky Bílého kruhu bezpečí. Výzkum byl tentokrát proveden na 1690 respondentech starších 15 let. Počet lidí trpících domácím násilím oproti roku 2001 mírně klesnul (**14%**), ovšem lze předpokládat, že skutečné procento trpících osob je stejné jako před pěti lety nebo pravděpodobně ještě vyšší, jelikož se čerpá jen z tvrzení, které osoby dobrovolně uvedou (www.domacinasili.cz, 2007).

Pikálková a kol. (2015) uvádí ve své publikaci výsledky výzkumu IVAWS z roku 2013. Tohoto výzkumu se zúčastnilo 1502 žen starších 18 let. **11,7%** žen zažilo v partnerském vztahu facky, kopání nebo kousání. **2,3%** z těchto žen zažilo sexuální formu násilí a to vynucený sexuální styk.

Představu o výskytu domácího násilí v ČR v posledních několika letech si můžeme udělat ze zpráv a statistik intervenčních center a neziskových organizací. Údaje vycházejí z počtu vykázaní realizovaných Policií ČR. V roce 2014 bylo vykázáno **1382** osob, v roce 2015 to bylo **1306** osob a v roce 2016 **1316** osob. Nejvíce osob je každoročně vykázáno v Hlavním městě Praha, nejméně v kraji Plzeňském a Královéhradeckém. (www.domacinasili.cz, 2017).

O četnosti domácího násilí, které je klasifikováno jako týrání podle §198 nebo §199 TZ, se dozvíme ze statistik Ministerstva vnitra. V roce 2012 bylo zjištěno **175** případů týrání svěřené osoby a **603** případů týrání osoby žijící ve společném obydlí. Z toho se povedlo objasnit **110** případů podle §198 a **494** případů podle §199. Zajímavá čísla nalezneme u pohlaví obětí. V případě týrání svěřené osoby bylo více obětí mužských

(68:51)naopak v případech týrání osoby žijící ve společném obydlí bylo více obětí ženských (519:27)² (www.mvcz.cz, 2013).

1.4 Mýty o DN

O tom, že domácí násilí existuje, ví v současné době každý. Většina lidí dokáže tento jev v hrubých rysech popsat a nastínit jeho formy. Velkým pokrokem, ke kterému došlo v několika posledních letech, bylo potlačení základního mýtu a to, že pachatelem domácího násilí je vždy muž a obětí ve všech případech žena. K popření toho předsudku došlo i s pomocí neziskových center, intervenčních center a mediálních kampaní (Mlčení bolí, Stop násilí, To je rovnost! atd.). Stále však v naší společnosti přetrvávají určitá stereotypní přesvědčení, která se opírají o nepravdivá a vymyšlená tvrzení a zkreslují tak pohled na domácí násilí, jeho oběti a pachatele.

Smutným faktem zůstává, že většina mýtů straní pachatelům a oběti spíše poškozují a pošpiňují. Níže budou uvedeny jen základní chybná přesvědčení.

Domácí násilí je soukromá věc.

Tento mýtus staví na faktu, že by domácí násilí mělo být pouze věcí pachatele a oběti a cizí lidé by se jim do toho neměli plést (Čírtková a Vitoušová, 2007). V dřívějších dobách mohlo týrání probíhat všem na očích a zároveň být ‚neviděno‘ a přecházeno. V současnosti je potřeba, aby si lidé všímali varovných signálů a co nejrychleji zakročili.

Domácí násilí není běžné, týká se jen několika lidí.

Z výše uvedených studií jasně plyne, že se DN týká významné části populace.

To není násilí, ti dva se jen hádají.

Je nutné si uvědomit, že existuje jasný rozdíl mezi hádkou a násilím. Při hádce jsou obě strany symetrické, stejně silné, vyrovnané. Každá strana se snaží prosadit své stanovisko a používá k tomu přiměřené nátlakové metody. Hádačící se člověk nevyužívá fyzické převahy nebo zbraně (Marvanová-Vargová a kol., 2008).

K domácímu násilí dochází jen u sociálně slabších a nevzdělaných osob.

²Počet obětí převyšuje počet objasněných případů. K tomuto jevu došlo z důvodů více obětí a u některých případů.

Četné studie mnohokrát prokázaly, že se násilí vyskytuje ve všech společenských třídách, bez ohledu na finanční situaci, vzdělání rodinných příslušníků nebo jejich společenský status. Týrání se tedy může objevit v kterékoliv rodině. Na vzdělání a sociální situaci záleží pouze to, jakou formou bude násilí prováděno (Yamawaki, 2012).

Oběti asi chtějí být týrané, jinak by přeci agresora opustily.

Osoba, která je obětí domácí násilí, není masochistická. Ani na ní není páčáno týrání, které by nesplňovalo kritéria domácího násilí. Je to osoba, která neví jak dál. Důvodů, proč svou tíživou situaci neřeší, může být celá řada. Někdy jde jen o to, udělat první krok a to týrané osobě může trvat desítky let. *„Proto je velmi důležité pochopit, že oběť nikdy nezůstává ve vztahu kvůli násilí, ale i přes něj“* (Vargová a kol., 2006, s. 41).

Nemůže to být tak hrozné, jinak by oběť ze vztahu přeci dávno odešla.

Ve skutečnosti si lze jen těžko představit, jak hrozné může být domácí násilí. Týraná osoba může být na asymetrickém, nezdravém vztahu psychicky závislá (Čírtková, 2014). Dle modelu kodependence jsou duševně narušení oba partneři. Tyran a oběť vytváří komplementární vztah, ve kterém oba partneři udržují v chodu patologické potřeby toho druhého. Hlavním znakem tohoto modelu je právě neschopnost odejít od chronicky násilného partnera (Cermak, 1986).

Za násilí páchané v opilosti násilník nemůže.

Tento mýtus je často doplňován tím, že alkoholismus je nemoc a pachatel je pouze nemocný, nic víc. Je pravda, že společně s konzumací alkoholu se zvyšuje riziko, že násilný partner bude agresivní. Nejedná se však o příčinu jeho agrese, ale spíše o podporující mechanismus. Agresoři často používají alkohol jako záminku k již předem naplánovanému útoku a alkohol jim má následně sloužit jako omluva jejich násilného jednání (Jacobson and Gottman, 1998).

Vždyť jen plní manželské povinnosti.

Tento výrok naráží na domnělou povinnost ženy být svému manželovi vždy k dispozici, resp. uspokojovat jeho potřeby ve všech směrech. Být skvělou matkou, manželkou, milenkou a ženou v domácnosti a to kdykoliv a bez ohledu na chování muže. V 21. století je vyžadování něčeho takového naprosto nelogické a zvrácené. Je důležité poznamenat, že pachatelovi nejde vždy jen o uspokojení pohlavního pudu. Agresor vnímá svou ženu jako osobu, která nemá právo jeho sexuální návrhy odmítat. Často oběť skrze

znásilnění ponižuje, dokazují si svou převahu a jednoznačnou moc a nedbá na jakýkoliv odpor (Benedict, 2003).

Oběť agresora k násilí vyprovokovala.

S tímto tvrzením přicházejí často sami pachatelé a oběti je následně přijímají za své. Pachatelé se snaží legitimizovat násilné chování a zbavit se odpovědnosti za své činy. Jako záminka k násilí může posloužit cokoli: připravené jídlo, chování dětí či názor oběti. Sebelepší záminka nemůže sloužit jako omluva násilí. Ať už se agresorovi nelíbí cokoli, nikdy to nemůže řešit týráním (Marvanová-Vargová a kol., 2008). S podobným tvrzením přicházejí v případech domácího násilí i příbuzní pachatele. Nejsou schopni si představit, že by jejich syn/ dcera byl/a týrán schopen/schopna.

Vždyť si toho agresora přeci vybrala sama.

Kdo se ohání tímto mýtem, říká v podstatě to, že za všechno může oběť. Jedná se ale o klamný názor. Pachatelé domácího násilí nejsou zpravidla agresivní od počátku vztahu, ba právě naopak. Na začátku bývají šarmantní, pozorní a starostliví. Vše se změní po vstupu do manželství, po otěhotnění nebo porodu partnerky či po velké životní změně (ztráta zaměstnání, smrt v rodině). Jsou ale i situace, kdy ke změně dojde v důsledku chronického, a ne akutního stresu. „*Ze starostlivého gentlemana se stane ‚stíhačka‘, která kontroluje každíčký pohyb své partnerky. Z vášnivé zamilovanosti pak vznikne chorobná žárlivost*“ (Buskotte, 2008, s. 25). Žádná oběť nechce žít s agresorem, u kterého se projevuje výše uvedené chování.

Bylo toho na něj poslední dobou příliš. Není divu, že mu prostě ‚ujela ruka‘.

Tato věta patří k typickým omluvným frázím. Kdo jí pronese, v podstatě říká, že to, co pachatel udělal, není tak hrozné, že se vlastně nic neděje a pachatel je ten, kdo by měl být podporován. Jakákoliv agrese je neomluvitelná a nic na tom nemění pracovní či emocionální přetížení pachatele (Policastro, 2012).

1.5 Aktéři DN

V souvislosti s domácím násilím je obvyklé používat k označení aktérů pojmy jako oběť a pachatel, popř. násilník nebo agresor. V současnosti ovšem někteří autoři (např. Kotková a kol., 2014, Ševčík a Špatenková, 2011) dávají přednost užití pojmů

ohrožená a násilná osoba. K tomuto posunu přispěly dva zásadní důvody. Slovo oběť je rodu ženského, pachatel naopak rodu mužského, což vede k jednostrannému nahlížení na týrání. Pojmy ohrožená a násilná osoba jsou jednoho rodu a tudíž nevyvolávají pocit jednoznačného rozdělení rolí. Pojem oběť může ve čtenáři evokovat pasivitu, neschopnost cokoliv udělat. Slovo pachatel naproti tomu evokuje spáchání trestného činu a může vyvolávat dojem, že takto označená osoba již byla potrestána. Nové termíny by měly tyto představy potlačit. V mé diplomové práci jsou všechna označení používána jako záměnná.

1.5.1 Ohrožená osoba

„Ohroženou osobou se rozumí osoba, proti které směřuje domácí násilí ze strany násilné osoby. Jedná se většinou o osobu, která společně s násilnou osobou obývá dům nebo byt, popřípadě je nebo byla s násilnou osobou v intimním vztahu“ (Voňková, 2007, s. 35). Jinou definici ohrožené osoby přináší Buriánek a kol. (2006). Podle něj je osobou ohroženou domácím násilím každá osoba, která je vystavena násilí ze strany blízké osoby v domácím prostředí. Jak forma násilí, tak i osobnost ohrožené osoby může být různá.

Neexistuje jednotný profil osoby ohrožené domácím násilím. Někteří autoři jsou ale i tak, na základě vybraných kritérií, schopni rámcově vymezit typy žen a mužů, kteří jsou rizikováni jako potencionální oběti. Podle Vágnerové (2014) má riziková žena, tedy potencionální oběť tyto charakteristiky: Je nesamostatná, závislá, neschopná bránit se, s nízkou sebeúctou a se syndromem naučené bezmocnosti. Většinou se jedná o ženu, která byla v dětství týrána nebo byla svědkem domácího násilí mezi svými rodiči. Další charakteristikou je zvýšená situační závislost na partnerovi (např. těhotenství, onemocnění, postižení). Vágnerová (2014) dodává ještě ženinu sociální izolovanost. Tato izolovanost týrané ženě brání vyhledat pomoc u příbuzných nebo přátel. Kotková a kol. (2014) ve své publikaci uvádí, že dle klinických zkušeností jsou ohroženými osobami často lidé vykonávající pomáhající profese (např. učitelé, vychovatelky, zdravotní sestry).

Na internetových stránkách azylového domu Vsetín nalezneme psychologický profil oběti domácího násilí. Je zde zdůrazněno, že obětí může být jak žena, tak i muž. Typická oběť týrání, tedy osoba, která již násilí dlouhodobě zažívá, se cítí sociálně izolovaná, opuštěná, rozpolcená a zmatená. Trpí pocitu viny, obviňuje se z provokování a přebírá veškerou zodpovědnost za násilí. Je v rozpacích, pokud má přiznat týrání a fakt, že dobrovolně zůstává v násilném vztahu. Nejčastěji trpí nízkým sebevědomím. Věří v mýty o domácím násilí i v tradiční stereotypní role muže a ženy. Často je v depresi nebo má strach. Má pocit bezmoci

a věří, že neexistuje jakékoliv řešení. Trpí psychologicko-fyziologickými komplikacemi (www.azylovydum.cz, 2007).

Z mnoha statistik vyplývá, že nejčastější obětí domácího násilí je žena. Acorus (www.acorus.cz, 2011) odhaduje procentuální zastoupení žen jako obětí domácího násilí v rozmezí od 92% do 98%. Ženy se stávaly terčem násilného chování od pravěku. Je to dáno jak jejich společenským postavením, které jim bylo v převážně patriarchální společnosti přisouzeno, tak i jejich celkovou fyzickou stavbou. Ženy bývají nižší a celkově drobnější, což je staví do znevýhodněné pozice. Pachatelé v případech DN na ženách používají všech známých forem týrání.

Muži se podle všech dostupných statistik nacházejí v postavení obětí DN velmi zřídka, a to ve 3-5% případů. Jisté je, že tato čísla se týkají fyzického násilí, jelikož méně fyzicky vybavená žena si na silného muže často netroufne (Haškovcová, 2004). Otázkou zůstává, jak velké procento mužů trpí psychickým násilím. Některé informační zdroje uvádějí, že se číslo psychicky týraných mužů rovná číslu psychicky týraných žen. Z toho plyne, že by v České republice měl být týraný zhruba každý čtvrtý muž (Ševčík a Špatenková, 2011). V naší společnosti stále ještě přetrvávají chybné názory, že muž má být vždy ten silný, a tak je počet nahlášeného týrání na mužích, navzdory všem statistickým průzkumům, minimální.

Děti, nezávisle na pohlaví, jsou druhou nejčastější skupinou trpící domácím násilím. V souvislosti s týranými dětmi se mluví o syndromu CAN neboli syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Tento syndrom lze obecně definovat jako: „*Soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu, vývoje dítěte i jeho postavení ve společnosti, v rodině především. Je výsledkem převážně úmyslného ubližování dítěti, způsobeného nebo působeného nejčastěji jeho nejbližšími vychovateli, hlavně rodiči. Jejich nejvyhraněnější podobou je úplné zahubení dítěte*“ (Dunovský a kol., 1995, s. 15). Hanušová (2006, s. 6) definuje zanedbávání, tedy část syndromu CAN, jako: „*Škodlivou formu ne-péče se všemi nepříznivými důsledky pro život dítěte a jeho vývoj jak v oblasti tělesné, tak i psychické a emocionální.*“ Aby mohl být diagnostikován CAN, nemusí být splněna všechna tři kritéria, tedy týrání, zneužívání, zanedbávání. K diagnostikování a následnému souzení a odsouzení stačí jedno. Děti jsou kromě vlastního týrání vystavovány i pohledům na týrání v rodině. Této problematice bude věnována samostatná podkapitola.

Senioři jako oběti domácího násilí byli skupinou dlouho opomíjenou. V současné době vznikají různé kampaně a neziskové organizace věnující se právě této problematice. K nárůstu zájmu o týrané seniory přispěly zajisté i výsledky mezinárodních průzkumů, ze kterých vyplynulo, že 3-6% seniorů má zkušenost s domácím násilím (Haškovcová, 2004). Jako se v souvislosti s týranými dětmi mluví o syndromu CAN, v souvislosti s týráním seniorů vzniklo podobné označení – syndrom EAN (Elder Abuse and Neglect) v češtině známé jako týrání a zanedbávání seniorů, popř. špatné zacházení se seniory. Jedná se o opakované špatné chování vůči starému člověku, ze strany toho, komu starý člověk důvěřuje či je na něm závislý. Důsledkem je poškození zdraví nebo výrazný diskomfort (Kalvach a kol., 2008).

Často opomíjenou skupinou obětí domácího násilí jsou nejrůznější minority, u nichž se jednotlivé ataky a projevy DN výrazně liší. Jedná se např. o zástupce LGBT, tedy o lesby, gaye, bisexuály a transgenderové osoby. Domácí násilí na této skupině nepáchají pouze jejich partneři, ale nezdědka také jejich rodiče, sourozenci či jiní příbuzní (Renzetti and Miley, 2013). Násilí na LGBT má obvykle podobu nucení k návštěvě psychiatra nebo obecně lékaře, který by měl jejich stav vyléčit. Nucení k manželství s opačným pohlavím či snaha jakýmkoli způsobem jejich orientaci nebo identitu změnit (Ševčík a Špatenková, 2011).

Samostatnou skupinu obětí DN tvoří i lidé zdravotně postižení. Tyto osoby jsou velmi zranitelné, jelikož jsou mnohdy odkázáni na péči násilníka a vzhledem ke svému hendikepu se často nedokáží účinně bránit. Jak velké procento zdravotně postižených je týráno se lze jen dohadovat. Neexistují žádné celorepublikové studie věnující se této problematice (Acorus, 2011).

1.5.2 Násilná osoba

„Násilnou osobou se rozumí osoba, která ohrožuje jinou osobu (ohroženou osobu) na životě, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti a společně s ohroženou osobou obývá byt nebo dům, popřípadě jsou či byli s ohroženou osobou v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a vzhledem k aktuální zdokumentované situaci, předešlým incidentům a riziku reálného ohrožení lze důvodně předpokládat, že tato osoba se bude dopouštět i nadále násilí vůči ohrožené osobě“ (Voňková, 2007, s. 45). Podle Čírtkové (2008) by za násilnou osobu měla být považována každá osoba, která se dopouští domácího násilí na svých blízkých, ať už se jedná o jakoukoliv formu násilí.

Jako neexistuje jednotný profil osoby ohrožené, neexistuje ani jednotný profil pachatele DN. Vágnerová (2014) se ve své publikaci pokusila o vymezení rizikového

agresora, resp. o popsání potencialně možného pachatele domácího násilí. Potencionálním násilníkem je podle ní muž s psychickou poruchou, popř. jedinec s poruchou osobnosti. Je to osoba závislá na alkoholu nebo drogách a tyto látky slouží v jejím případě jako spouštěč DN. Podle autorky takovýto muž zažil v dětství domácí násilí a to buď jako oběť nebo jako svědek.

K definování rizikového pachatele se ve své knize rozhodla i Bednářová. Bednářová a kol. (2009) uvádí, že již na začátku vztahu, kdy je zatím vše v pořádku a bez násilí, se objevují varovné signály, které ukazují na možné nebezpečí vzniku týrání. Násilná osoba na ohroženou osobu nadměrně naléhá a velmi brzy jí nutí do zásadních životních kroků (např. svatba, pořízení dětí). Ve vztahu se vyskytuje velká dominance. Partner rozhoduje o věcech, které se týkají obou a zároveň i o soukromých a intimních věcech partnerky. Pachatel muž vnímá ženy jako méněcenné a pohrdá jimi. Mluví o nich s despektem a nic, co žena řekne, nebere vážně. Je narcistické povahy a často dává najevo, že všichni okolo jsou hloupí a neschopní. V mnoha případech má budoucí pachatel DN extrémní vztah ke své matce. Buď ji nekriticky miluje a je na ní závislý, nebo se k matce chová jako k podřadné bytosti. Již v začátcích vztahu pachatel svou partnerku nadměrně kontroluje. Chce znát její úplnou minulost, ale i současnost. Když s ženou nemůže být fyzicky, často jí volá nebo píše textové zprávy. V neposlední řadě se snaží ženu pozvolně izolovat od rodiny a přátel. Zakazuje jí navštěvovat zájmové aktivity, na které nemůže chodit s ní. Kromě výše uvedených znaků, které se objevují na začátku vztahu téměř ve všech případech, které následně vyústí v DN, je ještě další skupina znaků, která je riziková, ovšem ne vždy vede k týrání. Mezi takovéto chování patří nadměrné užívání alkoholu, experimentování s drogami nebo jejich pravidelné zneužívání, špatná pověst osoby pachatele, nezměrný obdiv k síle a moci, manipulativní chování a chování vymykající se normě (např. časté vyhrožování sebevraždou, extrémní žárlivost).

Nikdy nelze říci, že osoba s určitými vlastnostmi se za každých okolností stane pachatelem domácího násilí. I tak existují určité charakteristiky osobnosti, které se u násilných osob objevují výrazně častěji. Jedná se o nízké sebevědomí, pocit neschopnosti a nedocenění, žárlivost, sklon vinit ze svých činů jiné, neschopnost vyrovnat se se stresovou situací a nepřipravenost nést za své činy následky (Čírtková, 2008).

Násilná osoba, která páchá trestný čin týrání, nemusí zůstat pouze u jednoho TČ. Právě na základě toho faktu existuje typologie, jež dělí pachatele do třech hlavních skupin.

První skupinou je **agresor pouze v rodině**. Takovýto agresor týrá jen členy své rodiny, popř. jen svou partnerku. Jedná se asi o polovinu všech pachatelů DN. Tito lidé nejsou nebezpeční pro společnost jako celek, „pouze“ selhávají v partnerských a rodinných vztazích. Často jsou poznamenáni násilím ze své původní rodiny. Druhým typem je tzv. **dysforický neboli hraniční pachatel**. Tento agresor je primárně násilný vůči své rodině, ovšem může páchat lehké trestné činy i mimo ni. Ve většině případů je depresivní, úzkostný nebo emočně labilní. Jedná se asi o čtvrtinu pachatelů. Posledním typem je **typ obecně agresivní či antisociální**. Takovýto pachatel se dopouští trestných činů i mimo svou rodinu. Má tendenci velmi vážné násilí bagatelizovat a omlouvat. Jeho trestní minulost je zpravidla výrazná. Jedná se o zbývající čtvrtinu všech pachatelů DN (Marvanová-Vargová a kol., 2008).

Specifickou násilnou osobou je pachatel intimního partnerského násilí. Takovýto pachatel, nehledě na to, jestli jde o muže, nebo o ženu, páchá násilí jen na svém partnerovi (Ali et al., 2016). Roli nehraje, zda se jedná o manželství nebo o partnerství. Násilník se k ostatním příbuzným chová dobře. V některých případech je dokonce abnormálně dobrý otec a/nebo syn.

Stejně jako obětí, tak i pachatelem může být kdokoliv. Nezáleží na tom, jestli jde o muže, o ženu, o dítě či seniora. Známé jsou i případy, kdy pachatelem domácího násilí byla osoba zdravotně postižená. Všechny dostupné výzkumy ovšem opakovaně poukazují na to, že typickou násilnou osobou je partner, tedy muž (Ševčík a Špaténková, 2011). Pokud jde o sexuální formu násilí, jsou pachateli v 99% muži a to jak v případech domácího násilí na ženách, tak i při násilí na dětech nebo seniorech (Buskotte, 2008).

Ženy jsou pachatelkami domácího násilí v 5-10% případů (Čírtková, 2013). Na rozdíl od mužů nepoužívají v tak velkém množství sociální, ekonomickou a sexuální formu DN. Jejich násilí má skryté a nezřídka velmi rafinované provedení. Často využívají k DN děti a propracované psychologické strategie (Haškovcová, 2004). Typické ženy jako pachatelky domácího násilí jsou přehnaně žárlivé s potřebou nadměrné kontroly svého partnera. Často holdují alkoholu nebo jiným omamným či psychotropním látkám. Projevují svou agresivitu i na veřejných místech (Ševčík a Špaténková, 2011).

1.5.3 Děti jako svědci DN

I když to na první pohled může vypadat zvláště, jsou děti, které zažily jako svědci domácí násilí, řazeny pod aktéry DN. Podle Světové zdravotnické organizace lze takovéto

dítě považovat za týrané. V rodině, kde je násilí běžnou věcí, je negativně poznamenán psychosociální vývoj dítěte, na kterém je tak páchána psychická forma DN (Kotková a kol., 2014). Děti v takovýchto případech nejsou pouze svědci, ale také oběti domácího násilí.

Pokud dítě vyrůstá v rodině, ve které se pravidelně objevuje agrese a domácí násilí je na denním pořádku, může u něj dojít k problémům v řadě oblastí. Bednářová a kol. (2009) vidí potencionální problémy v šesti základních odvětvích. První, nejvíce zjevnou oblastí je zdraví. Pro dítě je daleko těžší zpracovat úzkost a konflikty než pro dospělého, a tak se může uchýlit k somatizaci. Dětské svědci domácího násilí mohou trpět enurézou bez organického nálezu, nevysvětlitelnou bolestí břicha nebo hlavy, střevními obtížemi či astmatem. Napjatá a nestabilní atmosféra v rodině velmi často vede k překážkám v rozvoji intelektu. Mladší děti se opoždějí ve vývoji řeči a jejich psychomotorický vývoj je pomalý. Starší děti mívají problémy se specifickými poruchami učení a poruchami pozornosti. U dětí – obětí DN dochází též k zanedbávání psychosociálních a emočních potřeb ze strany násilné a ohrožené osoby. Je pro ně velmi těžké najít úspěšně svou vlastní identitu. Mohou mít tendenci identifikovat se s násilnou osobou a přejímat dominantní postoje k osobám opačného pohlaví. Vztahy k jejich rodičům bývají komplikované a silně ambivalentní. Dětské svědci týrání téměř ve všech případech ztrácejí pocit bezpečí, z čehož plyne dlouhodobý strach a depresivní prožívání. Jaké problémy se u dětí vyskytnou, záleží na délce a formě domácího násilí, kterému jsou pasivně vystaveny.

V rodinách, kde se vyskytuje domácí násilí, jsou děti svědky v přibližně 90% případů (Bednářová a kol., 2009). Ohrožená osoba si často myslí, že děti násilí na ní páchané nevnímají, jelikož ho nijak nekomentují nebo nejsou při atacích přítomny. Častokrát tomu tak ale není. Děti jsou velmi vnímavé, a i když násilí přímo nevidí, mohou ho vnímat ostatními smysly, nehledě na to, že vyrůstají v rodině, kde je původně přátelská atmosféra násilím bezpochyby změněna.

1.6 Důsledky DN

Důsledků domácího násilí existuje mnoho. Každá oběť vnímá týrání jinak, a tak se u ní projeví jen některé z nich. Záleží na osobnosti oběti, délce trvání DN a na intenzitě, potažmo formě týrání. Obecně platí, že čím dříve bylo násilí rozpoznáno, identifikováno, řešeno a léčeno, tím menší jsou důsledky domácího násilí (Haškovcová, 2004). Následky, které si oběť nese s sebou do budoucna, můžeme rozdělit do několika skupin. Jedná se o následky fyzické, ekonomické a sociální a psychické.

V případě fyzických následků trpí oběti v řadě případů zdravotními potížemi, které je limitují v běžné náplni života. Není výjimkou, že si oběť domácího násilí odnáší z týrání doživotní zdravotní omezení. Podle Marvanové-Vargové a kol. (2008) je nejčastějším zraněním, kvůli kterému je vyhledána odborná lékařská pomoc, otřes mozku. Dále je uváděn prasklý ušní bubínek, pohmožděniny celého těla, úrazy páteře a zlomeniny včetně zlomenin pánve. Mezi psychosomatické problémy, jež se u obětí domácího násilí vyskytly, patřily poruchy spánku, noční můry, žaludeční vředy a potíže s krevním tlakem (Marvanová-Vargová a kol., 2008). Výzkum organizace ProFem ukázal, že 3% obětí musela být po napadení hospitalizována v nemocnici (Avon proti domácímu násilí, 2012).

Domácí násilí prokazatelně ovlivňuje i výkonnost oběti v zaměstnání, což dále ohrožuje její ekonomickou situaci. Osoby ohrožené DN často nahlašují pracovní neschopnost, což může v konečném důsledku vést ke ztrátě zaměstnání. Domácí násilí snižuje téměř ve všech případech sociální status oběti. Oběti, téměř výlučně ženy, prchají před agresorem do azylových domů. Často tak činí i s dětmi. V extrémních případech ztrácejí oběti domov úplně a končí jako bezdomovci (Marvanová-Vargová a kol., 2008).

Syndrom týrané osoby a posttraumatická stresová porucha jsou nejvážnějšími psychickými následky, kterými může oběť trpět. Nejsou ale zdaleka jedinými. Dalším následkem týrání blízkou osobou je ztráta kontroly nad situací, tzv. naučená bezmocnost. Násilné incidenty se ve vztahu objevují neočekávaně, následkem čehož oběti prožívají pocit bezmoci a postupně ztrácejí motivaci jakkoliv reagovat. Nejsou schopné situaci řešit a jsou náchylné k depresím a úzkostem. Naučená bezmocnost se projevuje v různé míře. Některé ohrožené osoby jsou alespoň částečně schopné kontrolovat násilné incidenty, jiné naprosto rezignují (Buriánek a kol., 2006).

Stockholmský syndrom, který lze definovat jako poruchu prožívání a chování, jež postihuje zejména zadržované rukojmí, považují někteří autoři též za možný následek domácího násilí. Oběť pocítuje pozitivní city vůči agresorovi, což se projevuje jeho ochranou před policií. Oběť trpící stockholmským syndromem s policií nespolupracuje a záměrně bojkotuje vyšetřování. Stockholmský syndrom lze zahrnout do konceptu traumatické vazby, kdy je přítomna výrazná nerovnováha moci, jejímž vlivem vzniká silná závislost submisivního jedince na jedinci dominantním (Čírtková, 2014).

Dalších psychických následků existují desítky. Většinu z nich můžeme zahrnout mezi tzv. sebezničující reakce. Oběť domácího násilí má dlouhodobě nízké sebevědomí

a sebehodnocení. Dochází u ní ke ztrátě respektu k vlastní osobě. U řady obětí se objevuje i dlouhodobá emocionální frustrace. Základní lidské potřeby jako je láska, přijetí, vzájemnost nebo respekt zůstávají ve vztazích protkaných domácím násilím nenaplněny. U obětí nalézáme i zkreslené vnímání a myšlení. Není výjimečné, že se agresor okolí jeví jako vzorný otec a partner a doma ukazuje svoji druhou tvář. Oběť v takovém případě jeho chování omlouvá a vinu klade na svá bedra (Bednářová a kol., 2009). Deprese, úzkost a sebevražedné sklony řadíme též mezi sebezničující reakce. Patří sem i ztráta energie, apatie, ztráta zájmu o svůj zevnějšek. Oběť domácího násilí není schopna plnit běžné denní úkoly (Gjuričová a kol., 2000).

„Násilí je jako plížící se had, jako nebezpečný jed, který se vám dostává pod kůži...Nejdříve vám naruší sebevědomí a pak docílí toho, že si sebe přestanete vážit úplně“ (Buskotte, 2008, s. 77). Důsledky domácího násilí se neprojeví po prvním násilném útoku. Na počátku domácího násilí se objevuje pouze stud. Oběť neví, jak se má zachovat. Stydí se přiznat sobě i okolí, že by mohlo jít o něco víc, než jen o výjimečný incident. Při pokračování týrání se oběť dostává do stádia viny. Vinní sebe a svou neschopnost agresora potěšit a nezklamat. Při dlouhodobém domácím násilí se u oběti projeví strach z agresora a další výše popsané důsledky. Míra a kvantita následků záleží na mnoha faktorech (Čírtková a kol., 2010)

V případě, že se domácí násilí dostane až k soudu, je vždy osloven soudní znalec – psycholog, aby vypracoval znalecký posudek na oběť domácího násilí. Kromě jiných otázek bývá obvyklé ptát se znalce na důsledky DN. V posledních letech se vyšetřovatelé a soudci stále častěji dotazují znalce konkrétněji a chtějí vědět, zda oběť netrpí syndromem týrané osoby, resp. syndromem týraného dítěte nebo posttraumatickou stresovou poruchou.

1.6.1 Syndrom týrané osoby

Abychom mohli definovat syndrom týrané osoby, musíme nejprve definovat slovo syndrom jako takové. Jedná se o charakteristické seskupení několika typických příznaků. Lze říci, že je to jakýsi komplex symptomů. Syndrom týrané osoby bývá používán jako obecné označení. Skrývá v sobě jak syndrom týrané ženy, syndrom týraného dítěte, tak i syndrom bitého manžela. Pracovníci justice používají častěji obecné označení, tedy syndrom týrané osoby. Autoři odborných publikací naproti tomu častěji volí specifické

označení, jelikož se domnívají, že tím lépe vystihnou diverzitu jednotlivých symptomů u různých typů obětí (Walker, 2017).

Syndrom týrané osoby, nebo také syndrom týraného partnera lze charakterizovat čtyřmi základními projevy. Podle Čírtkové (2014):

- 1) Oběť věří, že je to její chyba.**
- 2) Oběť ztrácí schopnost řešit efektivně situaci.**
- 3) Oběť se bojí o sebe a o děti.**
- 4) Oběť iracionálně věří, že agresor je všemocný a vše ví.**

Dalšími projevy syndromu týrané osoby, které se mohou, ale i nemusí objevit, jsou přetrvávající vazby k agresorovi, setrvávání ve vztahu s ním, zatajování závažnosti a příčin zranění, popírání týrání, odmítání nabízené pomoci či uzavření se do sebe (Walker, 2017). Obecně je STO spojen s dlouhodobým, chronickým týráním (Čírtková, 2014). Mohlo by se zdát, že se tento syndrom vyskytuje pouze u fyzického DN. Stark (2007) uvádí, že tomu tak není. Syndrom týrané osoby se může rozvinout i tehdy, když dochází jen k psychickému týrání, sociální izolaci nebo ekonomickému násilí.

STO nevznikne ve vteřině. Oběť není v násilném vztahu jen pasivním objektem, ale její vnímání vztahu prochází vývojem. Nejprve týraná osoba vše popírá. Odmítá přiznat okolí i sobě, že ve vztahu existuje násilí. Jednotlivé incidenty pojmenovává jako náhody nebo jako jednorázové situační záležitosti. Omlouvá svého partnera a věří, že se týrání již nebude opakovat. Následně se oběť dostává do fáze viny. Ohrožená osoba vnímá problém, ale odpovědnost za něj připisuje sama sobě. Myslí si, že si násilí zasloužila. Ve třetí fázi získává oběť nadhled. Uvědomuje si, že násilí do vztahu nepatří, a že si takovéto zacházení nezaslouží. Stále však chce udržet manželství/partnerství a domnívá se, že může s pachatelem situaci vyřešit. V poslední fázi dochází k ukončení vztahu. Oběť začíná nový život bez násilí (Marvanová-Vargová a kol., 2008).

Žádný z výše uvedených syndromů nenalezneme v MKN-10 nebo DSM-V. Ale i přesto, že je nelze zařadit pod žádnou úředně akceptovanou duševní poruchu, jsou syndromy ve forenzní praxi často využívány a to pro popis následků domácího násilí v konkrétním případě. Někteří autoři, aby obešli tuto problematickou situaci, uvádějí syndrom týrané osoby jako podkategorii medicínsky uznávané posttraumatické stresové poruchy (Marvanová-Vargová a kol., 2008).

1.6.2 Posttraumatická stresová porucha

Posttraumatická stresová porucha je uvedena v MKN-10 pod kódem F43.1 a v DSM-V pod kódem 309.81. „*Začíná jako opožděná nebo protražovaná odpověď na stresovou událost nebo situaci (krátkého nebo dlouhého trvání) mimořádně ohrožující nebo katastrofické povahy, která je sto způsobit silné rozrušení téměř u každého*“ (MKN-10, 2014). PTSP řadíme mezi úzkostné poruchy, ovšem na rozdíl od jiných úzkostných poruch PTSP vyžaduje expozici nějaké traumatické události, resp. řadě událostí, pokud jde o domácí násilí.

PTSP je diagnostikována, pokud u obětí dochází k znovuprožívání traumatického zážitku, tzv. flashbackům. Oběti mohou mít tíživé vzpomínky na událost, představy s tíživými myšlenkami, zatěžující sny, mohou pociťovat intenzivní psychickou zátěž nebo u nich může docházet k tělesným reakcím při konfrontaci s podněty symbolizujícími traumatickou událost. Lidé trpící PTSP mají též sníženou všeobecnou reaktivitu, která se projevuje vědomým vyhýbáním se rozhovorům na téma týrání, vědomým vyhýbáním se aktivitám, místům nebo lidem vzbuzujícím nepříjemné vzpomínky. Oběti DN si často nejsou schopny vzpomenout na důležité detaily traumatické události. Ve většině případů mají omezený rozsah prožívání a zažívají pocit omezené nebo ztracené budoucnosti. Lidé postižení PTSP trpí zvýšenou ostražitostí. Mají potíže se spánkem, jsou podráždění nebo výbušní, nemohou se často soustředit a bývají přehnaně úzkostliví (Schiraldi, 2009).

Posttraumatická stresová porucha vzniká s latencí několika týdnů až měsíců. Aby se u konkrétní oběti mohlo mluvit o této poruše, musí příznaky přetrvávat déle než jeden měsíc. Akutní PTSP netrvá déle než tři měsíce. Pokud u oběti nedojde v uvedeném čase k zlepšení, je porucha označena za chronickou (Bednářová a kol., 2009). Specifickou variantou této poruchy je odložená PTSP, při které se symptomy objeví až po delším časovém úseku. Předpokládá se, že u obětí je trauma latentně přítomné. Po delší době se u oběti vyskytne jiná zátěžová situace, která latentní trauma vnese do vědomí, a porucha propukne se všemi svými symptomy (Čírtková, 2014).

S PTSP jsou obvykle spojeny další poruchy popsané v MKN-10. Nejčastěji se jedná o úzkostné poruchy a deprese. Oběti trpící posttraumatickou stresovou poruchou mohou přepadat suicidiální myšlenky, které bez dlouhodobé odborné léčby mohou být naplněny (MKN-10, 2014).

1.7 Způsoby pomoci

Situace osob, obětí domácího násilí, je obtížná a bez pomoci ostatních prakticky neřešitelná. Ohrožené osoby potřebují v akutní fázi pomoc z různých zdrojů. Pokud jsou zraněné, potřebují pomoc lékařskou, pokud nemají kde bydlet a z čeho žít, potřebují pomoc sociální. Výše zmíněné pomoci však využijí jen některé oběti. Na druhou stranu všechny osoby trpící domácím násilím potřebují pomoc právní a psychickou, resp. psychologickou.

Týrané osoby často cítí velký stud a nechtějí s odborníky mluvit přímo. Muži, oběti DN vyhledávají raději telefonické a emailové poradenství. Ženské oběti, pokud je to v dané organizaci možné, volí raději formu anonymního poradenství. První kontakty s jakoukoliv pomocí bývají zpravidla individuální. Až později se oběti dostávají do skupinových programů, kde mohou být aktivní i několik let. V neposlední řadě je potřeba zmínit, že v současnosti existuje pomoc i pro agresory. Pachatelé domácího násilí mohou a v některých případech musí, podstoupit speciální programy pro násilné osoby (Ševčík a Špatenková, 2011).

1.7.1 Lékařská, sociální a právní pomoc

Osoby, na kterých se pachatel dopustil fyzického domácího násilí, svá zranění často tají. Nevyhledají odbornou lékařskou pomoc ani v situaci, kdy by to bylo žádoucí a běžné. Pokud u nich dojde k vážnému zranění, které se bez lékařské pomoci neobejde, často o vzniku zranění lžou. Lékař může být první osobou, se kterou týraná oběť naváže vztah. Jeho intervence nemusí spočívat v řešení případu v celé jeho šíři. Stačí, když násilí rozpozná a zaznamená do dokumentace, jelikož se oběť pro tuto dokumentaci v některých případech vrací až po určité době. Je vhodný podrobný popis způsobeného násilí. Nezastupitelnost a přínos lékaře je hlavně v rovině důkazní. Není výjimkou, když jsou lékařské zprávy jediným přímým důkazem v dané věci. Návštěva lékaře není stigmatizující, jako návštěva jiných odborných pracovišť, a tudíž se k lékaři může dostat oběť, která by se nikam jinam neodvážila nebo by jí návštěva jiného odborníka nebyla povolena (Cimrmanová a kol., 2013).

Zdravotní pracovníci spadají do interdisciplinární spolupráce. Spolupracují s policií, soudem, popř. s OSPOD (Kotková a kol., 2014). Pokud je zranění oběti tak vážné, že musí být na místo přivolána zdravotnická záchranná služba, je její povinností dodržovat metodický pokyn Ministerstva zdravotnictví. Lékaři, resp. záchranáři odebírají při podezření na DN anamnézu bez přítomnosti dalších osob. Kladou cílené dotazy a snaží se získat podrobnosti ohledně okolností DN. Pokud je jejich podezření na týrání potvrzeno, odvázejí oběť

do nemocnice, kde je následně hospitalizována. Současně volá posádka záchranné služby Policii ČR, policejního psychologa a předá kontakty na organizace zajišťující ochranu proti domácímu násilí. Posádka rovněž vyplní záznam lokace poranění (Metodický pokyn Ministerstva zdravotnictví, 2012).

Cílem sociální pomoci je zajištění bydlení pro oběť domácího násilí, pro kterou je další soužití s pachatelem nemožné. Tato pomoc je nabízena skrze azylové domy. Azylové domy jsou specializovaná pracoviště, která nabízejí ochranu, ubytování, pomoc sociálních pracovníků a psychologů (Buskotte, 2008). Pomoci azylových domů mohou využít všechny osoby starší 18 let, které se stali obětí domácího násilí. Azylové domy existují odděleně pro ženy a pro muže. Existují samostatné azylové domy pro osoby mladší 26 let a pro rodiny s dětmi (Sdružení azylových domů, 2017).

V České republice je právní pomoc založena na principu ochrany osoby ohrožené domácím násilím, a to v jejím přirozeném prostředí, tedy ve společné domácnosti, kterou oběť obývala s pachatelem. Oběť je chráněna jak osobně, tak i teritoriálně. Ze společného obydlí, kde docházelo k týrání, odchází na příkaz soudu pachatel. Osoba ohrožená domácím násilím má čas vyhodnotit situaci, naplánovat další kroky a vyhledat pomoc (Ševčík a Špatenková, 2011).

Nucený odchod pachatele ze společného obydlí se řídí tzv. institutem vykázání. K vykázání dochází na dobu 10 dní, která nemůže být žádným způsobem zkrácena. Policista rozhoduje z úřední povinnosti na základě provedení rychlého screeningu metodou SARA DN, přičemž posuzuje hlavně nebezpečnost násilné osoby a riziko eskalace. Souhlas ohrožené osoby s vykázáním se nevyžaduje. Vykázaná osoba je povinna neprodleně opustit společné obydlí a vydat policii klíče. Ohrožená osoba je policií poučena o možnosti využití psychologických, sociálních a dalších služeb v oblasti pomoci obětem násilí. Do 48 hodin je oběť kontaktována nejbližším intervenčním centrem a její nabídnuta pomoc. Oběť je policií poučena i o možnosti podat návrh soudu na vydání předběžného opatření. Předběžné opatření lze podat i bez předchozího vykázání. Soud na základně předběžného vykázání ukládá násilné osobě, aby zpravidla opustila byt nebo dům společně obývaný s obětí, jakož i jeho bezprostřední okolí, aby se zdržela setkávání s ohroženou osobou a nekontaktovala ji. Soudní opatření trvá jeden měsíc. Pokud oběť iniciovala zahájení řízení ve věci samé, může soud na návrh ohrožené osoby prodloužit předběžné opatření až na dobu jednoho roku (Střílková a Frašták, 2009).

Soukromoprávní prostředky, které byly uvedeny výše, vyžadují velkou aktivitu a iniciativu ze strany ohrožené osoby. Ochranu před domácím násilím ovšem zajišťují rovněž prostředky veřejnoprávní. Pokud policie vyhodnotí chování násilní osoby jako nebezpečné, předá věc přestupkové komisi k projednání nebo zahájí trestní řízení. O přestupek se jedná v případě, že jednání násilné osoby nedosáhl intenzity trestného činu. Nejčastěji je domácí násilí posuzováno jako přestupek proti občanskému soužití. Podle Zákona o přestupcích (1990)dle §49 „*Přestupku se dopustí ten, kdo a) jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch, nebo b) jinému ublíží na zdraví.*“ Pokud jednání násilné osoby dosáhne intenzity trestného činu, zahájí orgány činné v trestním řízení vyšetřování pro spáchání trestného činu týrání svěřené osoby nebo týrání osoby žijící ve společném obydlí dle Trestního zákoníku (2009).

Vykázání a trestní stíhání nejsou jedinými možnými prostředky zvládnutí agresivního pachatele. Policie ČR může umístit násilnou osobu, která je pod vlivem alkoholu nebo návykových látek, do záchytné stanice. Může též zajistit násilnou osobu a to na dobu nejdéle 24 hodin od okamžiku omezení osobní svobody, popř. osobu zadržet (Matoušková, 2013). Použitelným právním institutem u pachatele je i uvalení vazby na jeho osobu.

1.7.2 Psychologická pomoc

Oběti domácího násilí si mohou podle svých možností a informovanosti zvolit službu, resp. organizaci, která jim pomůže vyřešit jejich svízelnou životní situaci. Jak už bylo uvedeno výše, týraní muži častěji vyhledávají telefonickou psychologickou pomoc. Nejčastěji se obracejí na anonymní telefonní linky. Ženské oběti naopak volí raději anonymní možnost návštěvy krizového centra. Děti, oběti domácího násilí, vyhledávají pomoc buď skrze telefonické linky, nebo se na jejich týrání přijde přes psychologické vyšetření v navštívené organizaci.

Instituce, které poskytují psychologickou pomoc přímo obětem domácího násilí, jsou **intervenční centra**. Intervenční centra poskytují bezprostřední individuální psychologickou a nehmotnou sociální pomoc ambulantní povahy. IC slouží jako koordinátor mezi dalšími službami, které jsou obětem nabízeny. IC je povinno kontaktovat osobu, která byla v rozhodnutí o vykázání označena za ohroženou osobu. Děje se tak ve lhůtě do 48 hodin od doručení podnětu policií. Intervenční centrum mohou vyhledat oběti i samy, bez předchozího zásahu policie. Na každý kraj v České republice připadá alespoň jedno krizové centrum, přičemž služby těchto center jsou poskytovány bezplatně (Buskotte, 2008).

Dalšími významnými institucemi poskytujícími pomoc obětem domácího násilí jsou **krizová centra**. Jedná se o organizace pomáhající osobám v krizi. Jejich pomoc je zpravidla bezplatná. Krizová centra zaměstnávají psychology, kteří jsou cvičeni v krizové pomoci, a tudíž mohou kvalitně a odborně pomoci obětem domácího násilí. Krizová centra nabízejí kromě individuálního poradenství a terapie i skupinové aktivity. Vytvářejí programy jak pro oběti domácího násilí, tak i pro pachatele.

Psychologická práce s obětí je různorodá, zpravidla má však několik společných základních bodů. Poté, co je s obětí provedeno vyhodnocení rizikových faktorů, přistupuje se k vypracování **individuálního bezpečnostního plánu**. Ten vychází z aktuální situace oběti a měl by být pravidelně aktualizován podle změn, které v násilném vztahu přicházejí. Pokud oběť žije s agresorem ve společné domácnosti, přetrvává vysoké riziko opakování násilí. Psycholog s týranou osobou hovoří v rámci bezpečnostního plánu o strategiích pro zajištění bezpečí, která v minulosti vyzkoušela a nabízí jí další, které by pro ni mohly být účinné. Pracuje s obětí na tom, aby včas rozpoznala varovné signály a učinila kroky, na nichž se společně dohodli. Oběť je vedena psychologem k tomu, aby si zvolila osobu, které důvěřuje, a u ní uložila náhradní klíče, důležité dokumenty, lékařské předpisy a popř. menší obnos peněz v hotovosti. Dále je jí doporučeno, aby si schovávala důkazy o prožitém násilí a měla připravené únikové cesty, kdyby se hrubé fyzické násilí opakovalo. Psycholog v rámci bezpečnostního plánu pomůže oběti ujasnit si, co si v případě nutnosti odnese ze společného obydlí a na jaké instituce se obrátí, pokud z domova odejde. Též jí může pomoci odchod a jeho bezpečné provedení přímo naplánovat. (Marvanová-Vargová a kol., 2008).

Pro pachatele domácího násilí, kteří chtějí svou agresivitu zvládnout, existují v současné době **psychologické programy**. Tyto programy jsou určeny buď pro jedince, tedy formou individuální spolupráce, nebo jsou organizovány v rámci větší skupiny. Účast na psychologickém programu potlačujícím projevy agresivity může být doporučena v rozsudku soudu (Conwayová, 2007). Programy pro agresory jsou relativně novou záležitostí, která v sobě ovšem skrývá velký potenciál. Lze předpokládat, že poptávka po této psychologické službě poroste.

1.7.3 Organizace poskytující psychologickou pomoc obětem DN

V České republice působí v současné době několik stovek státních i nestátních organizací, které se buď primárně zaměřují na pomoc obětem domácího násilí, nebo tuto problematiku zahrnují do širšího spektra svých služeb. Státní organizace jsou zpravidla určeny pro pomoc všem obětem domácího násilí. Nestátní organizace svou pomoc směřují tam, kde vidí její nedostatek. Existují organizace věnující se pouze ženským obětem, sdružení zabývající se pomocí dětským a seniorským obětem. Organizace, která by poskytovala pomoc pouze týraným mužům, v současné době není zřízena.

Nejznámějšími státními organizacemi, které se zaměřují na tuto problematiku, jsou výše zmíněná intervenční centra. Vedle nich existuje také množství zpravidla neziskových nestátních organizací. Uvádět jejich jmenný seznam je pro tuto práci nadbytečné. Dále proto bude věnován prostor jen nejvýznamnějším z nich.

Bílý kruh bezpečí poskytuje odbornou a diskrétní pomoc obětem a svědkům trestných činů. Využití jeho služeb je bezplatné. Kromě ambulantní psychologické pomoci nabízí Bílý kruh bezpečí i specializovanou telefonní linku – Linku pomoci obětem kriminality a domácího násilí (www.bkb.cz, 2017). Bílý kruh bezpečí se kromě obecné odborné pomoci specializuje na pomoc obětem domácího násilí. Nabízí své služby jak ženám, tak i mužům všech věkových kategorií. Psychologická pomoc je poskytována odborníky, kteří svoji práci vykonávají jako dobrovolníci (www.domacinasili.cz, 2007).

Telefonní linkou, poskytující pomoc pouze obětem domácího násilí, je DONA linka – Pomoc obětem domácího násilí. Je to „*Specializovaná celostátní služba telefonické krizové pomoci pro osoby ohrožené domácím násilím...Pomáhá každému, kdo se cítí ohrožen domácím násilím nebo je svědkem domácího násilí...Respektuje anonymitu klientů*“ (www.donalinka.cz, 2007).

Nestátní neziskovou organizací, která se specializuje na pomoc ženským obětem domácího násilí a jejich dětem a též prevenci násilí je ROSA. Tato organizace poskytuje krizovou intervenci, sociálně-terapeutické poradenství, vytváří s klientkou bezpečnostní plán a poskytuje v nutných případech utajené azylové bydlení. Provozuje též telefonickou krizovou pomoc pro všechny oběti domácího násilí (www.rosa-os.cz, 2016).

Acorus, organizace poskytující pomoc osobám ohroženým domácím násilím, nabízí svým klientům služby azylového domu, krizovou pomoc, odborné sociální poradenství,

poskytování právních informací a využívání nonstop linky. Jejím posláním je zabezpečit komplexní odbornou pomoc směřující k překonání nepříznivé sociální situace a k začlenění do běžného života bez přítomnosti násilí (www.acorus.cz, 2011).

Bílý kruh bezpečí poskytuje svoje služby na devíti místech v ČR, organizace ROSA a Acorus v Praze. Ve druhém největším městě v ČR – v Brně, působí organizace Persefona a Magdalenium. Persefona pomáhá hlavně obětem domácího násilí. Své služby ale nabízí i osobám blízkým obětem týrání a osobám s potížemi se zvládnutím agrese. Cílem Persefony je zlepšit orientaci klienta v jeho životní situaci, posílit schopnosti a dovednosti klienta tuto situaci řešit, usnadnit proces stabilizace a podpořit znovuoobnovení bezpečných kontaktů a vztahů klienta (www.persefona.cz, 2015). Organizace Magdalenium pomáhá obětem domácího násilí skrze provozování azylového domu a poradny. V poradně mohou klienti využít psychologického poradenství, skupinové psychoterapie, právního poradenství, terapeutického programu matka a dítě. Je zde pomáháno i svědkům domácího násilí (www.magdalenium.cz, 2017).

Mezi další významné organizace působící v oboru pomoci obětem domácího násilí patří RIAPS, ELEKTRA, centrum LOCIKA, ProFem a La Strada (Conwayová, 2007). Dětské oběti domácího násilí se mohou se svým trápením obrátit na linku bezpečí nebo růžovou linku (Haškovcová, 2004)

2. Soudní spisy ve věcech DN

Ačkoliv by se mohlo zdát, že psychologická problematika nijak nesouvisí s právem, není tomu tak. „*Obě vědní disciplíny – trestní právo a forenzní psychologie – se stýkají ve své funkci poznávací. Správná kvalifikace chování (právní kvalifikace činu) se nutně musí opírat o poznání jeho bezprostředních příčin (motivace), míry uvědomění si jeho cílů (zavinění) atd.*“ (Netík a Netíková, 1994, s. 7). Správná kvalifikace domácího násilí, resp. týrání provedena psychologem je pro soudní jednání klíčová. Žádný soudní znalec psycholog, ani soudce by ovšem nemohl ke kvalifikaci TČ dospět bez soudního spisu.

Soudní spis je soubor dokumentů týkajících se jedné věci. Je veden v papírové podobě, která je uložena u příslušného okresního soudu. Soudce i jmenovaný soudní znalec mají tento spis při své práci k dispozici (www.mvcr.cz, 2013).

2.1 Forma a obsah soudních spisů

Dokumenty, které jsou součástí soudního spisu, jsou zakládány do papírových desek, kde jsou následně číslovány. Seznam spisového materiálu, který souží k lepší orientaci ve spisu, je umístěn z vnitřní strany desek. Každý soudní spis je označen spisovou značkou sloužící jako jedinečné označení, pod kterým je u soudu vedena určitá věc. Spisová značka se vyskytuje na všech dokumentech, které soud v souvislosti s tímto řízením vydá (Křístek, 2013). Soudní spis je uložen v kanceláři projednávajícího soudce, v kanceláři jeho soudní zapisovatelky nebo v archivu. Pokud je ve věci jmenován soudní znalec, je mu spis doručen poštou k prostudování.

Soudní spis obsahuje jak dokumenty ve všech případech stejné, tak i dokumenty objevující se jen u některých případů. Mezi dokumenty, které bychom v soudních spisech našli vždy, řadíme oznámení o zahájení trestního řízení, zdokumentovanou výpověď podezřelé osoby a písemné vyhotovení rozhodnutí. Záznamy a protokoly o provedených a získaných důkazech, popř. záznam o odvolání či dovolání nalezneme jen v některých soudních spisech.

2.2 Důkazy

Základem soudního spisu jsou důkazy. České trestní právo dělí důkazy do čtyř dále členěných skupin. Podle vztahu k obviněnému dělí důkazy na usvědčující a ospravedlňující (vyvíňující), podle vztahu pramene zpráv k dotazované skutečnosti na původní (bezprostřední) a odvozené (prostředěčné), podle vztahu k dokazované skutečnosti na přímé a nepřímé a podle pramene na osobní a věcné (Šámala kol., 2013). Usvědčující důkazy jsou důkazy v neprospěch obviněného, ospravedlňující důkazy jsou naopak ve prospěch obviněného. Toto dělení se uplatňuje zpravidla až při závěrečném hodnocení důkazů. Informace v původním důkazu jsou čerpány z bezprostředního poznatku např. z výslechu svědka, který událost viděl. Odvozené důkazy jsou čerpány z odvozeného zdroje, např. výpověď svědka o okolnostech, které viděl někdo jiný. Přímý důkaz je takový důkaz, který přímo potvrzuje nebo vyvrací určitou skutečnost. Nepřímý důkaz pouze naznačuje. Nepřímým důkazem vyvrácíme původní tezi dokázáním opaku. Mezi osobní důkazy řadíme výpovědi svědka, obviněného či výslech znalce. Mezi věcnými důkazy nalezneme listiny včetně znaleckého posudku (Jelínek a kol., 2016).

Jednotlivé důkazní prostředky, tedy prostředky, jejichž prostřednictvím lze zjistit skutečnosti důležité pro rozhodování, lze rozdělit do několika skupin. Jedná se o výpovědi, zvláštní způsoby dokazování, odborná vyjádření a znalecké posudky, ohledání osob a věcí, listinné důkazy a operativně pátrací prostředky (Fenyk a kol., 2015). Zvláštní způsoby dokazování, pod které spadá konfrontace, rekognice, vyšetřovací pokus, rekonstrukce a prověrka, a operativně pátrací prostředky se v soudních spisech ohledně domácího násilí prakticky nevyskytují. O odborných vyjádřeních a znaleckých posudcích bude samostatně pojednáno v další kapitole.

Jako důkazní prostředek lze využít jak výpověď obviněného, tak i výpověď svědka. *„Cílem výslechu obviněného je především zjistit stanovisko obviněného k předmětu obvinění a, pokud možno, úplné a věrohodné údaje, které mají přispět ke zjištění činu nebo jiných skutečností v trestní věci“* (Císařová a kol., 2006, s. 327). Obviněný nesmí být k výpovědi ani k doznání nucen. Z hlediska trestního práva procesního je nutné rozlišovat, zda se jedná o vyjádření obviněného mimo trestní řízení např. do tisku nebo o výpověď v rámci trestního řízení. Jen ta může být použita jako důkazní prostředek. Výslech svědka má tři části. Nejprve se obviněný souvisle vyjadřuje k předmětu obvinění, tzv. část monologická. Následně jsou obviněnému kladeny otázky k doplnění výpovědi nebo odstranění rozporů, tzv. část dialogická. Na závěr musí být protokol předložen obviněnému k přečtení a případnému

provedení oprav, tzv. část protokolární. Svědek je osoba odlišná od obviněného, která má vypovídat o skutečnostech, které vnímala vlastními smysly. Na rozdíl od obviněného má povinnost vypovídat. Existují ale výjimky, kdy svědek nesmí vypovídat a kdy může odepřít výpověď. Svědek má právo na ochranu své osoby skrze neuvedení osobních údajů a utajení své podoby (Šámal a kol., 2013). Důkazní prostředky provedené výpověďmi bývají v případech domácího násilí zásadní. Jedním ze znaků DN je neveřejnost, takže není neobvyklé, když je v soudním spise pouze jedna výpověď svědka a to osoby poškozené.

S protokolem o ohledání osob a věcí se v soudním spise o domácím násilí setkáváme ve většině případů. Podstatou ohledání je objasnění skutečností přímým pozorováním. Předmětem ohledání může být člověk, místo nebo věc. Ohledání je prováděno zpravidla v brzkém stádiu trestního řízení, jelikož jeho pozdější provedení již není možné či účelné. Protokol o ohledání proto musí být přesný a důkladný, aby poskytl věrný obraz o skutečnosti. Velmi často bývají ke spisu, potažmo k protokolu připojeny fotografie či náčrty. Mezi ohledání zahrnujeme prohlídku těla, prohlídku a pitvu mrtvol, vyšetření duševního stavu a ohledání věci. Pokud je nezbytné učinit prohlídku těla pro zjištění stop po DN, musí se jí v řadě případů podrobit kromě poškozeného i obviněný. Vyšetření duševního stavu se může opět týkat jak osoby poškozené, tak i osoby obviněné (Fenyk a kol., 2015).

Listinné důkazy jsou listiny, které svým obsahem prokazují nebo vyvracejí určitou skutečnost. Listinný důkaz se provádí předložením stranám k nahlédnutí. Je-li navrženo stranou její přečtení, musí být listina přečtena. Typickými příklady listinných důkazů v případech týrání jsou dokumenty hodnotící osobu obviněného, např. posudky z místa bydlíště, odborná vyjádření nebo znalecké posudky z jiných trestních věcí (Šámal a kol., 2013).

Aby mohly být důkazní prostředky použity, musí být dodrženy zásady trestního práva procesního. Hlavní zásadou je zásada zákonnosti, která říká, že důkaz musí být získán v souladu se zákonným postupem, jinak je neúčinný. Zásada, že OČTŘ zjišťují skutkový stav věci tak, aby o něm nebyly důvodné pochyby, je zásada materiální pravdy. Další zásady platné v trestním řízení jsou zásada presumpce nevin, ústnosti, bezprostřednosti, volného hodnocení důkazů a přiměřenosti (Císařová a kol., 2006).

Soudní spisy u TČ týrání svěřené osoby a týrání osoby žijící ve společném obydlí se případ od případu liší, hlavně ve svém rozsahu. Obsahují od sta do několika set číslovaných položek. Část spisů obsahuje velké množství důkazních prostředků, jiné spisy

jsou založeny na důkladných výpovědích obviněné a poškozené osoby. Pro znalce psychologa je kvalitně připravený soudní spis základem jeho práce. Setkává a seznamuje se s ním ještě před vyšetřením obviněného, resp. poškozeného (Křístek, 2013).

3. Psychologické znalecké posudky ve věcech DN

Znalecký posudek je jedním z významných důkazních prostředků. Jeho prostřednictvím se objasňují skutečnosti důležité pro soudní řízení, které vyžadují specifické odborné znalosti, jimiž orgány činné v trestním řízení nedisponují. „*Znalecký posudek je obvykle důkazem ve smyslu logickém. Znalec používá při jeho vypracování jiné důkazní prostředky – argumenty ve formě podkladů pro zpracování posudku. Z těchto podkladů znalec vyvozuje závěry pomocí logických metod*“ (Křístek, 2013, s. 63).

Na soudně-znalecký psychologický posudek se nahlíží jako na jeden z mnoha důkazních prostředků. Ze zásady volného hodnocení důkazů vyplývá, že má stejnou důkazní sílu jako ostatní. Ovšem OČTŘ znaleckému posudku z oboru psychologie v případech týrání přisuzují zpravidla zásadní význam (Čírtková, 1998). Bez psychologického znaleckého posudku pak ani nebývá nařízeno hlavní líčení. Soudci ve většině případů nestačí předložený písemný znalecký posudek, ale nechává předvolat znalce do hlavního líčení.

3.1 Znalec

Aby mohl vzniknout znalecký posudek, musí být nejprve osloven soudní znalec. Znalcem nemůže být kdokoliv. Může se jím stát pouze osoba splňující předpoklady uvedené ve Znaleckém zákoně. „*Jmenovat znalcem lze toho, kdo a) je státním občanem České republiky, ...b) je způsobilý k právním úkonům v plném rozsahu, c) je bezúhonný, d) nebyl v posledních 3 letech vyškrtnut ze seznamu znalců pro porušení povinností tohoto zákona, e) má potřebné znalosti a zkušenosti z oboru, v němž má jako znalec působit, f) má takové osobní vlastnosti, které dávají předpoklad pro to, že znaleckou činnost může řádně vykonávat, g) se jmenováním souhlasí*“ (Zákon o znalcích a tlumočnících, 1967).

Znalec je osobou s odbornými znalostmi z určitého vědního oboru. Je přibírán k trestnímu řízení za účelem poskytnutí názoru o skutečnostech důležitých pro dané řízení, jejichž objasnění si takových odborných znalostí vyžaduje. Znalci nepřísluší vyjadřovat se k právní stránce věci. Procesní postavení znalce je odlišné od procesních stran trestního řízení a orgánů činných v trestním řízení. Znalec nesmí být současně stranou TŘ ani svědkem (Houbová a kol., 2008). Rozdíl mezi znalcem a svědkem spočívá v tom, jakým způsobem osoba nabyla znalosti o důležitých skutečnostech. Znalec nabývá potřebných znalostí

až v souvislosti s trestním řízením, zpravidla studiem spisů a použitím vědeckých metod. Svědek nabývá znalostí nezávisle na trestním řízení, zpravidla jako očítý svědek události. Pozice svědka je na rozdíl od znalce nezastupitelná (Fryšták a Krejčí, 2009).

Specifickou právní úpravu znalectví nalezneme v Zákoně č.36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících a ve vyhlášce č.37/1967 Sb., k provedení tohoto zákona. Obecnou právní úpravu znalectví nalezneme v zákoně č. 141/1961 Sb., tzv. Trestním řádu.

3.2 Znalec psycholog

Znalec psycholog se od ostatních soudních znalců liší hlavně svým zařazením do znaleckého oboru, resp. odvětví. Zvláštností soudních znalců psychologů je, že spadají hned pod dva různé obory. Znalec psycholog může být podle svého rozhodnutí zaregistrován buď do oboru Školství a kultura, nebo do oboru Zdravotnictví, přičemž někteří soudní znalci volí registraci v obou výše uvedených oborech naráz. V současné době působí v oboru Školství a kultura v odvětví psychologie 135 znalců. V oboru Zdravotnictví odvětví psychiatrie je zapsáno 118 znalců psychologů (www.justice.cz, 2017).

OČTŘ neoslovují znalce psychologa jen podle jeho oboru působnosti, ale přihlížejí k jeho specializaci. V oboru Školství a kultura se specializace objevuje zhruba u poloviny zapsaných znalců. Jedná se převážně o klinickou psychologii, dopravní psychologii či dětskou psychologii. V oboru Zdravotnictví je s velkou převahou zastoupena specializace klinická psychologie. Mezi málo časté až raritní specializace řadíme psychologii krizí a mimořádných událostí a psychologii písma (www.justice.cz, 2017).

Orgány činné v trestním řízení se mohou obrátit na soudního znalce nezávisle na místě jeho bydliště, či místě jeho registrace. Přesto si OČTŘ volí z praktických důvodů raději znalce působící v jejich kraji. V oboru Školství a kultura je nejvíce znalců psychologů zaregistrováno v Západočeském kraji (22). Nejméně znalců je zapsáno v kraji Středočeském (13). V oboru Zdravotnictví je situace jiná. Nejvíce znalců psychologů je zaregistrováno v Hlavním městě Praha (35). Ve Středočeském kraji jsou zaregistrováni pouze dva znalci se specializací psychologie (www.justice.cz, 2017).

Znalec psycholog se od ostatních znalců liší kromě svého zapsaného oboru i svými znalostmi a zkušenostmi. Podle §4 odst. 1 písm. e) Zákona o znalcích a tlumočnících (1967) je nutné: „Absolvovat speciální výuku pro znaleckou činnost, jde-li o jmenování pro obor,

v němž je taková výuka zavedena.“ V České republice je psychologie vyučována na vysokých školách. Pokud chce adept na soudního znalce v oboru psychologie uspět, musí vystudovat magisterské, popř. navazující magisterské studium tohoto oboru. Pojem zkušenosti není v zákoně rozveden. Z obecné praxe lze dovodit, že se jedná o zkušenosti v délce nejméně deseti let. Tyto zkušenosti musí zahrnovat práci s psychodiagnostikou.

3.3 Znalecké zadání

Znalecké zadání je základem znaleckého posudku. Bez něj by soudní znalec nevěděl, na jaké otázky má OČTŘ, popř. straně soudního sporu odpovídat. Nikde není stanoveno, kolik otázek má znalecké zadání obsahovat. Obvykle se jedná o počet v rozmezí 5-10 otázek, ale existují i znalecká zadání obsahující pouze dvě otázky. Otázky položené ve znaleckém zadání musí být jednoznačné a srozumitelné. Vždy se jedná o otázky skutkové (quaestio facti). Soudnímu znalci nepřísluší vyjadřovat se k otázkám právním. Tuto výsadu má pouze soud (Křístek, 2013).

Otázky musí být formulované tak, aby na ně byl znalec schopen odpovědět. Pokud OČTŘ položí otázku, která je s přihlédnutím k technickému a vědeckému stavu poznání nezodpověditelná, musí na ta tento fakt soudní znalec OČTŘ upozornit. Stejnou povinnost upozornění má i v případě, pokud dostane otázku, která nespadá do jeho kompetence (Matoušková, 2013).

3.3.1 Dělení podle zadavatele

Znalecký posudek z odvětví psychologie může uložit znalci buď OČTŘ nebo soudní strana. Znalecký posudek je zadáván zpravidla již v přípravném řízení. V takovém případě je znalecké zadání vytvořeno vyšetřovatelem Policie ČR. Jednotliví vyšetřovatelé, věnující se týrání, kladou znalcům většinou stále stejnou sadu otázek. Vypracování znaleckého posudku může uložit i státní zástupce. V České republice se tak děje zřídka. Posledním z orgánů činných v trestním řízení, který může uložit vypracování znaleckého posudku, je soud, resp. soudce. Soudce má navíc pravomoc předvolat soudního znalce do hlavního líčení. Má též možnost nařídit opravný, revizní posudek, pokud je původní znalecký posudek vadný, či se výrazně liší od posudku dodaného soudní stranou (Houbová a kol., 2008).

„V poslední době se stále častěji setkáváme se skutečností, že obžalovaný nebo jeho obhájce si sám objedná a zaplatí další znalecký posudek, kterým napadá závěry stanovené

znalcem. *Neexistuje zákaz takového postupu*“ (Houbová a kol., 2008, s. 245). Z výše uvedeného plyne, že znaleckých posudků může v jednom případě domácího násilí figurovat několik. Není výjimkou, že je nařízen psychologický a psychiatrický znalecký posudek na pachatele i oběť týrání a strana soudního sporu si nechá tyto čtyři posudky vypracovat též. Soudce obdrží celkem osm znaleckých posudků. Pokud se výrazně liší, navrhuje další revizní posudky. V případech odvolání počet znaleckých posudků ještě roste.

3.3.2 Dělení podle procesního postavení

Znalecké otázky kladené znalcům psychologům jsou typově stejné. Liší se pouze ve formulaci jednotlivých otázek a jejich výsledném počtu. Netík a kol. (1997, s. 98) říká: „Aktuálně přiznává naše právo znalcům psychologům v trestní oblasti tyto kompetence: a) posuzování osobnosti obviněného, b) posuzování motivace event. kriminálního chování obviněného, c) posuzování interpersonálních vazeb osobnosti, v případě skupinových delikventů posouzení dynamiky skupiny, d) posuzování tzv. předpokladů (možnosti) resocializace obviněného, e) odhad individuální kriminální predikce (tzv. nebezpečnosti) f) posuzování věrohodnosti výpovědi.“ Čírtková (2014) dělí otázku kladenou znalcům na věrohodnost pachatele na věrohodnost obecnou a specifickou.

Pokud má znalec psycholog za úkol vytvořit znalecký posudek na osobu poškozenou, resp. na oběť domácího násilí, liší se pokládané otázky. Soudní znalec má zpravidla posoudit strukturu osobnosti včetně úrovně a struktury intelektových funkcí. Dále posuzuje soudní znalec skupinovou dynamiku vztahů a sociální a partnerské vztahy oběti (Matoušková, 2013). V případech domácího násilí má znalec psycholog za úkol určit, zda se u oběti rozvinul syndrom týrané osoby. Znalcům je stále častěji kladena otázka, zda se jednalo o domácí násilí z psychologického hlediska či nikoliv.

3.3.3 Dělení podle věku

Výše uvedené otázky jsou kladeny znalcům pracujícím s dospělou populací. Pokud je obětí týrání dítě nebo je nařízen znalecký posudek na dítě jako svědka domácího násilí, je zvolen soudní znalec orientující se v problematice dětské psychologie. Pokud je posuzovaná osoba mladší 18 let, bývá znalecké zadání odlišné. Základní otázky na posouzení osobnosti a intelektu zůstávají stejné. Přidává se otázka na posouzení psychického stavu v současné době, otázka na opatření, které by znalec navrhoval pro stabilizaci dítěte, popř. otázka

na zjištění sklonů ke zveličování či sklonů k bájně lhavosti a konfabulaci (Procházková, 2013).

Výsledné znalecké zadání ve všech případech záleží na zadavateli. Někomu stačí znát pouze osobnost a intelekt pachatele či oběti, jiný chce získat informací více. Důležité je, aby soudní znalec odpověděl na všechny zadané otázky a svůj znalecký posudek byl schopný před soudem obhájit.

3.4 Obsah znaleckých posudků

Povinnou skladbu znaleckého posudku nalezneme definovanou ve Znalecké vyhlášce. Podle § 13 odst. 2 Vyhlášky k provedení zákona o znalcích a tlumočnících (1967) „*V posudku uvede znalec popis zkoumaného materiálu, popřípadě jevů, souhrn skutečností, k nimž při úkonu přihlížel (nález), a výčet otázek, na které má odpovědět, s odpověďmi na tyto otázky (posudek).*“ V praxi má znalecký posudek v případě domácího násilí pětičlennou strukturu, skládající se ze zadání úkolu, stručného výpisu ze spisové dokumentace, psychologického vyšetření, vlastního posudku a data zpracování posudku (Netík a kol., 1997).

Zadání úkolu obsahuje kromě výše popsaného znaleckého zadání i identifikační údaje zadavatele a posuzovaného. V zadání úkolu je stručně popsáno i schéma posudku. Výpis ze spisové dokumentace zahrnuje vyšetřovací materiály, soudní spis, materiály zdravotnických a jiných zařízení. Jen na znalci záleží, kolik a jaké části z materiálů využije. Část posudku nazvaná vlastní psychologické vyšetření obsahuje popis konkrétních postupů a použitých metod (Čírtková, 1998). Podle Netíka a kol. (1997, s. 99) by: „*Vlastní psychologické vyšetření mělo obsahovat stručný popis explorační (kdy, kde a za jakých okolností se konala), včetně vzhledu a chování klienta, seznam použitých technik, popis a interpretaci výsledků vyšetření a stručný závěr obsahující globální zhodnocení osobnosti posuzovaného.*“

Část označená vlastní posudek nebo též závěr posudku zahrnuje stručné a srozumitelné odpovědi na položené otázky. Hypotetické, pravděpodobnostní závěry musí být jako takové jasně označeny. Na poslední straně znaleckého posudku stvrzuje znalec jeho platnost a své autorství. Nalezneme zde datum vypracování posudku, identifikační údaje znalce a znaleckou doložku (Čírtková, 1998).

3.4.1 Psychodiagnostické metody

Použití psychodiagnostických metod v rámci zhotovení znaleckého posudku je doménou znalců psychologů. Volba metod a testových baterií je plně v jejich kompetenci a řídí se povahou případu a znaleckým zadáním. Soudní znalci psychologové kombinují jak metody klinické, tak i metody testové. Kvalitní psychologický znalecký posudek by měl ve všech případech obsahovat analýzu dokumentace, rozhovor obsahující část historickou, tzv. anamnestické údaje a část aktuální, tzv. současný psychický stav, pozorování a dostatečné množství testových technik (Netík a Netíková, 1994).

Volba baterie testových technik záleží na znaleckém zadání. Zpravidla ve všech případech domácího násilí bývá nařizeno posouzení osobnosti pachatele/oběti. Obecně lze říci, že by měl psycholog v rámci standardního vyšetření osobnosti použít test výkonový, projektivní a osobnostní dotazník (Pavlovský a kol., 2012). Mezi nejčastěji používané dotazníky ve znalecké psychodiagnostice patří dotazník MMPI, 16PF, EOD, FPI a PSSI. Nejčastějšími projektivními testy, používanými v rámci znaleckých posudků, jsou Rorschachův test, Tematický apercepční test, Rozenzweigův obrázkový frustrační test, Test ruky a Test nedokončených vět. Znalci psychologové zadávají v rámci znaleckého zkoumání pachatelům a obětem TČ i grafické projektivní metody. Nejčastěji volí kresbu postavy a kresbu stromu (Svoboda a kol., 2013).

S otázkou na posouzení osobnosti úzce souvisí otázka posouzení intelektu. Výši intelektu posuzuje soudní znalec skrze výkonové testy. „*K vyšetření inteligence je třeba ve většině případů použít metodu, která dovoluje komplexní zhodnocení různých složek inteligence a umožňuje diagnostickou i prognostickou úvahu*“ (Pavlovský a kol., 2012, s. 199). Nejpoužívanějšími metodami v případech měření inteligence je WAIS-III, Ravenův test progresivních matic, IST a TIP. U dětských obětí či svědků domácího násilí se ve většině případů používá k měření intelektu WISC-III, popř. pouze některé jeho subtesty (Svoboda a kol., 2009)

Pokud je zadán znalecký posudek na posouzení dítěte nebo mladistvého, objevuje se ve znaleckém zadání zpravidla otázka na paměť. Nejdůležitější metodou, používanou k měření paměti, je rozhovor. Nejasnosti a nepřesnosti, které se při něm projeví, mohou poukazovat na poruchu paměti. Je na soudním znalci, aby správně posoudil, zda už se o poruchu jedná, nebo zda jde o normální, běžný výpadek paměti. K posouzení paměti se kromě rozhovoru používá Wechslerova škála paměti, Paměťový test a Škála aktuální paměti (Svoboda a kol., 2013) Psychodiagnostické metody jsou využívány i při posuzování

motivace a nebezpečnosti pachatele. Každý případ je jiný, a tak nelze používat stále stejnou předpřipravenou baterii testů. Vždy je třeba přizpůsobit jí dané osobě a situaci. Pro soudní znalce psychology je tak kvalitní a důkladná znalost psychodiagnostiky zásadní.

EMPIRICKÁ ČÁST

4. Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Výskyt domácího násilí v České republice byl ve větším rozsahu zkoumán již několikrát. Např. v roce 2002 Sociologickým ústavem Akademie věd (Pikálková, 2004) nebo v roce 2004 díky grantovému projektu – Mezinárodní výzkum násilí na ženách (Buriánek a kol., 2006). Výzkumy byly zaměřeny jak na domácí násilí obecně, tak i na jednotlivé vybrané aspekty. Domácímu násilí, které by se dostalo až k soudu a mohlo být souzeno a odsouzeno jako týrání, se ovšem v minulosti nevěnoval nikdo. Hlavním cílem empirické části této diplomové práce je tedy lépe poznat a zmapovat tuto problematiku. Zajímá mě, jaké formy domácího násilí se dostávají k soudu, zda se v soudních spisech objevuje jen jedna forma nebo vždy jejich kombinace a jak je časté odsouzení pachatele pouze za psychickou formu násilí. Kromě forem DN je výzkum zaměřen i na důvody podání trestního oznámení, tedy na to, co vedlo osoby obrátit se po dlouhodobém týrání na soud. Velký prostor bude věnován zkoumání psychických následků domácího násilí. Očekávám jako stěžejní zdroj psychologické znalecké posudky. V neposlední řadě bude cílem prozkoumat závěry soudu. Jelikož budu pracovat jen s pravomocně odsouzenými případy týrání, budu mít možnost porovnat výsledná soudní rozhodnutí. K dosažení obecného cíle a jednotlivých dílčích cílů jsem zformulovala následující výzkumné otázky:

- I. Jaké formy domácího násilí se objevují v soudních spisech?
- II. Jaké důvody vedou oběti domácího násilí k podání trestního oznámení?
- III. Vyskytují se u obětí domácího násilí psychické následky? Pokud ano, jaké?
- IV. Jaké druhy a výše trestů jsou ukládány pachatelům domácího násilí?

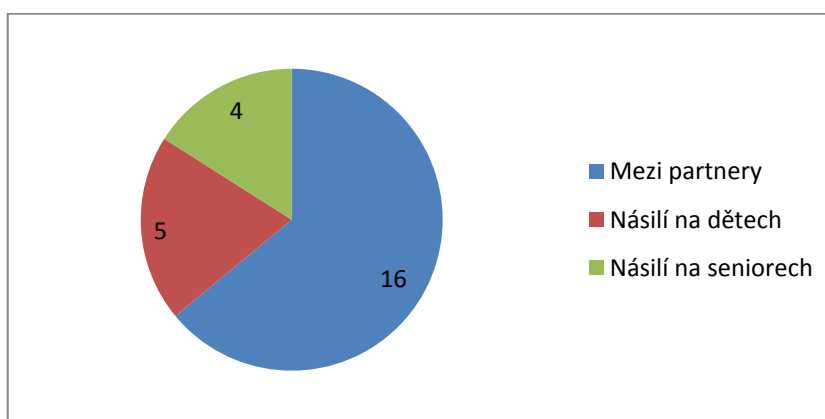
5. Výzkumný soubor

Výzkumný soubor představuje 18 soudních spisů obsahujících informace o trestném činu týrání svěřené osoby a/nebo trestném činu týrání osoby žijící ve společném obydlí. Aby mohl být soudní spis do výzkumného souboru zařazen, musí splňovat následující tři podmínky: Zaprvé, trestný čin musí být souzený podle v současnosti platného a účinného Trestního zákoníku, tedy podle zákona č.40/2009 Sb. Ve výzkumném souboru se díky této podmínce vyskytnou spisy z let 2010 až 2016. Druhou podmínkou využitelnosti spisu je jeho pravomocné rozhodnutí. Jestli se jedná o pravomocné rozhodnutí soudu první instance, odvolacího soudu, či dovolacího soudu pak není důležité. Konečně, aby mohl být soudní spis do výzkumu zařazen, musí obsahovat alespoň jeden znalecký posudek z odvětví psychologie. Ve většině případů obsahují spisy dva znalecké posudky - na pachatele a na oběť domácího násilí. Výsledný soubor soudních spisů je získán na základě nenáhodného výběru provedeného soudcem okresního soudu v Chrudimi.

Do výzkumu je zařazeno 18 pachatelů DN a jejich 25 obětí. Nepoměr byl způsoben kumulací obětí ve čtyřech případech. Ve třech případech byly oběti dvě, v jednom případě bylo obětí pět.

Níže uvedený graf ukazuje typové rozložení domácího násilí zařazeného do výzkumu.

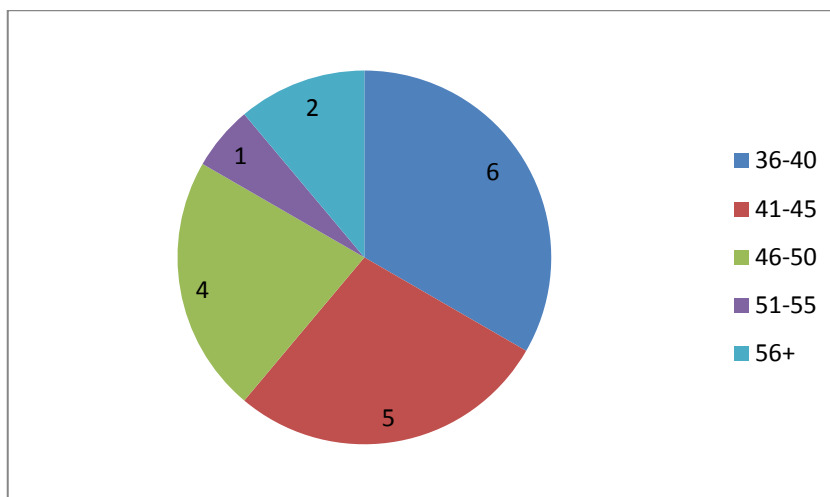
Graf č. 1: Typy domácího násilí

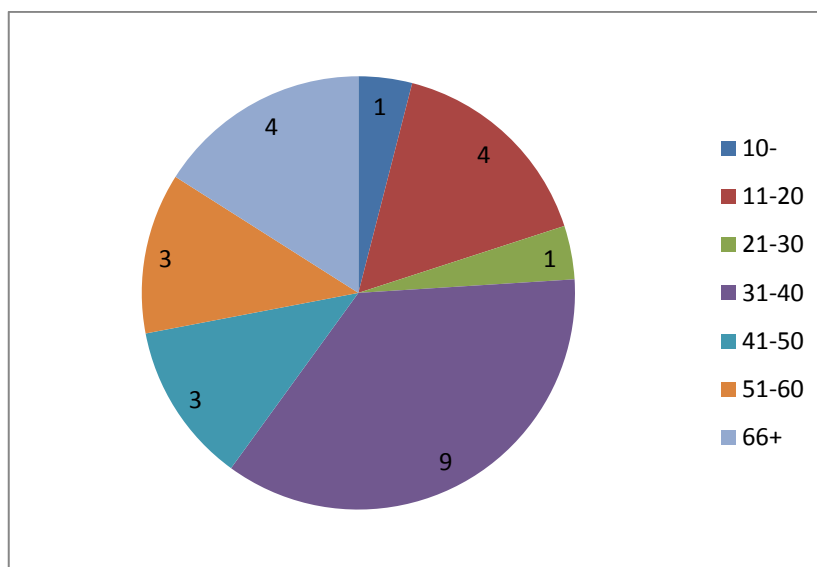
Co se týče charakteristik výzkumného souboru podle pohlaví, byli všichni pachatelé muži. Z 25 obětí bylo 20 obětí ženského pohlaví, 5 obětí pohlaví mužského.

Věk pachatelů a obětí byl zaznamenán v době započetí vyšetřování trestného činu. Věk pachatelů DN neklesl pod 36 let, oproti tomu se našli dva násilníci, kteří tento trestný čin páchali ve věku 56 let a více. Věk obětí se lišil více.

Graf č. 2: Věk pachatelů

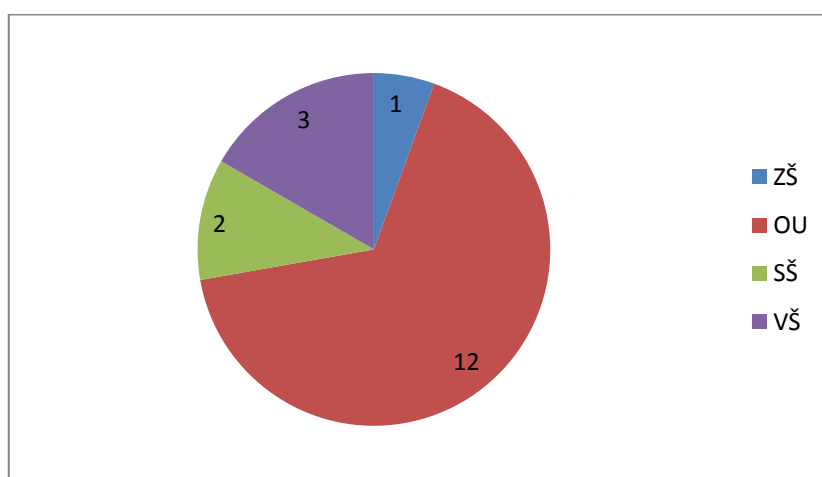

Graf č. 3: Věk obětí

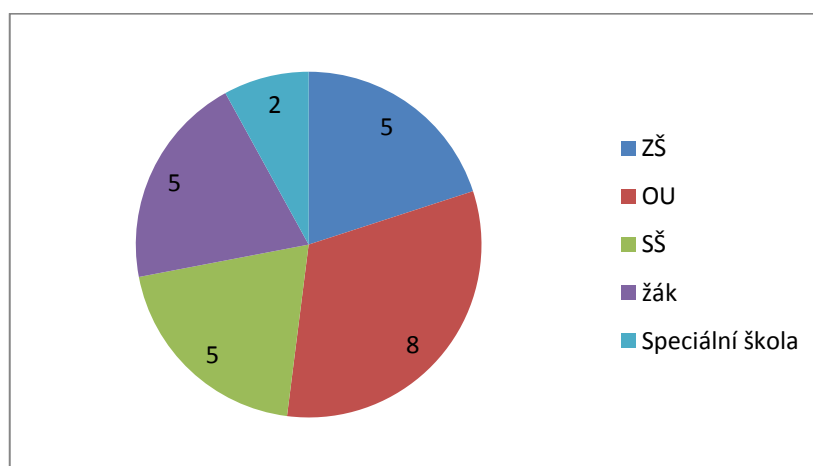

Ve zkoumaném vzorku pachatelů byly tyto osoby nejčastěji vyučeny. Jedna osoba dosáhla pouze základního vzdělání, oproti tomu tři osoby dosáhly vysokoškolského vzdělání. Ve zkoumaném vzorku obětí domácího násilí nebyla ani jedna osoba vysokoškolsky vzdělaná. Stejně jako ve vzorku pachatelů byly oběti nejčastěji vyučeny. Dvě oběti měly vystudovanou speciální školu. Jelikož bylo zkoumáno i domácí násilí na dětech, všech pět dětských obětí v době trestního stíhání studovalo základní školu. Byla jim proto vytvořena speciální kategorie žák, jelikož v současné době není jasné, jakého stupně vzdělání dosáhnou. Grafické znázornění následuje níže:

Graf č. 4: Vzdělání pachatelů

Graf č. 5: Vzdělání obětí

Shrnutí charakteristik pachatelů a obětí viz příloha č. 1.

6. Metody sběru a analýzy dat

Metodou sběru dat byla analýza soudních spisů, které mi byly poskytnuty Okresním soudem v Chrudimi. Soudní spisy obsahovaly kromě psychologických znaleckých posudků na pachatele a oběti domácího násilí také doslovné výpovědi pachatelů a obětí, listinné důkazy, např. zprávy z intervenčních nebo krizových center a zápisy z hlavních líčení. Všechny soudní spisy obsahovaly odsuzující rozsudek, resp. rozhodnutí.

V rámci výzkumu byla dodržena pravidla výzkumné etiky. Před předáním soudních spisů jsem byla proškolená ohledně svého působení u Okresního soudu v Chrudimi. Podepsala jsem mlčenlivost, která se vztahovala na důvěrné informace obsažené v soudních spisech. Dále jsem se zavázala, že všechny údaje použité v diplomové práci budou anonymizovány.

Jednou z podmínek realizace výzkumu byl i zákaz vynášení soudních spisů z budovy. Analýzu soudních spisů jsem proto provedla v předem stanoveném termínu od 16.1 do 27.1.2017 v budově okresního soudu. Bylo mi přiděleno studijní místo, včetně počítače, v trestní kanceláři.

Vzhledem k povaze zkoumané problematiky a nemožnosti získat větší výzkumný vzorek jsem k analýze dat zvolila kvalitativní metodu. S přihlédnutím k cílům výzkumu a výzkumným otázkám jsem vycházela z metodiky pro zakotvenou teorii. Podle Hendla (2009, s. 125) „*Cílem výzkumu, který vychází ze strategie zakotvené teorie, je návrh teorie pro fenomény v určité situaci, na nichž je zaměřena pozornost výzkumníka.*“ Zakotvená teorie nachází uplatnění především v oblastech, které jsou málo či nedostatečně zmapované. Studium soudních spisů lze za málo zmapovanou oblast jednoznačně označit.

Ke zpracování samotných dat jsem použila otevřené kódování. Během otevřeného kódování se v textu lokalizují dílčí témata a přiřazuje se jim označení. Málo abstraktní témata se zobecňují na více abstraktní (Hendl, 2009). Před samotným studiem soudních spisů jsem si připravila seznam předběžných kódů a jejich definic. Otevřené kódování mi umožnilo pracovat s koncepty uváděnými v odborné literatuře a zároveň výzkum doplňovat o nové kategorie, resp. subkategorie.

7. Výsledky

Výsledky výzkumu jsou prezentovány podle výzkumných otázek a pomocí jednotlivých kategorií a subkategorií. Největší prostor je věnován formám domácího násilí jako ústřednímu jevu celého výzkumu. V každé kategorii, resp. podkategorii jsou zdůrazněny podobnosti i kontrasty plynoucí z rozboru soudních spisů. Pro doplnění celkového obrazu o daném jevu jsou vybrané subkategorie obohaceny o citace obětí nebo pachatelů. Kvůli zanechání jejich autentičnosti nedošlo z mé strany k žádným stylistickým ani gramatickým úpravám.

7.1 Formy domácího násilí

Ve všech soudních spisech byl kladen důraz na zjištění páchaných forem domácího násilí. Největším zdrojem informací byl první výslech oběti, který byl do soudního spisu doslovně přepsán vyšetřovatelem. Všechny oběti velmi naturalisticky líčily své zážitky včetně subjektivních dojmů z prožívání domácího násilí.

Záměrem této části výzkumu bylo zjištění, jaké formy domácího násilí se k soudu dostávají. Z výzkumu vyplynulo, že všechny. V soudních spisech bylo u všech 25 obětí popsáno fyzické a psychické domácí násilí, 10 obětí bylo týráno sociálně, 8 ekonomicky a 8 sexuálně. U všech případů týrání, které byly následně odsouzeny, bylo v rozsudku konstatováno fyzické násilí spojené s násilím psychickým. Ve vybraném souboru nebyl zastoupen ani jeden případ pouze psychického násilí. Stejně tak ani v jednom případě nebylo konstatováno komplexní domácí násilí, tedy všech pět forem DN.

Podle teorie uvedené v teoretické části diplomové práce bylo stanoveno pět forem domácího násilí – fyzické, psychické, sociální, ekonomické a sexuální. Pomocí analýzy dat bylo v každé kategorii nalezeno několik subkategorií specifikujících danou formu týrání. Ty budou následně, včetně příkladů, popsány.

7.1.1 Fyzické násilí

Fyzického násilí se na svých obětech dopustilo všech osmnáct pachatelů. Škála násilí byla různorodá. Od lehké formy jako je fackování nebo bití, přes kousání a škrcení až po ohrožování zbraní.

Žádná oběť nebyla napadána pouze jedním způsobem. Vždy se jednalo o kombinaci technik.

Lehčí formy násilí byly používány u dětských a seniorských obětí.

Ženy jako partnerky násilníka byly kromě lehkých forem týrány i velmi brutálně. Daleko častěji musely vyhledat ošetření, popř. hospitalizaci. Na druhou stranu u lékaře svá zranění bagatelizovaly a téměř ve všech případech uváděly jiný důvod zranění než napadení partnerem.

Ačkoliv si všechny oběti ve výpovědi stěžovaly na bolestivost zranění a omezení jejich běžných aktivit, pro žádnou z obětí nebylo fyzické násilí nejhorší formou. Oběti uváděly, že více trpěly při psychickém násilí, popř. při sexuálním násilí. Dětské ani seniorské oběti nemají z fyzického týrání trvalé následky. Čtvrtina obětí násilí na partnerech ano.

Dále budou uvedeny fyzické formy týrání seřazené podle agresivity od nejlehčích forem po nejtěžší. Celkem se ve výzkumu objevilo 16 forem násilí, tedy 16 subkategorií. Týrání formou znehybnění, pálení či bodání nožem žádná z obětí neuvedla. Žádná z obětí též nebyla smrtelně zraněna.

Fackování (A, B, C, F₁, G, H, J, L, P, R)³

Fackování, tedy bití otevřenou dlaní do tváře oběti, patřilo k hojně užívanému typu fyzického násilí. Bylo konáno jak při partnerském násilí, tak i při násilí na dětech. Při fackování mohla padnout jedna facka, ale i série facek. Ve většině případů se jednalo o opakované ataky.

C: „A jednou mi dal takovou facku, že jsem omdlela a upadla na zem. On vzal sklenici vody a vylil mi ji do obličeje a šel pryč.“

L: „Poslední dobou mě X⁴ mlátil každý den, dávala jsem si před obličej ruce, abych se chránila, nebo jsem utekla do lesa nebo jsem šla se psem někam ven.“

Bití otevřenou dlaní (A, B, C, D₁, D₂, E, F₁, G, H, I, N, O)

Bití rukou, mimo oblast tváří, bylo vůbec nejčastějším typem fyzické násilí. Ve svých výpovědích ho uváděla polovina všech obětí. Ovšem nikdy nebylo použito při násilí

³ V závorce jsou vždy uvedena písmena zastupující jednotlivé oběti. Seznam obětí společně s jejich charakteristikami je uveden v příloze č. 1.

⁴ Písmenem X je v citacích nahrazeno jméno pachatele, písmenem Y místo, popř. město.

na seniorech. Bití rukou ve většině případů způsobilo zranění. Jednalo se převážně o pohmožděniny, otoky a krvácení z nosu. Ve dvou případech musela být vyhledána lékařská pomoc.

A: „*Mě uhodil do toho ucha a já slyšela, jak tam něco luplo a najednou jsem přestala slyšet a říkala jsem, že neslyším a zvedla jsem se hlavou z té postele a ještě jednou jsem říkala, že neslyším. On se smál a říkal mi , ty neslyšíš ‘ a pak mě zase mlátil do hlavy z obou stran, zase přes ty uši. ‘*“

F₁: „*Potom, co mě táta naposledy uhodil přes pusou, tak se mi spustila krev z nosu. ‘*“

Úder nebo bití pěstí (A, D₁, F₁, F₂, I, J, K₂, L, N, P)

U tohoto typu týrání pachatelé nebrali ohledy. Bili partnerky, děti i seniory. Údery pěstí byly vedeny převážně do obličejové části, u jedné oběti do oblasti hrudníku. Pachatelé způsobili bitím pěstí četná zranění, např. monokly, oděrky, či otřes mozku. Dvě oběti musely po absolvovaném bití vyhledat lékařské ošetření. Jedna z nich byla na deset dní hospitalizována.

A: „*...mě zmlátil poprvé, dostala jsem pěstí, odlítl mi brýle a házel se mnou jako s hadrovou panenkou. ‘*“

J: „*Já ležela na posteli, on klečel na posteli a bušil do mne uzavřenýma pěstma. Dostala jsem nejméně 10 úderů do oblasti obličeje pak mne několikrát chytil za ruce, či za vlasy a otáčel mne ze strany na stranu. Přitom mne vždy mlátil pěstma do oblasti obličeje. Tento útok mohl trvat tak pět až sedm minut. Snažila jsem se být potichu, aby to sestra nevěděla. Navíc jsem se bála, že kdyby k nám nahoru přišla i moje sestra, že by ji také praštil a to jsem nechtěla. Po tomto útoku jsem měla zlomená žebra, proraženou plíci – pravou, spoustu modřin a podlitin v oblasti hlavy. Přestal asi proto, že jsem se nehýbala. ‘*“

Strkání, cloumání (F₂, I, L)

Strkání se jako samostatný typ týrání objevilo pouze ve třech případech. Ovšem velmi často se vyskytovalo jako doprovod bití rukou, popř. bití pěstí. Obětem byla při cloumání nepříjemná hlavně převaha pachatele, kterou velmi výrazně prožívaly. Samotné strkání nebo cloumání zranění nevyvolalo, došlo k němu v jednom případě až následkem pádu.

I: „*Pak do mě na chatě strčil, zlomil mi klíční kost a byla jsem na operaci v Y, dávali mi tam šrouby, tam jsem řekla, že jsem spadla ze stromu. ‘*“

Tahání za vlasy (A, B, C, H, L, O, P, Q₂)

Tahání za vlasy se nejčastěji vyskytovalo jako forma trestu. Pachatel tímto způsobem týral oběť za neuposlechnutí jeho názoru nebo nařízení. Ve dvou případech bylo tahání za vlasy spojeno s jejich vytrháváním.

P: „*To bylo asi před jedním rokem, chtěla jsem někam jít nebo jet a on říkal nic, že nikam nepojedu, že sama nikam nemůžu, že musím mít nějaký dohled, já jsem řekla na co dohled, že nejsem malá, on ke mně přišel a začal mě tahat za vlasy a nadávat mi.*“

Plivání (C, F₁, G, I)

Plivání samo o sobě stojí na pomezí mezi fyzickým a psychickým týráním. Jedná se o fyzický akt, který je ovšem prost jakéhokoliv případného zranění. Jeho účelem je primárně degradovat oběť. Ve výzkumu byly tři oběti atakovány plivanci do obličeje. Jedné oběti plival pachatel na obnažený genitál. Současně s tím jí častoval vulgárními slovy.

G: „*Plivnul po mně. Otočil se jakoby k odchodu, ale pak se otočil zpět a plivnul znovu.*“

Vyhození před dveře bytu (A, E, O)

Celkem tři ženské oběti byly svým partnerem vyhozeny před byt. Ve všech případech se jednalo o společný byt partnerů. K těmto incidentům došlo vždy v zimním období, ve večerních nebo nočních hodinách. Týrané ženy se cítily poníženě. Měly strach z posměšné reakce okolí. Kvůli nedostatečnému oblečení pociťovaly výrazný diskomfort v podobě chladu.

E: „*...nebo mě v noci vytáhl z postele v kalhotkách a tílku a vyhodil mě ven. Bylo to klidně i v zimě. Jednou jsem musela bouchat na tchýni, aby mě pustila do domu. Ona mě pustila k sobě, byla jsem tam u ní přes noc.*“

O: „*Když mě manžel napadl, nebo mě vystrkoval nahatou na chodbu, jen jsem se bránila, aby mě na chodbu nestrčil, držela jsem se futer, protože jsem se styděla, aby mne neviděli sousedé.*“

Polévání vodou (M, O)

Polévání vodou bylo zaznamenáno ve dvou případech. U obou žen se jednalo o opakované ataky ze strany jejich partnerů. Jedna žena byla polévána kbelíkem, druhá byla sprchována ledovou vodou.

M: „Řekl mi, že jeho obhájce mu poradil, aby když budu nadávat, ať mě poleje studenou vodou. Udělal to asi ve čtyřech nebo pěti případech, kdy mě polil studenou vodou. Bylo mu jedno, kde to bylo, zda v domě nebo na zahradě. Naposledy mě polil špinavou vodou, se kterou jsem před tím vytřela podlahu.“

O: „Nebo když na mě pouštěl do vany ledovou vodu, já jsem tehdy byla nahatá a chtěla jsem z vany utéct, tak jsem se ho snažila odstrčit. Ledovou vodou mě ve vaně sprchoval mnohokrát, i oblečenou.“

Bití smýkáním o zeď, o zem (B, C, F₂, N)

Pachatelé své oběti opakovaně smýkali o zeď pokrytou omítkou nebo obklady. V jednom případě pachatel bil oběť smýkáním o zem.

C: „Pak mě začal mlátit do hlavy oběma dlaněma, pak mě chytil hlavu a mlátil mě tou hlavou o tu zadní stěnu koupelny.“

Ohrožování předmětem (A, M, O, Q₃)

Ženy byly svými partnery ohrožovány předměty celkem ve čtyřech případech. Jako předmět útoku posloužila pachatelům věc běžné denní potřeby, např. dekorace, hrnek, květináč či jídlo. Ve dvou případech došlo k vrhání předmětů. Jedna z obětí musela vyhledat lékařskou pomoc.

M: „Manžel sundal dřevěný obrázek, který jsme měli pověšený na zdi mezi dveřmi. Byla to menší dekorace, vši silou ji po mě hodil, trefil mě do hlavy a z hlavy mi začala téct krev.“

O: „On se rozlítal, začal mě mlátit, vzal prázdný porcelánový hrníček na stole v pokoji a já jsem seděla, on stál a hodil po mě hrníček. Vyrazil mi přední zub, kdy jsem musela vyhledat zubního lékaře.“

Bití předmětem (D₁, F₂, G, K₁)

Bity předmětem byly jak ženy, tak i děti a senioři. Pachatelé byly poměrně vynalézaví a používali všemožné předměty, např. vařečku, proutek, lžici, kladivo nebo polštář. V případě týrání dítěte bylo použití vařečky opakované. V ostatních případech se jednalo o jednorázové incidenty.

G: „Tehdy na mě vzal kladivo a mlátil mě s ním do nohou a do ruky, byla jsem u doktorky. Měla jsem podlitiny na noze a na ruce.“

Kousání (C, G)

Kousání bylo zaznamenáno pouze ve dvou případech domácího násilí. Jedna oběť byla pokousána na ruku, druhá v oblasti obličeje. Následky způsobené kousnutím v obou případech do pár dní zmizely. Vždy se jednalo o jednorázový incident.

C: „*Já jsem stála vyplašená, on mě najednou kousl do nosu a pak mě začal kousat do pusy. Mně začala téct z pusy a ze rtů krev, on pak chtěl, abych se šla na záchod umýt.*“

Kopání (A, H, J, O)

Kopání, zaznamenané ve čtyřech případech, způsobovalo obětem různé druhy zranění, od bolesti přes pohmožděniny, až po zlomení žeber a pneumotorax. Záleželo na intenzitě a četnosti pachatelových kopů. V jednom případě se jednalo o jednorázový incident spočívající v jednom kopnutí, v ostatních případech šlo o opakované napadání dolními končetinami.

H: „*Před tím mě mlátil i rukama do těla nebo do mě strčil, kdy jsem upadla, a kopal do mě. Když to byly kopance do zad, tak mě to bolelo, ale nikdy jsem neměla žádné výrazné modřiny.*“

J: „*Na zemi jsem ležela v klubičku na svém pravém boku a on mne nejméně třikrát nakopl do oblasti levé části zad. Přesněji do ledvin, do boku a do žeber, vše na mé levé straně těla. Tento jeho útok s kopáním trval asi minutu, ale celkově od prvního úderu dole v obýváku to bylo tak 15 minut. Po tom útoku se sebral a šel si dát ven cigaretu. Asi za deset minut přišel a zeptal se mně jak mi je. Zavázal mi obvazem žebra, tak aby mi to stáhl. V té době jsem se nemohla nadechnout a bolelo mne to. Noc jsem normálně přečkala, ale neboť mně to strašně bolelo tak druhý den jsme jeli do nemocnice. Tam mi zjistili, že mám zlomené jedno nebo dvě žebra a proraženou plíci. Zůstala jsem na JIPce.*“

Škrčení (A, C, D₂, F₂, G, I, J, N)

Škrčena byla polovina žen trpících násilím ze strany partnera. Čtyři ženy byly škrčeny v rámci násilného incidentu, při kterém se objevovaly i jiné typy fyzického týrání. Zbylé čtyři ženy byly škrčeny jednorázově, bez přítomnosti dalších typů týrání. Dvě ženy musely vyhledat následnou lékařskou pomoc.

N: „*Navíc mne na pracovišti dne..... fyzicky napadnul tak, že mne chytnul pod krkem, začal mne škrtit a bouchl mi hlavou o skříň.*“

Řezání (G, I)

Řezání se v soudních spisech vyskytlo u dvou obětí. Jedna žena byla pořezána kusem skla na zápěstí. Druhá žena byla pachatelem pořezána nožem na zádech. Ani jedna z obětí nevyhledala lékařské ošetření. Obě mají velké, nevzhledné jizvy.

G: „Byli jsme u kamaráda na oslavě a manžel byl opilý a vytáhl na mě nůž a pořezal mně záda.“

Ohrožování zbraní (F₂, R)

Nejtěžší formou bylo ohrožování zbraní. Došlo k tomu ve dvou případech partnerského násilí. Vždy se jednalo o jednorázový incident. Jedna žena byla ohrožována nožem, druhá pistolí.

F₂: „Asi za 3 měsíce jsem mu řekla, že jsem těhotná. Jeden den slavil, za několik vzal nůž a hrozil, že toho spratka ze mě vyřízne, že není jeho dítě, že on se nebude starat o cizí děti.“

R: „Před 14 dny vytáhl X pistolí 9mm, začal mířit hlavní k oknu vedle mé hlavy, ne přímo na mě.“

7.1.2 Psychické násilí

Psychického násilí se, stejně jako u fyzického násilí, dopustilo všech osmnáct pachatelů.

Nejčastěji se jednalo o hanlivé oslovování. Pachatelé používali výrazy od neslušných a hrubých, až po vysloveně urážlivé a ponižující. Sprostými výrazy častovali pachatelé jak partnerky, tak i seniory a děti.

Téma dětí jako takových mělo v této formě DN velký význam. Pachatelé často psychicky týrali oběti skrze děti, své oběti u dětí pomlouvali nebo ponižovali, popř. vyhrožovali ublížením dítěti nebo jeho odebráním.

Psychické násilí mělo na oběti podle jejich tvrzení daleko zhoubnější vliv než násilí fyzické. Důvodem je určitě i fakt, že se ani v jednom případě nejednalo o jednorázový incident. Vždy byl na oběť vyvíjen tlak opakovaně, se stupňující se tendencí. Oproti předchozí formě DN bylo pro oběti leckdy těžké psychické násilí popsat. Často déle hledaly slova a v rozhovoru s psychologem využívaly více pomlk.

V následující části bude uvedeno 10 subkategorií, které byly zařazeny do skupiny psychického týrání.

Ponižování (A, F₁, G, N, O, R)

Ponižování se objevilo v celkem šesti případech domácího násilí. Nejčastěji pachatelé kritizovali oběť pro její vzhled, znalosti a profesní uplatnění. Kromě ponižujících frází používali pachatelé i ironii a sarkasmus. Ve všech případech docházelo k déletrvajícím a stupňujícím se atakům.

N: „Kritizoval můj vzhled – že jsem tlustá, mám špatnou pleť, hrozný prsa, vlasy, ať se namaluju, že se na mě nemůže koukat, že jsem nedostudovala a pak zase, že jsem paní ‚dokonalá‘.“

O: „Ponižoval mě, že jsem hloupá, že jsem jenom blbá asistentka, že jsem neschopná, že nic neumím, že mě doma nic nenaučili.“

Ponižování před dětmi (A, L, O)

Ponižování před dětmi bylo pro oběti daleko více zraňující a pokořující, než klasické ponižování.

A: „Třeba si vzal syna na klín, říkal mu, podívej se na maminku, jaké je to kráva, když budeš takový jako ona, tak špatně dopadneš.“

L: „Doma vyprávěl našim dcerám, že jsem svině, že budu radši v práci, než abych s nimi byla doma. Dále jim říkal, že je lituje.“

Zakazování (B, F₂, H)

Oběti, na které pachatelé uplatňovali týrání formou zakazování, nemohly nejčastěji chodit ven. Pokud ano, byla jim stanovena doba, za kterou se musely vrátit. Pozdní návrat byl sankcionován tvrdšími a propracovanějšími zákazy. Jeden z pachatelů zakazoval své oběti onemocnět. Po nesplnění této nepochopitelné podmínky následovaly nelogické zákazy.

B: „Nemohl jsem onemocnět, za to mě také mlátil, dával mi facky a řval na mě, že jsem simulant. ... Nebo když jsem zakašlal, tak mi dával zákaz televize a musel jsem jít spát.“

H: „Když mě pustil ven, tak mi vždy řekl, že se musím vrátit do 30 minut a přesně mi to stopoval, řekl bych, že mi to stopoval přesně na minutu, neboť když jsem se zdržel třeba o 3 minuty, tak mi dal zákaz vycházek třeba na 14 dní.“

Obviňování (A, G, K₂, M, N)

Obviňování bylo uvedeno v pětina soudních spisů. Stejně jako v případě zákazů se mnohdy jednalo o obviňování naprosto nelogické. Oběti byly viněny z věcí, které nemohly žádným způsobem ovlivnit.

N: *„Pamatuju se na to, jak na mne manžel v těhotenství s třetí dcerou, když se ve 20. týdnu dozvěděl, že to bude třetí dcera, tak jak na mne v autě řval a nadával mi, obviňoval mne, že je to moje vina, že to není syn. Nechal mne vystoupit z auta a jít pěšky.“*

Urážení (A, F₂)

Samotné urážení, tedy slovní ponižování bez vulgárních výrazů, se objevilo pouze ve dvou případech partnerského násilí. Ovšem v mnoha dalších případech hrálo svou roli jako doplněk jiného typu psychického násilí. Pachatelé kromě samotných obětí uráželi i jejich rodiny a přátele.

F₂: *„O mé rodině říkal, že je to banda cikánů, že mají 4 děti, neumytá okna, bordel na dvoře.“*

Nucení (F₁, R)

Zmínka o nucení byla uvedena ve spisu týrání dítěte a v případě partnerského násilí, ve kterém byla oběť mentálně retardovaná. V obou případech využíval pachatel své fyzické a mocenské převahy.

F₁: *„Když jsem byl malý, tak jsem neměl rád tlusté maso. Kdy mi schválně, ve chvílích, kdy mamka někam odešla, dával velké kusy tlustého masa a kůži a nutil mě to jíst. Kolikrát se stalo i to, že jsem se potom pozvracel.“*

R: *„Manžel mě donutil sepsat smlouvy. Jedna byla o tom, jak mě bil, tak jsem měla napsat, že mám ráda sado-maso, že jsem chtěla proplesknout.“*

Kritizování domácích prací (A, D₂, H)

Tento typ psychického násilí se vyskytl pouze v násilí na partnerech. Všechny oběti si potrpěly na domácí práce. Kritika ze strany partnera pro ně byla o to víc ponižující a degradující.

A: *„I když se snažím, doma jsem vařila, ale podle přítele všechno jídlo, co jsem uvařila, bylo hnusné, že moje zelenina chutná jako bláto.“*

D₂: „*X se nelíbilo třeba, že mám špatně umyté nádobí, odmítal jíst jídlo z předchozího dne, říkal, že chce mít jídlo čerstvé.*“

Vyhrožování (A, D₂, F₁, G, I, J, N, Q₂)

Vyhrožování všechny oběti velmi stresovalo. Většina z nich pocítovala důvodné obavy o svůj život. Vyhrožování smrtí, které pachatelé nejčastěji používali, oběti děsilo a nutilo zavádět bezpečnostní opatření.

D₂: „*Ještě v Y mně vyhrožoval, že mě zabije, že at' si nemyslím, ..., že mě nemůže podříznout, že se mně může stát, že z ničeho nic spadnu ze schodů.*“

I: „*On mi řekl, že mě zakrotí krkem, až dodejchám. ... Říkal, že jde pro benzín, poleji to a ty uhoříš i s tou chatou.*“

J: „*Kolikrát mi vyhrožoval, že mě prožene hlavu kulkou, že mě podřeže, že zbraně jsou všude kolem nás.*“

Vydírání (H)

Vydírání v pravém slova smyslu se vyskytlo pouze v jednom jediném případě. Pachatel oběť nutil k sexuálním stykům výměnou za využívání mobilního telefonu. Je nutné podotknout, že oběť měla, byť omezenou, možnost chodit mimo dům a navštěvovat své přátele, takže telefon nebyl jejím jediným spojením se světem.

H: „*Když o mě měl zájem a já jsem zrovna nechtěla, tak jsem mu nemohla říct ne. Protože by mě vypnul telefon, to mi už takhle udělal dvakrát. Takhle mě trestal, když jsem ho odmítla. Telefon mi vypnul tak, že mi zablokoval moje číslo a já jsem nemohla volat.*“

Hanlivé oslovování (A, B, C, D₁, D₂, E, F₁, F₂, G, H, I, K₁, K₂, L, N, O, R)

Hanlivé oslovování bylo nejčastějším typem psychického násilí. Uváděly ho jak týrané ženy a děti, tak i senioři. Intenzita a četnost hanlivých slov nijak nesouvisela se vzděláním nebo pracovním uplatněním pachatele.

F₁: „*Nadával mě slovy sráči, zmrde, debilku a kriminálníku. Tyto nadávky jsem slýchal každý den. Skoro nikdy mi neřekl jménem, jen mě oslovoval těmito slovy a já už jsem je ani nevnímal.*“

H: „*Řval na mě třeba, že jsem kráva, kurva, píča. Řval na mě, i když mi chtěl něco sdělit. Snažila jsem se pak tato jeho slova ani nevnímat.*“

N: „Dne ... mi v kanceláři řekl, že mne miluje, abych se k němu s dětmi vrátila, já jsem to odmítla, na což později reagoval tak, že mi sprostě vynadal, řekl, že jsem kurva, kunda a smradlavá píča.“

7.1.3 Sociální násilí

Sociální násilí bylo páčáno na deseti z celkem 25 obětí. Vždy se jednalo o oběti partnerského násilí.

Sociální násilí bylo prováděno jak skrze zákaz kontaktu s rodinou a přáteli, tak skrze soustavnou kontrolu.

Osm z deseti obětí uvádělo jako zásadní typ sociálního násilí nadměrnou žárlivost partnera. Tato žárlivost byla podle nich naprosto nepřiměřená a nevhodná. Oběti omezovala a urážela je.

Kategorie sociálního násilí byla rozdělena do pěti subkategorií. První se věnuje zakazu kontaktů, zbylé čtyři soustavné kontrole. Toto dělení, které je jiné než se obvykle v teorii uvádí, vyplynulo z analýzy výpovědi obětí.

Zákaz kontaktu s rodinou a přáteli (E, F₂, L, M, O, Q₃)

Zákaz kontaktů ze strany partnera uvádělo celkem šest osob. Jedna oběť měla zakázáno stýkat se se svou rodinou. Zbylých pět obětí nemohlo vídat své přátele. K zakazu návštěv došlo postupně. Pachatelé využívali dostupných možností, aby oběti udrželi doma. Všem obětem tento přístup zprvu vyhovoval. Jeho nesmyslnost si uvědomily až později.

E: „Řekl mi, že sousedka je kráva tlustá a že tam chodit nebudu.“

F₂: „Můj vztah s X začal tak, že když jsem se s ním poznala, tak jsem měla poměrně dost kamarádů i kamarádek, ale X se to moc nelíbilo a tak jsem se s nimi přestávala postupně scházet, až jsem s X zůstala vlastně sama a s nikým jiným se nestýkala.“

Soustavná kontrola (C, F₂, O)

Dvě ze tří obětí trpících zákazem kontaktu s rodinou a přáteli, trpěly zároveň soustavnou kontrolou ze strany partnera. Všechny oběti byly tímto typem sociálního násilí omezeny. Uváděly, že neměly chvíli klid, chvíli samy pro sebe. Partner musel neustále vědět, kde a s kým jsou.

C: „Když jsem jela nakoupit, bylo zle, že jedu dlouho a už u kasy mi volal, kde jsem. ... Většinou jsem nesměla jít, když jsem šla k sousedce, dvakrát nebo třikrát mi volal, kde jsem.“

O: „Když jsem chtěla být chvíli sama, tak tam byl hned za mnou. Předtím si mě vůbec nevšímal, vůbec nic ho nezajímalo, teď se to najednou obrátilo, jeho šílená pozornost, já z toho byla hrozně ve stresu.“

Nadměrná žárlivost (D₂, E, F₂, H, I, L, M, O)

Nadměrná žárlivost se podle výpovědí projevovala v každém případě jinak. Pachatel jednu oběť urážel, tvrdil, že má poměr s celým okresem. Jiný pachatel chodil za oběti nečekaně do práce, kde kontroloval, s kým se baví a jak dlouho. Třetí pachatel se oběti neustále vyptával, komu a proč volá a píše textové zprávy. Všechny oběti shodně uvádějí, že pachatel neměl důvod k žárlivosti. Nikdy mu nebyly nevěrné.

F₂: „Žárlil takovým stylem, že za mnou chodil i do práce, chtěl se mnou mluvit.“

H: „Manžel žárlí a bezdůvodně, nevěrná jsem mu nikdy nebyla. On určitě ano, protože od začátku vyhledává ženy na seznamkách, i sám si podával inzerát.“

Izolace (H, M)

Izolaci uváděly ve svých výpovědích pouze dvě oběti, které zároveň trpěly nadměrnou žárlivostí ze strany partnera. V jednom případě se jednalo o zabavování komunikačních prostředků jako je telefon nebo notebook. V druhém případě šlo o doprovod na společenské akce. Oběť bez partnera nesměla nikam chodit. Došlo to tak daleko, že oběť nechodila kromě zaměstnání nikam, ani na nákup.

H: „Začal mi brát telefon vždycky, když byl nějaký konflikt, tak se mi snažil brát telefon, abych nemohla volat, s nikým se spojit nebo mi bral notebook, abych nebyla s nikým v kontaktu.“

M: „Omezuje mě ve společenském životě, kdy bez něho nemohu nikam chodit.“

Kontrolování telefonu (C, H, L, M, O, P, R)

Kontrolování telefonu probíhalo téměř u všech obětí stejně. Pachatel si četl textové zprávy, které oběť posílala, popř. kontroloval výpis hovorů. V jednom případě pachatel vlastnil sim kartu, kterou oběti půjčoval. Oběť tak mohla telefonovat pouze pod dozorem.

C: „Dále mě manžel dělat to, že mi kontroloval můj mobilní telefon. Díval se mi do sms zpráv.“

R: „*Moji sim kartu má on. Když jsem potřebovala někam telefonovat, tak mi telefon půjčoval. V soukromí jsem si telefonovat nemohla, ale před ním, aby slyšel, co říkám.*“

7.1.4 Ekonomické násilí

Ekonomickou formu násilí zažilo celkem osm obětí. Jednalo se jak o partnery, tak i o seniory a jedno dítě.

Žádná z obětí nepocítovala ekonomické násilí jako nejhorší z možných.

V běžném životě byly nejvíce omezeny týrané osoby, které neměly přístup k vlastním penězům. Psychickou bolest zažívaly všechny oběti.

Kategorie ekonomické násilí byla rozdělena na dvě hlavní subkategorie a to kontrola příjmů a brání věcí. Tyto subkategorie byly dále rozděleny od nejméně závažného typu násilí po nejzávažnější.

Omezování přístupu k penězům (L)

Specifické omezování zažila jen oběť L. Ta měla společný účet s pachatelem. Pachatel vykonával všechny nákupy jak pro rodinu, tak i pro jednotlivé členy. Kupoval ženě oblečení, kosmetiku i intimní hygienu.

L: „*Všechny nákupy dělal on, protože ho to bavilo, nakupoval mi dámskou hygienu a kontroloval, aby mi nedošla.*“

Neposkytnutí prostředků na společnou domácnost (D₂, E, K₁, M)

Neposkytování peněz probíhalo jak v partnerském násilí, tak i v násilí na seniorech. Pachatelé zpravidla přispěli na rodinné výdaje nepatrnou částkou jednou za rok a považovali to za dostačující. Zda příjem partnerky nebo rodičů stačí na pokrytí všech nutných výdajů, nezjišťovali.

D₂: „*Mně mamka dávala peníze každou chvíli. Já jsem měla jen mateřskou. Mateřskou jsem měla pro sebe, děti i na chod domácnosti. Manžel pobral výplatu 15.000 Kč a záhadným způsobem ji sám utratil.*“

E: „*Peníze jsem od manžela nikdy nedostávala, vše jsem táhla ze svých peněz, jednou jedinkrát mi přispěl 600 Kč na elektriku a to už před mnoha lety.*“

Absolutní kontrola nad příjmy a výdaji (A, H, L)

Kontrola nad příjmy a výdaji partnerky byla prováděna různými způsoby. Jedna oběť nedostávala peníze vůbec, druhé oběti je partner bral. Třetí oběť se musela před nákupem poradit, zda danou věc potřebují. Pokud její nákup pachatel neschválil, koupit ji nemohla.

A: „*Co se týče finančního hospodaření, všechny peníze měl on, držel kasu a já jsem si mu musela říkat o peníze. Musel vědět, co se kupuje, rozhodoval o tom, co se koupí, když jsem chtěla něco koupit já, rozhodl, že se to kupovat nebude, že nebudu utrácet za blbosti.*“

H: „*Nemůžu nikam jezdit, to je z ekonomických důvodů, nedává mi peníze.*“

Braní věci (M, O)

Pod ekonomické násilí je řazeno i brání a ničení osobních věcí. Nejčastěji se jedná o komunikační prostředky jako telefon nebo počítač. Stejně tak tomu bylo u oběti O. Oběti M pachatel odcizil šicí stroj. Nejednalo se však o předmět, který by potřebovala k vykonávání zaměstnání. Oběť ze zdravotních důvodů nepracovala a šití pro ni bylo velkým koníčkem, který kvůli pachateli nemohla dále dělat.

M: „*Vzal mi sám dva šicí stroje. První šicí stroj mi koupil manžel z peněz, které jsme dostali za prodej pole, několikrát mi ho vzal, když se naštvál, jednou mi ho vzal naposledy a prodal ho v bazaru v Y. Tak jsem si koupila svůj šicí stroj, který jsem si splácela a nemám ho do dnes, jelikož mi ho manžel vzal.*“

O: „*Sebral mi několikrát mobil, po týdnu mi ho třeba vrátil. Jeden mi nevrátil vůbec a ten mobil, který mi naposledy rozbil, mi slíbil, že mi nahradí a dodnes mi ho nenahradil.*“

Ničení věci (A, D₁, D₂, K₂)

Pachatelé ničí věci jak svých partnerek, tak i svých dětí a rodičů. Zpravidla se jedná o věci, ke kterým mají oběti emocionální pouto nebo o věci, které potřebují k běžným denním činnostem.

A: „*Na Silvestra mě X napadl znovu, přetrhl mně oba zlaté řetízky.*“

D₁: „*Když jsem byla u mamky, mamka a babička mi koupily nějaké dárky, tátovi se to nelíbilo a vřdycky mně to zničil. Všechno mě mrzelo, že mi to zničil, vzpomínám si, že mi táta zničil voňavku od mamky, vzal hřebík a propíchl mi ji.*“

D₂: „Vzápětí jsem viděla, že stojí u mého auta, pan vrátný mi řekl, že mi vyrazil okno auta. Pan vrátný říkal, že do auta hodil kanystr s benzínem a pan vrátný volal policii. Já jsem se rozklepala, nebyla jsem schopná ničeho. Pak jsem viděla už jen to hořící auto, dým a plameny.“

7.1.5 Sexuální násilí

Sexuální násilí se ve výzkumu objevilo pouze v rámci partnerského násilí.

Pachatelé týrali své oběti různými způsoby od sexuálního ponižování až po znásilnění. U všech obětí, které sexuální násilí zažily, se jednalo o nejhorší formu násilí.

Kromě fyzických zranění, která měly tři oběti, trpěly všechny ženy psychicky. Cítily se ponížené a degradované.

Kategorii sexuálního násilí jsem rozdělila do šesti subkategorií podle závažnosti. Dále budou uváděny od nejméně závažných (slovní útoky) po nejzávažnější (fyzické útoky).

Odpírání pohlavního styku (A, O)

Odpírání pohlavního styku se objevilo u dvou pachatelů. Muži, podle výpovědí žen, netrpěli žádnými sexuálními disfunkcemi ani nehledali potěšení jinde. Potřeba jejich sexuální aktivity klesla. Na začátku vztahu vyhledávali pohlavní styk v běžných frekvencích.

A: „Intimní život mezi námi začal být méně a méně častý, stýkali jsme se tak jednou za měsíc nebo měsíc a půl. Měl hlášky, že sex je pro chudé, že nemají peněz na jiné atrakce.“

Sexuální ponižování (C, E, N, L)

Sexuálním ponižováním trpěla polovina obětí sexuálního násilí. Nejčastěji se jednalo o nevěry partnera. Muži svou nevěru nijak nezapírali, ba naopak. Líčili svým partnerkám do nejmenších detailů, co s jinými ženami dělali. V jednom případě se jednalo o sexuální ponižování skrze nabízení sexuálních služeb kamarádkám oběti. S jednou z kamarádek pachatel navázal intimní poměr. V jiném případě pachatel, po odmítnutí netradičních sexuálních praktik partnerkou, navštívil dceru, kterou o normalnosti těchto praktik přesvědčoval.

C: „Následně jsem byla týrána i v sexuální oblasti, kdy mě v této oblasti ponižoval a ranil, že mi vyprávěl details z jeho sexuálních praktik a zážitků s milenkami.“

E: „Manžel měl názor, že já být nevěrná nesmím, ale on ano. Považoval to tak za samozřejmé, že i naši nejstarší dceři tvrdil, že je zcela normální, když má muž více žen a na internetu ji ukazoval ‚sexy seznamku‘, jejíž přesný název neznám a tvrdil jí, že je naprosto normální provádět sex ve třech – dvě ženy a muž, což jí dokazoval na počtu inzerátů podaných jen v Y kraji. Poté ji chtěl na internetu ukázat, co obnáší tzv. swingers-party, což dcera odmítla se slovy, že není normální.“

Nucení do nechtěných sexuálních praktik (G, N)

Nucení do nechtěných sexuálních praktik spočívalo buď v plánování bizarních aktivit ve třech, tedy pachatel, jeho milenka a oběť, nebo v přivazování oběti, které tato aktivita nebyla příjemná.

G: „Jednou byl asi pod vlivem alkoholu nebo něčeho jiného a v kuchyni na stůl jsem si musela lehnout a ruce a nohy mě tam přivázal a přes obličej k nosu mi přetáhl nějakou čepici, abych neviděla. Mně se to nelíbilo, ale bála jsem se ho a nemohla jsem nic dělat.“

N: „Manžel mi a dětem řekl jeden den, že milenku opouští, ale druhý den přišel s tím, že budeme žít tři dohromady, tedy on, milenka a já. A to včetně toho, že navrhnul pomstu své milence, kterou chtěl připoutat k radiátoru, a pak před ní se mnou souložit. K tomu si ještě chtěl koupit novou televizi, na které přitom chtěl sledovat porno.“

Vynucená soulož (E, N, O, Q₃, L)

Vynucená soulož byla nejčastěji uváděnou sexuální praktikou v rámci sexuálního násilí. Od znásilnění se vynucená soulož lišila absencí odporu. Ženy sexuální styk vykonat nechtěly, ale z různých důvodů k němu svolily.

E: „Když jsem spala, tak mě vzbudil, a i když jsem nechtěla sex, tak jsem musela. Normálně si na mě lehnul. Říkala jsem mu, že nechci, ať mě nechá bejt. Povětšinou to bylo tak, že dosáhl svého a nedal si říct.“

L: „Sex vyžadoval třeba čtyřikrát denně každý den v týdnu. Více-méně mě nutil, když jsem nesouhlasila, tak mě vynadal, že jsem kurva, laciná děvka a než to poslouchat, tak jsem mu radši byla po vůli.“

Sexuální styk jako trest (L)

V případě oběti L trestal pachatel její nevěru nucením do sexuálních styků. Tyto akty se ospravedlňoval tím, že když může oběť poskytovat sexuální služby svému milenci, jemu jako zákonnému manželovi, je poskytovat musí.

L.: „Když jsem to prý měla tak ráda, tak první sex byl v ložnici, donutil mě k pohlavnímu styku, tam v ložnici si to poprvé natáčel na kameru, klasicky zepředu a zezadu. Pak mě vzal ven a řekl mě, že svině patří ke sviním, vzal mě mezi ovce, tam taky vlastně mě souložil zepředu, pak mi řekl, že se na mě nemůže dívat, ať si kleknu. Já jsem brečela, ale neodstrkovala jsem ho. Tam si to také natáčel na video. Pak to bylo ještě v koupelně. V koupelně si to taky fotil a natáčel, tam chtěl po mě i anální styk. Jednou nebo dvakrát jsme v minulosti anál zkusili, ale to bylo chtěné, teď ne. Celé to mohlo trvat asi hodinu.“

Znásilnění (C, G)

Znásilnění bylo v soudních spisech uvedeno ve dvou případech. Ani jednou nedošlo ke klasické souloži. V případě pachatele C byla oběť znásilněna pěstí. V případě pachatele G došlo ke znásilnění orální formou styku.

C: „Pak mi dal ruku do pochvy, začal dělat pohyby a řval na mě, jak se mi to líbí. A pak najednou přestal a chytil mě oběma rukama za ramena a odvedl mě okolo tý postele na druhou půlku, tam mě zas hodil na záda na postel a všechno se to opakovalo.“

G.: „On mi začal svlékat džíny a potom mi strčil prst do mého řitního otvoru, mě to bolelo, řekla jsem mu, že mě to bolí a vymyslela jsem si, že mám hemeroidy. ... potom chtěl, abych ho vzala do pusy, on mi přitáhl mou hlavu k jeho penisu, dal mi svůj penis do pusy. Já jsem mu ho kouřila proto, že jsem si přála, aby už to skončilo. Jemu stejně penis zvadl.“

7.2 Důvod podání trestního oznámení

Výzkum se kromě forem domácího násilí věnoval i důvodům podání trestního oznámení, resp. důvodům, proč se oběť obrátila na Policii ČR. V soudních spisech bylo možno vyhledat všech osmnáct důvodů. Tyto důvody byly uvedeny buď ve výpovědích obětí nebo ve zprávách z krizových nebo intervenčních center. Rozpor v počtu obětí a důvodů obrácení se na Policii ČR je lehce vysvětlitelný. První oběť téhož pachatele podala trestní oznámení. V rámci vyšetřování domácího násilí se zjistilo, že pachatel týral i další osoby. Jednalo se buď o matku v případě týrání dítěte, nebo o druhého rodiče v případě týrání seniora. Případ označený Q je specifický v tom, že nejprve bylo vyšetřováno týrání dětí,

následně i týrání bývalé partnerky a po pár měsících bylo přidáno obvinění i z týrání seniorů, tedy rodičů pachatele.

Získané důvody byly rozděleny do čtyř skupin a fyzické napadení, fyzické napadení osoby blízké, strach o zdraví a bezpečnost a strach o zdraví a bezpečnost dítěte.

7.2.1 Fyzické napadení (B, C, D, E, F, G, H, L, P, R)

Fyzické napadení bylo nejčastějším důvodem, proč se oběť obrátila na Policii ČR a dala podnět k trestnímu stíhání pachatele.

V žádném z deseti případů se nejednalo o první fyzický útok. Před podáním trestního oznámení byly oběti psychicky i fyzicky dlouhodobě týrány.

Fáze rozhodnutí a činu, ve formě podání trestního oznámení, přišla buď ve formě vyhroceného fyzického útoku, který měl za následek vážné zranění, nebo ve formě sexuálního útoku, nejčastěji znásilnění.

Ve třech případech využila oběť pomoc další osoby. Ve dvou případech oběť na policii doprovodil člen rodiny, v jednom případě kamarád. Oběť P po podání usvědčující výpovědi využila služeb azylového domu.

C: „Pak když ho odvedli někam pryč, tak já už ho pak neviděla. Já pak už vůbec nevím, co jsem dělala, jenom jsem říkala, že neslyším a hrozně mě bolela hlava a oni řekli, že musíme do nemocnice, a pak na policii. Tak jsem to tak udělala.“

G: „Bylo to celé pro mě dost hrozný zážitek a snažila jsem se to vytěsnit z hlavy, stydím se. Všechno jsem kamarádovi řekla, co se stalo, a on mě poslal na Policii ČR to oznámit. Já bych sama asi nepřišla. Bojím se, aby se na mě X nemstil, na druhou stranu si říkám, že je čím dál agresivnější a stejně bych žila ve strachu a bála se, kde ho potkám.“

7.2.2 Fyzické napadení osoby blízké (K, O)

Napadení osoby blízké bylo důvodem podání trestního oznámení ve dvou případech. V případě K šlo o domácí násilí na seniorech. Rodiče byli přítomni fyzickému napadení své dcery vlastním bratrem tedy jejich synem. Až tato událost je donutila navštívit intervenční centrum a následně Policii ČR. Napadení sestry pachatele bylo stíháno jako TČ ublížení na zdraví. V případě O pachatel napadl nového partnera oběti, která se následně přiznala na policii, že byla v minulosti svým bývalým partnerem týrána.

K₁: „*Napadl vlastní sestru, tak už jsme nemohli mlčet, i když to je náš syn.*“

7.2.3 Strach o zdraví a bezpečnost (I, M, Q)

Výše uvedený důvod podání trestního oznámení se vyskytl ve třech případech. V případě I se jednalo o vyhrožování, při kterém oběť cítila strach o svůj život. V případě M pachatel ničil ve společném bytě věci a oběť dostala strach, že by mohl vážněji ublížit i jí. V případě Q šlo o obavu z fyzického napadení, ke kterému se dětské oběti přiznaly matce po návratu z pobytu u otce.

C: „*Vyhrožoval, že se mi něco stane. Opravdu jsem se bála, že je schopný ublížit mi nebo mě rovnou zabít.*“

7.2.4 Strach o zdraví a bezpečnost dítěte (A, J, N)

Ve všech případech šlo o násilí na partnerce. Pachatel mohl dělat oběti téměř cokoliv, surově ji zbít nebo si na ní vynutit soulož. Oběť sebrala odvalu a šla týrání nahlásit až poté, co pachatel ohrožoval jejich společné dítě. Přitom v žádném z případů pachatel dítě skutečně nenapadl.

J: „*Hlavně jsem se bála, že když křičel a držel při tom syna, že by ho mohl třeba v nervech upustit a způsobit mu tím nějaké závažné zranění. Myslím, že úmyslně by syny nenapadl. S případným trestním stíháním svého manžela bych souhlasila. Bojím se jak o sebe tak hlavně o syna, aby mu v nervech nějak neublížil.*“

N: „*Mám z jeho jednání důvodnou obavu, že mně nebo mým dětem fyzicky ublíží, jedná velmi afektovaně, několikrát již prokázal, že dokáže velmi ublížit a především po dnešním incidentu, kdy jsem opakovaně měla obavu o svůj a dceřin život, jsem se rozhodla podat na manžela trestní oznámení.*“

7.3 Psychické následky domácího násilí

V této podkapitole budou shrnuty psychické následky, kterými po prodělaném domácím násilí trpí oběti vybrané do výzkumu. Žádná z pětadvaceti obětí nezůstala úplně bez následků. Nejčastěji se jednalo o syndrom týrané osoby, resp. syndrom týraného dítěte, čteně zastoupena byla i posttraumatická stresová porucha. V psychologických znaleckých posudcích se objevilo dalších 11 následků, které byly shrnuty pod samostatnou kategorii.

V rámci výzkumu bylo zpracováno 28 psychologických znaleckých posudků od celkem 6 znalců. Znalecké posudky z oblasti dětské psychologie (5) měla na starosti vždy tatáž soudní znalkyně. Vypracování zbylých znaleckých posudků bylo nerovnoměrně rozděleno mezi pět znalců. Shrnutí znaleckých zadání, tedy jednotlivé pokládané otázky jsou uvedeny v příloze č. 2. Z přílohy lze vyčíst, kolik a jakých otázek bylo v jednotlivých případech položeno.

Dále budou uvedeny jednotlivé důsledky domácího násilí. Nejprve STO, CAN a PTST, a pak v kategorii další 11 následků DN.

7.3.1 Syndrom týrané osoby

Syndrom týrané osoby (A, D₂, E, G, I, J, K₁, K₂, N, O, P)⁵

Na to, zda se u obětí vyskytl syndrom týrané osoby, byli znalci tázáni samostatnou otázkou v rámci znaleckého zadání. V 11 případech byl STO rozpoznán a uveden v závěru posudku. V jednom případě soudní znalkyně v posudku přítomnost syndromu odmítla, ovšem při hlavním líčení své závěry změnila a STO diagnostikovala.

A: „Ze syndromu týrané osoby trpí těmito symptomy: sebeobviňování, naučená bezmocnost a obavy z budoucnosti.“

G: „Posuzovaná netrpí syndromem týrané osoby v plné šíři. ... Ze syndromu týrané osoby má tyto symptomy: omlouvání manžela a snahu vztah obnovit (po odchodu ze společné domácnosti měla s manželem sexuální styky).“

J: „Za týranou osobu sama sebe nepovažuje, a rovněž znaleckým šetřením syndrom týrané osoby nepotvrzuji.“

„Na svých závěrech trvám. Pouze bych chtěla upravit poslední větu svého závěru ve znaleckém posudku a to tak, že poškozené sama sebe nepovažuje za týranou osobu, ale znaleckým šetřením syndrom týrané osoby potvrzuji.“ „Je tam narušené sebehodnocení a s tím narušeným sebehodnocením vstupovala do vztahu. To znamená, že jednání pana X tohle nevyvolalo, ale vedlo k udržování negativního sebehodnocení. Na základě tohoto znalecký posudek uzavírám jako STO, ale na bázi závislostního vztahu na partnerovi.“

⁵ V této podkapitole budou přiřazena písmena obětí soudním znalcům, kteří na ně vypracovávali znalecký posudek.

Syndrom týraného dítěte (D₁, F₁)

Syndrom CAN byl diagnostikován u dvou dětských obětí týraní. V jednom případě se plně nerozvinul. V druhém případě jím dítě trpí v plném rozsahu.

D₁: „*Syndrom týraného dítěte se u nezletilé díky vyšší frustrační toleranci plně nerozvinul.*“

F₁: „*Od útlého dětství byl vystavován slovnímu ponižování, nesmyslným trestům jak psychickým tak fyzickým, nadávkám, tlaku. V dětství se u něj vyvinul syndrom CAN, tj. syndrom týraného dítěte.*“

7.3.2 PTSP (A, E, G, K₁, K₂, L, O)

Pokud byla posttraumatická stresová porucha diagnostikována, nikdy jako samostatný následek. Ve většině případů společně se STO. Znalci ve znaleckých posudcích definovali PTSP výčtem symptomů.

E: „*PTSP při vyšetření již odeznívá, přetrvává nespavost, depresivní potíže, flashbaky a noční můry.*“

O: „*Posttraumatická stresová porucha se plně rozvinula po odchodu posuzované ze společné domácnosti. Musela začít užívat silnější léky, trpěla nespavostí, nočními můrami, flashbaky, podrážděností a úzkostmi.*“

7.3.3 Další následky

Pocit méněcennosti (A, B, N, Q₃)

Pocit méněcennosti byl uveden v závěrech třech znaleckých posudků. V případě B popsal znalec místo pocitu méněcennosti rovnou komplex méněcennosti. Jednalo se o případ domácího násilí na dítěti, při kterém pachatel vyžadoval na synovi neúměrné studijní výsledky, resp. studijní výsledky, kterých oběť se svými schopnostmi nemohla dosáhnout.

B: „*Prožívání posuzovaného je zatíženo pocity úzkosti, strachu, ohrožení a nedostačivosti – neurotická symptomatika. Trpí komplexem méněcennosti.*“

Q₃: „*Psychika posuzované se v důsledku chování obviněného postupně dekompenzovala. Typickými příznaky duševního strádání a pocitu životní nespokojenosti jsou ..., pocity méněcennosti, ...*“

Strach (A, D₁, D₂, L, M, P, R)

Strach byl ve znaleckých posudcích navázán vždy na jinou příčinu nebo následek. Oběť měla např. strach o to, do čí péče budou přiřknuty děti, strach z budoucí finanční situace nebo z dalšího násilí, strach o vlastní věci nebo o bezpečnost dětí.

M: „*Posuzovaná má věci, jako soupravu kořenek a jiné starožitnosti, schované na zahradě pod lupením pod tújkou, aby je manžel neprodal, jelikož jí věci, které mají nějakou hodnotu, bere a snaží se je po bazarech prodávat.*“

Zvýšená úzkost (D₁, J)

Zvýšená úzkost byla rozpoznána jak u dětské oběti, tak u oběti partnerského násilí. Její stanovení bylo v obou případech vztaženo k aktuálnímu psychickému stavu posuzované.

D₁: „*Zvýšená úzkost dítěte ve vztahu k otci je kolísavá, aktuálně se jeví intenzivnější díky představě, že otec může její matce, babičce, sestře i jí ublížit, že ji může zabít.*“

J: „*Díky atypické postojové orientaci posuzované, kterou zaujímal již v době před uzavřením manželství a v jeho průběhu, nedošlo k poškození její psychiky, byť při násilném jednání manžela vůči své osobě jistě úzkost prožívala.*“

Stockholmský syndrom (P)

U oběti P byl klasifikován Stockholmský syndrom. V žádném jiném znaleckém posudku se tento syndrom neobjevil.

P: „*V současné době symptomy týrané osoby u vyšetřované odezněly. Objevují se však projevy tzv. stockholmského syndromu, který má i tyto projevy, cituji: Týraná žena je na partnery silně citově fixována a navzdory týrání nevěří, že by mohla být jinde v bezpečí. Obranou je její popírání skutečnosti a iluze naděje, že se situace zlepší...*“

Sociální izolace (Q₃)

Odloučení oběti se objevilo v případě, ve kterém byla postupně týrána celá rodina, tedy jak děti, tak partnerka a rodiče. Sociální izolace byla rozpoznána pouze u partnerky pachatele, tedy osoby, která začala být týrána jako první.

Q₃: „*Výsledkem společného soužití byla sociální izolovanost – ztratila postupně kontakt s přáteli (nové vztahy nevytvářela) a na minimum omezila styk se členy primární rodinou.*“

Regrese (K₂)

Regrese byla stanovena u jednoho ze dvou mužů seniorů, kteří byli ve výzkumu týráni.

K₂: „*Na problémy v rodině reaguje regresí, což je reakce starších osob na stresové události nebo na domácí násilí. Regrese je snížená schopnost adekvátně reagovat a určitý spád p. schopnosti fungovat v interpersonálních vztazích u mentálně retardovaných nebo starších lidí pokud jsou vystaveni domácímu násilí.*“

Ohrožení vývoje (B, D₁)

Ohrožení vývoje bylo oproti regresi diagnostikováno u dvou dětských obětí. K ohrožení došlo vždy v důsledku páchaného domácího násilí.

B: „*V důsledku susp. neadekvátního psychického a fyzického trestání ze strany X, je ohrožen vývoj jeho svébytnosti, síla vůle, pružnost a schopnost klást odpor.*“

D₁: „*Jednání otce posuzované, pana X po stíhané období způsobilo vyšetřované citové zranění, mělo negativní dopad na její psychiku, byla ohrožena její psychická stabilita a vývoj sebedůvěry.*“

Psychiatrické obtíže (D₂, I, N, O)

Psychiatrické obtíže spočívaly ve všech případech v nutnosti užívání psychofarmak. Ve dvou případech bylo domácí násilí následováno hospitalizací na psychiatrickém oddělení.

I: „*Jednání X měla na psychiku posuzované a patrně i celkový zdravotní stav silně negativní, traumatický vliv. ... Byla pravidelně a dlouhodobě ohrožována její psychická i fyzická integrita, postupně došlo k rozvoji anxiózně depresivní poruchy přizpůsobení, která si vyžádala léčbu psychofarmaky.*“

O: „*Po dlouhou dobu byla vystavena nadhraniční zátěži, která u ní způsobila extrémní psychické a fyzické vyčerpání s nutností nemocniční hospitalizace. V krizovém centru Y nemocnice se podrobila intenzivní psychologické intervenci a krátce jí byla ordinována psychofarmaka.*“

Fyzické obtíže s přispěním DN (M, N)

Vážné fyzické obtíže, které nebyly přímo způsobeny pachatelem, ale vznikly v důsledku dlouhodobého domácího násilí, se objevily u dvou obětí. V prvním případě se jednalo o opakované infarkty, v druhém případě šlo o zdraví ohrožující ztrátu váhy.

M: „V roce 2010 prodělala posuzovaná dva infarkty a v roce 2011 jí byl proveden trojitý bypass, po kterém prodělala pooperační infarkt. Lze předpokládat, že na její zdravotní stav mělo vliv chování manžela.“

N: „Posuzovaná během doby týrání, což bylo od února do září, zhubla z 58 až na 45 při její výšce 161 cm.“

Alkoholismus s přispěním DN (D₂, E, H, I)

Příležitostným pitím, které se rozvinulo až v alkoholismus, řešily svůj nepříznivý stav čtyři oběti. V jednom případě byly diagnostikovány pouze sklony k nadužívání alkoholu, ne závislost.

D₂: „Stav se jí nelepšil, neuměla situaci řešit a začala pít kvartálně alkohol, kterým si snižovala tenzi.“

I: „U posuzované byly zjištěny sklony k nadužívání alkoholu. Závislost na alkoholu prokázána nebyla.“

Nevěra s přispěním DN (L, P, R)

Nevěrou řešily domácí násilí jen některé ženy. Dvě z nich v období, kdy se stýkaly s jiným mužem, počaly dítě. Jedna žena si je jista, že dítě není násilníka. Ten je s touto skutečností obeznámen. Druhá žena si otcovstvím jista není. Pachatel o možnosti, že nemusí být biologickým otcem dítěte, nemá ponětí.

L: „Z manželství se chtěla vymanit i vztahem s jiným mužem, vztah manželů byl konfrontační a pasivně agresivní.“

7.4 Závěry soudu

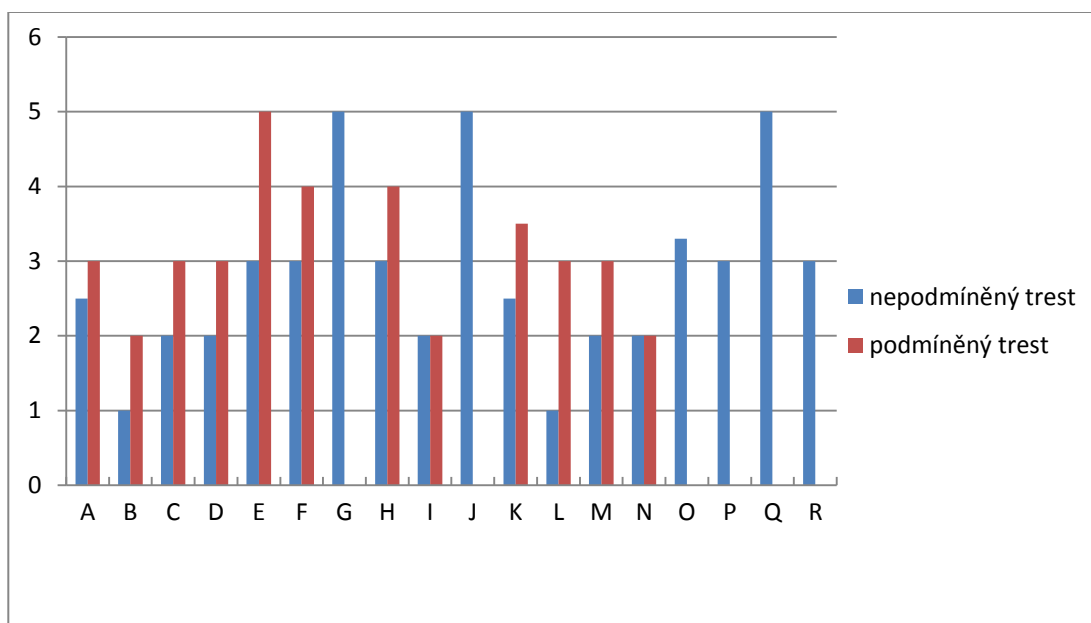
Poslední část výzkumu je věnována druhům a výším trestů, které byly pachatelům uloženy. Všichni pachatelé byli pravomocně odsouzeni bez možnosti podání dalšího řádného nebo mimořádného opravného prostředku. V šestnácti případech rozhodl soudce usvědčujícím rozsudkem, v jednom případě stačil k usvědčení trestní příkaz. Jeden případ domácího násilí skončil dohodou mezi pachatelem a státním zástupcem. Tato dohoda byla soudcem schválena.

Kromě podmíněných nebo nepodmíněných trestů, jejichž výše bude uvedena v následujícím grafu, byla na některé pachatele uvalena další opatření a to jak v průběhu vyšetřování, tak i v rozsudku. Většina pachatelů byla po trestním oznámení na páchání

domácího násilí **vykázána** ze společného obydlí. Jednalo se o pachatele **A, B, C, D, F, H, I, J, K, L, M, P, R**. Další pachatelé byli dáni v průběhu vyšetřování do **vazby**. Pachatelé **G, I, L, Q, R** byli dáni do klasické vazby. Pachatel **E** skončil pouze v **zadržovací vazbě**. V odsuzujícím rozsudku byl kromě výše trestu u 7 pachatelů stanoven **dohled** probačního úředníka. Jednalo se o pachatele **E, F, G, H, I, L, M**. Pachateli **E** bylo kromě dohledu stanoveno ještě **protialkoholní ochranné léčení**. Pachateli **L** bylo kromě dohledu stanoveno **psychiatrické léčení** probíhající ambulantní formou. Tři pachatelé **E, I a L** dostali v rozsudku důrazné doporučení **zdržet se pití alkoholických nápojů**.

Pokud jde o výši trestu, byl 12 pachatelům stanoven trest odnětí svobody s podmíněným odkladem. 6 pachatelů dostalo pouze nepodmíněný trest. Tři pachatelé dostali nejvyšší možný trest, tedy trest odnětí svobody ve výši pěti let. V rámci výzkumu byl nejnižší trest dva roky podmíněně. Tento trest dostali hned tři pachatelé.

Graf č. 6: Výše trestů

8. Souhrn a diskuze

8.1 Souhrn a diskuze k výzkumným zjištěním

Cílem výzkumu bylo zmapovat vybrané aspekty domácího násilí, které se dostalo k soudu a bylo odsouzeno jako týrání podle §198 a §199 TZ. Jelikož se jednalo o ojedinělý výzkum, mohla jsem si zvolit vybrané aspekty podle vlastního uvážení. Rozhodla jsem se pro formy násilí, psychologické důsledky DN a důvody k podání trestního oznámení. Domnívám se, že se jedná o aspekty, které jsou psychologii velmi blízké. Zároveň až spojení domácího násilí (tedy jeho forem), psychologické následky (diagnostikované znalcem psychologem) a samotné podání trestního oznámení vedou k odsouzení pachatele za TČ týrání. Bez jedné z těchto složek by k odsouzení nedošlo. Poslední část výzkumu, závěry soudu, uzavírá výzkum jako celku.

Jedním z hlavních výsledků výzkumu bylo zjištění, že dochází k souzení a odsouzení pachatelů za **všechny formy domácího násilí**. **Všechny** oběti, vybrané do výzkumu, trpěly **fyzickým a psychickým týráním**. Zbylými formami trpěly jen některé z nich. Tento výsledek není nijak překvapivý. Odborná literatura klade důraz na popsání fyzického a psychického týrání (Ševčík a Špatenková, 2011, Bohall et al., 2016). Ostatním formám věnuje daleko menší pozornost. Lze proto předpokládat, že OČTŘ primárně vyšetřují fyzická zranění. Následně se doptávají se na psychickou formu DN, ale na ostatní formy se zeptají pouze okrajově. Alternativním vysvětlením je fakt, že ne všechno domácí násilí je jako týrání vyšetřováno a odsouzeno, např. v případech sexuálního násilí je DN často vedeno jako TČ znásilnění, sociálního násilí bývá souzeno jako TČ omezování osobní svobody.

Výzkum dále ukázal, že **nedochází k odsouzení pouze psychického domácího násilí**. Tento výsledek byl silně ovlivněn místem provádění výzkumu. U jiných okresních soudů již dochází k souzení a odsouzení pachatelů, kteří týrali své oběti pouze psychicky. Tento jev je ovšem nový a jeho souzení je obtížné, jelikož se velmi těžko dokazuje.

V rámci otevřeného kódování bylo vytvořeno **16 subkategorií** fyzické formy DN. Jako prvotní kódy byly použity kategorie Cowayové (2007): fackování, bití otevřenou dlaní, bití pěstí, strkání, kousání, kopání a škrcení. **Pálení a strkání ze schodů** bylo, byť se jedná o kategorie v literatuře hojně uváděné, z výzkumu vyloučeno, jelikož se tohoto jednání nedopustil ani jeden pachatel ze zkoumaného souboru. V průběhu výzkumu se naopak objevila kategorie mnou nazvaná **vyhození před dveře bytu**, která není v literatuře popsána. Domnívám se, že se nejedná o tak neobvyklou kategorii, ale že mají autoři problém s jejím

zařazením do formy DN. Kromě fyzického týrání by se totiž mohlo jednat o násilí sociální a částečně i psychické.

Co se týče psychického násilí, bylo stanoveno **10 subkategorií**. Z výzkumu vyplynulo, že pro oběti bylo **psychické týrání daleko hůře snesitelné**, než násilí fyzické, a to jak při týrání partnerů, tak i při týrání seniorů a dětí. Tento výsledek odpovídá teorii uvedené v Moderní psychologii pro právníky (Čírtková, 2008).

Zajímavé je, že **sociální násilí** bylo páčáno pouze v rámci **partnerského DN**. Domnívám se, že tento výsledek je opět ovlivněn místem provádění výzkumu. Podle Donovan a Hestera (2015) je totiž sociální násilí často páčáno i na seniorech.

Rozbor ekonomické formy násilí přinesl překvapení ve formě týraného dítěte. Pachatel dítěti **ničil věci**, které dostalo od druhého rodiče. Týrání dítěte touto formou je v odborných publikacích popisováno jako ojedinělé. V dnešní době se mi ovšem zdá ničení věcí, darovaných bývalým partnerem, jako věc ne zase tak neobvyklá.

Poslední rozebíraná forma týrání - **sexuální násilí** – přinesla standardní výsledky. K sexuálnímu násilí docházelo pouze **v rámci partnerského týrání**. Sexuální týrání dětí, které je podrobně popisováno v publikaci Widoma et al. (2014), se ve výzkumu neobjevilo. Otázkou zůstává, kolik z prožitého sexuálního násilí oběti skutečně nahlásily. Domnívám se, že zdaleka ne všechno.

V rámci zpracování diplomového úkolu mě též zajímalo, jaké **důvody** vedly **k podání trestního oznámení**. Mnou stanovené čtyři kategorie nejsou vyčerpávající. Jistě by bylo možné nalézt v jiných soudních spisech důvody odlišné, např. v případech národnostně smíšených partnerství se jako důvod podání trestního oznámení objevuje touha vrátit se zpět do země svého původu.

Jako základní důvod obrácení se na soud stále zůstává **fyzické napadení**. Není divu, že tomu tak bylo i u výzkumného souboru. Naopak s podivem je fakt, že pouze jedna oběť využila služeb **azylového domu**. Je nasnadě otázka, proč tomu tak bylo. Možným vysvětlením je přeplněnost azylových domů a z toho vyplývající nutnost hledat jiné řešení.

Dalším mnou zpracovaným aspektem byly psychické následky DN. Pouze u necelé poloviny obětí byl diagnostikován **syndrom týrané osoby**, eventuálně syndrom týraného dítěte. Takovýto výsledek je překvapivý, jelikož soudci v řadě případů odsuzují pachatele týrání na základě výskytu právě tohoto syndromu. Předpokládám, že odsouzení pachatelů,

kteří svým obětem nezpůsobili STO, bylo založeno na kumulativním výskytu jiných psychických následků (Marvanová-Vargová a kol., 2008).

Z pohledu soudců by bylo jistě vhodné formálně sjednotit **znalecké posudky soudních znalců psychologů**. V rámci výzkumu podávali jednotliví znalci, po formální stránce, totožné znalecké posudky. Používali téměř stejné psychodiagnostické metody a formulace závěrů byla postavena na podobných slovních obratech. Není proto divu, že soudci volí stále stejné soudní znalce, jelikož jsou na jejich styl práce zvyklí. Vystává otázka, zda je to dobře. Proti sobě stojí na jedné straně vyzkoušená kvalita, na straně druhé stereotypie.

Konec empirické části diplomové práce byl věnován **závěrům soudu**. Ty ukazují jasný trend a to dávat pachatelům týrání spíše **podmíněné tresty**, než je odsuzovat k trestu odnětí svobody, tzv. nepodmíněně. K tomuto faktu přispívají i samy oběti, které se často za pachatele přimlouvají a jeho činy bagatelizují. Soudce následně uposlechne jejich přání a odsoudí násilníka pouze podmíněně, jelikož se důvodně obává, že by si trest vězení kladla oběť za vinu. **Nepodmíněné tresty** jsou ukládány zpravidla pachatelům, kteří nemají čistý trestní rejstřík, popř. jsou souzeni zároveň za jiné trestné činy. Domnívám se, že v budoucnu bude přibývat vyšších trestů za týrání a zároveň budou pachatelům častěji ukládány alternativní tresty.

8.2 Diskuze k výzkumnému souboru

Z hlediska výzkumného souboru je potřeba zmínit některé kritické momenty, či fakta, které mohou mít vliv na výsledek práce. V první řadě jde o velikost výzkumného souboru. Jelikož byl můj výzkum kvalitativní, rozhodla jsem se pro menší počet soudních spisů, resp. počet obětí v nich uvedených. Výsledný soubor čítal 25 obětí a 18 pachatelů. Toto číslo se mi zdá dostatečné, jelikož poslední tři soudní spisy již pouze sytily stanovené kategorie a nepřinášely nové. Otázkou zůstává, jestli by nebylo lepší pracovat s ještě menším počtem soudních spisů a věnovat svou pozornost komplexnímu domácímu násilí a ne jen jeho vybraným aspektům. Jsem si vědoma faktu, že jsem nabídnutý výzkumný materiál využila pouze částečně.

Dalším zásadním, avšak nepochybně diskutabilním momentem byl výběr okresního soudu, u kterého jsem chtěla výzkum uskutečnit. Rozhodla jsem se pro Okresní soud v Chrudimi, jelikož jsem k tomuto soudu již tři roky chodila na letní praxi. Velkou výhodou

pro mě byla znalost soudního prostředí a také osob u soudu působících. Výzkum jsem se soudci probírala již před jeho realizací, a tudíž jsem věděla, že mi z jejich strany bude nabídnuta pomoc. U jiných soudů jsem takovéto možnosti neměla. Na druhou stranu tento soud nepatří k soudům největším. Věděla jsem, že např. oproti soudům pražským zde trestný čin týrání není souzen tak často.

S výběrem soudu souvisí další limit výzkumu a to typ domácího násilí. Mým cílem bylo popsat všechny typy domácího násilí, což se mi bohužel nepodařilo. V historii Okresního soudu v Chrudimi ještě nebyl souzen ani jeden případ domácího násilí na mužích.

Jako velký klad výzkumu hodnotím možnost zúčastnit se hlavních líčení v případech týrání. Jelikož se o problematiku týrání, potažmo domácího násilí zajímám již od počátku studia, měla jsem možnost dvě třetiny případů zkoumaných ve výzkumu vidět na vlastní oči a ne jen o nich číst v soudních spisech. Díky tomu jsem si udělala daleko lepší představu o pachatelích a obětech DN. Viděla jsem jejich reakce a emoce, tedy jevy, které soudní spisy nemohou věrohodně zachytit. Z tohoto důvodu jsem volila nenáhodný výběr výzkumného souboru. Třetina soudních spisů mi byla vybrána soudcem, aby vhodně doplnila a obohatila výzkumný soubor, jelikož jsem ze studijních důvodů nemohla vidět hlavní líčení všech vybraných případů týrání.

Jako další klad výzkumu hodnotím výběr celých soudních spisů. Původně jsem chtěla pracovat pouze s psychologickými znaleckými posudky. S přihlédnutím ke kontinentálnímu soudnictví, které zdůrazňuje formální procesní stránku, jsem následně zvolila celé soudní spisy. Mohlo by se totiž stát, že znalec psycholog správně posoudí domácí násilí, avšak soud pachatele neodsoudí za týrání, z důvodu formálního nedostatku v trestním procesu. Díky pravomocným rozhodnutím jsem si byla jista, že došlo jak k domácímu násilí, tak i k týrání. Celistvý soudní spis mi tak umožnil triangulaci, tedy posouzení daného jednání zároveň obětí, znalcem i soudcem.

8.3 Další možné navazující práce

Jelikož byla tato práce typem výzkumu poměrně ojedinělá, lze předpokládat, že by na ni bylo možné v mnoha směrech navázat.

Téma domácího násilí je téma hojně zpracovávané. V tomto ohledu by bylo možné navazovat na vybrané aspekty, tedy více rozpracovat jednotlivé typy nebo formy domácího

násilí. Pro odbornou psychologickou veřejnost by jistě byla přínosná práce věnující se podrobně psychické formě domácího násilí.

Vzhledem k současnému nárůstu počtu týraných seniorů by byla přínosná práce zabývající se pouze domácím násilím na seniorech. Diplomové práce na toto téma byly již v minulosti na jiných fakultách obhájeny. Filozofická fakulta, potažmo Katedra psychologie na takovouto diplomovou práci teprve čeká.

Zajímavé by též bylo zpracovat problematiku domácího násilí očima pachatele. Autor by se v empirické části práce mohl věnovat buď kurzům zvládnání vzteku, které jsou určeny pro pachatele domácího násilí, nebo rozhovorům s pachateli, kteří byli za týrání odsouzeni k trestu odnětí svobody. Domnívám se, že oba navržené výzkumy by byly z odborného hlediska velmi vysoce hodnocené.

Na mou diplomovou práci by bylo možné navázat i např. studiem reakcí obětí na jednotlivé incidenty DN, studiem vývoje domácího násilí v konkrétních vztazích nebo studiem osobností pachatelů a obětí.

Výzkum provedený na soudních spisech nebyl v rámci diplomových prací na katedře psychologie, podle dostupných informací, ještě nikdy realizován. Domnívám se, že je i přes tento fakt, v soudních spisech velký výzkumný potenciál. V současné době existuje okolo 270 různých trestných činů, které by bylo možné, s důrazem na psychologické aspekty, zkoumat a analyzovat. Mé ukončené magisterské studium práv mi pomohlo lépe se v soudních spisech orientovat. Ovšem domnívám se, že i student „neprávník“ by byl schopen, po krátkém zaškolení, soudní spisy studovat.

Na mou práci lze jistě navázat, i pokud jde o místo realizace výzkumu. Výzkum u jiného okresního soudu by přinesl jiná zjištění. Stejně tak i výzkum realizovaný u vyšších instancí, tedy u krajských soudů nebo u soudu nejvyššího. Velmi zajímavý by byl výzkum realizovaný u Ústavního soudu. Samostatná diplomová práce by mohla být věnována srovnání způsobů rozhodování a posuzování případů DN u jednotlivých soudů.

Závěr

V diplomové práci jsem se věnovala vybraným aspektům domácího násilí. V teoretické části jsem zpracovala jak jednotlivá obecná pojetí domácího násilí, tak i pět forem, ve kterých se DN konkrétně vyskytuje. Dále jsem popsala výskyt domácího násilí v České republice. Část práce byla věnována i mýtům ohledně DN. Velký prostor byl ponechán aktérům domácího násilí – pachatelům a obětem. Teoretická část dále obsahovala popis důsledků týrání a jednotlivé způsoby pomoci. První hlavní kapitolu doplňovaly dvě kratší kapitoly zabývající se soudními spisy a psychologickými znaleckými posudky.

V rámci empirické části jsem se zaměřila na kvalitativní popis forem domácího násilí, důvody, proč oběti podávají trestní oznámení a psychické následky násilí na partnerech, na dětech a na seniorech. Výzkum byl proveden skrze analýzu uzavřených soudních spisů.

V závěru diplomové práce bych se ráda vrátila k záměru výzkumu, který spočíval v lepším poznání a zmapování domácího násilí, resp. takového násilí, které lze po rozhodnutí soudu označit za týrání. Pevně věřím, že se mi alespoň malý nástin této problematiky podařil. Byla bych ráda, kdyby i další student po mně našel odvalu a pustil se do analýzy soudních spisů. I když je v některých případech jejich obsah v řádu stovek až tisíců stran, vynaložený čas zhodnotí zajímavé výsledky. Soudní spisy obsahují nesmírně cenné informace, které jinde nelze získat.

Seznam použité literatury⁶

ACORUS. www.acorus.cz[online]. 2011. [cit. 2017-04-04]. Dostupné z:<http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html>

ALI, Parveen Azam et al. *A literature review of intimate partner violence and its classifications*. Aggression and Violent Behavior. 2016.

AVON PROTI DOMÁCÍMU NÁSILÍ. www.avonprotidomacimunasili.cz[online]. 2012. [cit. 2017-04-024]. Dostupné z:<http://www.avonprotidomacimunasili.cz/o-domacim-nasili/domaci-nasili-v-cislech/>

AZYLOVÝ DŮM. www.azylovydum.cz[online]. 2007. [cit. 2017-04-02]. Dostupné z:http://www.azylovydum.cz/domaci_nasili/kdo_je_obet_kdo_je_agresor

BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka a kol. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009. ISBN 978-802-5454-220.

BENEDICT, Helen. *To není vaše vina!: rádce pro ženy, muže, dospívající, jejich přátele a rodiny jak se vyrovnat se sexuálním napadením*. Praha: One women press, 2003. ISBN 80-863-5617-5.

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. www.bkb.cz[online]. 2017. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/>

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. www.domacinasili.cz[online]. 2007. [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/>

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. www.domacinasili.cz[online]. 2017. [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/statistiky/>

BOHALL, Greg et al. *Intimate Partner Violence and the Duluth Model: An Examination of the Model and Recommendations for Future Research and Practice*. Journal of Family Violence. 2016. r. 31. č. 8. S1029-1033.DOI: 10.1007/s10896-016-9888-x.

BREIDING, Matthew J. et al. *Prevalence and Characteristics of Sexual Violence, Stalking, and Intimate Partner Violence Victimization — National Intimate Partner and Sexual Violence Survey, United States, 2011*. Morbidity and Mortality Weekly Report. 2014. v.63, p.1-18.

BURIÁNEK, Jiří a kol. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-725-4914-6.

BURIÁNEK, Jiří a kol. *Násilí na mužích. Sonda do zákoutí partnerských vztahů*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014. ISBN 978-80-7308-545-2

BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-1786-6.

⁶Zdroje v seznamu použité literatury jsou citovány podle citační normy ČSN ISO 690.

CERMAK, Timmen L. *Diagnosing and treating Co-Dependency*. Minnesota: Johnson Institute Books, 1986. ISBN 0935908323

CIMRMANNOVÁ, Tereza a kol. *Krize a význam pomáhajících prvního kontaktu. Aplikace v kontextu rodinného násilí*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2205-7

CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-594-X.

CONWAYOVÁ, Helen L. *Domácí násilí. Příručka pro současné i potenciální oběti*. Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01550-7

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-802-4722-078.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Aktuální otázky domácího násilí v soudně znalecké praxi*. Česká a Slovenská psychiatrie, 2010. r.106. v.4. s.234-238.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra, VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha:Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.

DONA. www.donalinka.cz [online]. 2007. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z:<http://www.donalinka.cz/donalinka/zakladni-informace/>

DONOVAN, Catherine and Marianne HESTER. *Domestic Violence and sexuality*. Bristol: Policy press, 2015. ISBN 978-1-4473-0744-0

DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5.

DUTTON, Donald G. and Kenneth CORVO. *Transforming a flawed policy: A call to revive psychology and science in domestic violence research and practice*. *Aggression and Violent Behavior*. 2006. r.11. v.5. s.457-483.

EVIDENCE ZNALCŮ A TLUMOČNÍKŮ In: www.justice.cz[online]. 2017. [cit.2017-06-30]. Dostupné z:[http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/\\$\\$\\$SearchForm?OpenForm](http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/$$$SearchForm?OpenForm)

FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: WoltersKluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8.

FRYŠTÁK, Marek a Zdeněk KREJČÍ. *Postavení znalce v trestním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4955-0.

- GILLERNOVÁ, Ilona a Hedvika BOUKALOVÁ. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1293-3.
- GJURIČOVÁ, Šárka a kol. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-416-3.
- GROVES, Nicola and Terry THOMAS. *Domestic violence and criminal justice*. New York: Taylor and Francis, 2014. ISBN 978-1-84392-820-1
- HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek o násilí*. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2004. ISBN 80-7013-397-X
- HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Násilí na dětech – syndrom CAN*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-8699-178-4.
- HENDL, Jan. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. 3., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-482-3.
- HOUBOVÁ, Drahomíra a kol. *Psychologie pro právníky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-100-7.
- HRONOVÁ, Martina. *To si dovolit nesmíš: nebojte se promluvit o násilí, jak se nestát obětí násilí, jak se nedopouštět násilí*. Praha: Rosa, 2006.
- INTERVEČNÍ CENTRUM LIBERECKÉHO KRAJE. www.intervencni-centrum.cipslk.cz[online]. 2016. [cit. 2017-03-22]. Dostupné z:<http://intervencni-centrum.cipslk.cz/domaci-nasili/formy-domaciho-nasili>
- JACOBSON, Neil S. and John M. Gottman. *When Men Batter Women: New Insights Into Ending Abusive Relationships*. New York: Simon & Schuster, 1998. ISBN: 0-684-81447-1.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1.
- JOHNSON, Michael P. *Patriarchal Terrorism and Common Couple Violence. Two Forms of Violence Against Women*. Journal of Marriage and the Family. 1995. r. 57, s. 283-294
- JOHNSON, Michael P. Conflict and control. Gender symmetry and asymmetry in domestic violence. *Violence Against Women*. 2006.r.12, č.11, s. 1003-1018.
- KALVACH a kol. *Geriatrické syndromy a geriatrický pacient*. Praha: GradaPublishing, 2008. ISBN 978-80-24724-90-4.
- NETÍK, Karel a Daria NETÍKOVÁ. *Vybrané kapitoly z forenzní psychologie pro právníky*. Praha: Univerzita Karlova, 1994. ISBN 80-7066-518-1.
- KŘÍSTEK, Lukáš. 2013. *Znalectví*. Vyd. 1. Praha: WoltersKluwer Česká republika, 331 s. Právní rukověť (WoltersKluwer ČR). ISBN 978-80-7478-042-4.

KOTKOVÁ, Martina a kol. *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*. Brno: Spondea, 2014. ISBN 978-80-260-7191-4.

KUTÁLKOVÁ, Petra a Lubica KOBOVÁ. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*. Praha: In IUSTITIA, 2014. ISBN 978-802-6057-932.

MAGDALENIUM. *www.magdalenium.cz*. [online]. 2017. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://www.magdalenium.cz/>

MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4580-0.

MARVANOVÁ-VARGOVÁ, Bronislava a kol. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-86131-76-4

METODICKÝ POKYN MINISTERSTVA ZDRAVOTNICTVÍ. Zdravotnická záchranná služba Pardubického kraje. 2012

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *www.mvcr.cz* [online]. 2013. [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/tabulkova-a-graficka-cast-pdf.aspx.

MKN 10. *www.uzis.cz*. [online]. 2014. [cit. 2017-04-21]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>

NETÍK, Karel a kol. *Psychologie v právu*. Praha: C. H. Beck, 1997. ISBN 80-7179-177-6.

PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4332-5.

PERSEFONA. *www.persefona.cz*. [online]. 2015. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://www.persefona.cz/poslani-cile-a-zasady-sluzeb>

PIKÁLKOVÁ, Simona. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách - Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004. ISBN 80-733-0054-0.

PIKÁLKOVÁ, Simona a kol. *Ženy jako oběti partnerského násilí*. Praha: Slon, 2015. ISBN 978-80-7419-189-3

POLICASTRO, Christiana. *The Blameworthy Victim: Domestic Violence Myths and the Criminalization of Victimhood*. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*. 2013. v.22, i.4. p.329-347.

PROCHÁZKOVÁ, Jana. Posuzování dětí v trestních věcech. *E-psychologie*. [online]. 2013. [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: <http://e-psycholog.eu/cislo/23>.

RENZETTI, Claire and Charles MILEY. *Violence in Gay and Lesbian Domestic Partnerships*. London: Routledge, 2013. ISBN 978-1-560-24753-1.

ROSA. www.rosa-os.cz [online]. 2016. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://rosa-os.cz/pro-seniory/formy-nasili/>.

SDRUŽENÍ AZYLOVÝCH DOMŮ. www.azylovedomy.cz [online]. 2017. [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: <http://www.azylovedomy.cz/?stranka=databaze>.

SCHIRALDI, Glenn R. *The Post-traumatic Stress Disorder Sourcebook: a Guide to Healing, Recovery, and Growth*. New York: McGraw-Hill, 2009. ISBN 00-716-1494-X.

STARK, Evan. *Coercive Control. How Men Entrap Women in Personal Life*. Oxford: University press, 2007. ISBN 978-01953-404-8.

STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: KeyPublishing, 2009. ISBN 978-80-7418-020-0.

SVOBODA, Mojmír a kol. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-736-7566-0.

SVOBODA, Mojmír a kol. *Psychodiagnostika dospělých*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0363-3.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4.

ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-807-3676-902.

TRESTNÍ ŘÁD. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Zákon č.141/1961 Sb., 1961.

TRESTNÍ ZÁKONÍK. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Zákon č.40/2009 Sb., 2009.

VARGOVÁ, Bronislava a kol. *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci. Manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí*. Rosa, 2006. Dostupné z: http://files.wave-network.org/trainingmanuals/Bridging_Gaps_Multi-Agency_Cooperation_2006_Czech.pdf

VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-802-6206-965.

VOŇKOVÁ, Jiřina. *Metodický rámec práce intervenčních center a podpora jejich vzniku*. Praha: Bílý kruh bezpečí, o. s., 2007. ISBN 978-80-239-9448-3.

VYHLÁŠKA K PROVEDENÍ ZÁKONA O ZNALCÍCH A TLUMOČNÍCÍCH. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Vyhláška č.37/1967 Sb., 1967.

WALBY, Sylvia and Jonathan ALLEN. *Domestic violence, sexual assault and stalking: Findings from the British Crime Survey*. London: Home Office, 2004. ISBN 1-84473-177-4.

WALKER, Lenora E.A. *The Battered Woman Syndrome*. New York: Springer Publishing Company, 2017. ISBN 978-08-26170-989.

WALLACE, Harvey and Cliff ROBERSON. *Family violence: legal, medical, and social perspectives*. London: Taylor and Francis, 2016. ISBN 978-1-138-64233-1

WIDOM, Cathy S. et al. *Child abuse and neglect and intimate partner violence victimization and perpetration: A prospective investigation*. *Child Abuse & Neglect*. 2014. v.38, i.4, p.650-663.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.11.004>

YAMAWAKI, Niwako et al. *The Effects of Domestic Violence Myths, Victim's Relationship With Her Abuser, and the Decision to Return to Her Abuser*. 2012. v.27, i. 16, p.3195-3212.
<https://doi.org/10.1177/0886260512441253>

ZÁKON O PŘESTUPCÍCH. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Zákon č.200/1990 Sb., 1990.

ZÁKON O ZNALCÍCH A TLUMOČNÍCÍCH. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Zákon č.36/1967 Sb., 1967.

Přílohy

Příloha č. 1: Charakteristiky pachatelů a obětí

Pachatel	pohlaví	věk	vzdělání	Oběť	pohlaví	věk	vzdělání
A	♂	36-40	OU	A	♀	31-35	SOŠ
B	♂	41-45	VŠ	B	♂	11-15	žák
C	♂	36-40	OU	C	♀	41-45	SOŠ
D	♂	36-40	OU	D₁, D₂	♀,♀	11-15,36-40	žák, OU
E	♂	41-45	OU	E	♀	36-40	OU
F	♂	46-50	OU	F₁, F₂	♂,♀	16-20,36-40	žák, OU
G	♂	46-50	SOŠ	G	♀	51-55	ZŠ
H	♂	41-45	ZŠ	H	♀	46-50	ZŠ
I	♂	51-55	OU	I	♀	51-55	OU
J	♂	36-40	OU	J	♀	31-35	OU
K	♂	46-50	OU	K₁, K₂	♀,♂	66-70,71-75	OU, OU
L	♂	36-40	OU	L	♀	31-35	OU
M	♂	61-65	OU	M	♀	56-60	ZŠ
N	♂	36-40	VŠ	N	♀	36-40	SŠ
O	♂	46-50	VŠ	O	♀	41-45	SŠ
P	♂	56-60	OU	P	♀	26-30	Spec.Š
Q	♂	41-45	SŠ	Q₁, Q₂, Q₃, Q₄, Q₅	♂,♀,♀, ♂,♀	6-10,11-15, 31-35,76-80, 66-70	žák, žačka, SŠ, ZŠ, ZŠ
R	♂	41-45	OU	R	♀	36-40	Spec.Š

Příloha č. 2: Znalecká zadání

	Ap ⁷	Ao	Bo	Cp	Do ₁	Do ₂	Eo	Fo ₁	Fo ₂	Go	Hp	Ip	Io	Jo
struktura osobnosti														
intelekt														
typologie, temperament														
obecná věrohodnost														
specifická věrohodnost														
Vnímání, uchování, vybavení + lhavost														
hodnotová orientace														
reakce na zátěžovou situaci														
volní složky														
motivace														
materiální založení														
ovládání agresivity														
resocializace prognóza														
navržení léčby														
obranné mechanismy														
skupinová dynamika vztahů – asymetrický vztah														
sociální a partnerské vztahy														
citová vazba k pachateli (oběti)														
syndrom týrané osoby (CAN)														
domácí násilí + typ														

⁷ Malé písmeno p označuje znalecký posudek na pachatele, malé písmeno o označuje znalecký posudek na oběť.

další zjištění														
MMPI II														
ovlivňování pachatelem														
stresování případným výslechem														

	Kp	Ko ₁	Ko ₂	Lo	Mp	No	Op	Oo	Po	Qo ₁	Qo ₂	Qo ₃	Rp	Ro
struktura osobnosti														
intelekt														
typologie, temperament														
obecná věrohodnost														
specifická věrohodnost														
Vnímání, uchování, vybavení + lhavost														
hodnotová orientace														
reakce na zátěžovou situaci														
volní složky														
motivace														
materiální založení														
ovládání agresivity														
resocializace prognóza														
navržení léčby														
obrané mechanismy														
skupinová dynamika vztahů – asymetrický vztah														
sociální a partnerské vztahy														
citová vazba k pachateli (oběti)														

syndrom týrané osoby (CAN)														
domácí násilí + typ														
další zjištění														
MMPI II														
ovlivňování pachatelem														
stresování případným výsledkem														